

Nr 110.

Ankom till riksdagens kansli den 14 maj 1929 kl. 2 e. m.

Utlåtande i anledning av väckta motioner angående fortsättningsskolan.

(2:a avd.)

Till statsutskottet hava för förberedande behandling hänvisats följande motioner rörande fortsättningsskolan, nämligen:

1:o) två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *J. Johansson* i Friggeråker och *A. Löfvander* (I:143) och den andra inom andra kammaren av herr *O. Jonsson* i Risinge m. fl. (II:243), i vilka motioner föreslagits, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om sådan ändring av bestämmelserna i stadgan den 16 september 1918, att fortsättningsskola på landet må kunna anordnas på det sätt, att den omfattar endast en årskurs med minst etthundraåttio undervisningstimmar, förlagda utom den egentliga folkskolans ordinarie undervisningstid.

2:o) en inom första kammaren av herr *R. Wagnsson* väckt motion (I:18), vari hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta utarbeta kursplaner för ett sjunde skolår, inrymmande den kurs, som nu tillhör den tvååriga fortsättningsskolans undervisning, samt att därefter den ändring i gällande fortsättningsskolstadga måtte vidtagas, att skoldistrikt med heltidsläsande skolor, som i en obligatorisk sjunde klass tilllämpa dessa kursplaner, må erhålla tillstånd att ersätta fortsättningsskolan med ett sjunde skolår.

3:o) I en inom andra kammaren av herr *J. Weijne* m. fl. väckt motion (II:34), har hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att Kungl. Maj:t — efter utarbetande av härför lämpade kursplaner — ville utfärda föreskrift därom, att skoldistrikt, som vid heltidsläsande sjuåriga folkskolor meddela fortsättningsskolans undervisningsstoff under sjunde läsåret, må äga rätt att befria eleverna från deltagande i fortsättningsskolans undervisning.

Med avseende å de av motionärerna till stöd för deras förslag åberopade skälen får utskottet hänvisa till vederbörande motioner.

Utskottet vill till en början erinra om att 1918 års bestämmelser rörande fortsättningsskolans anordning, enligt vilka kursen skulle omfatta minst 360

*Utskottets
yttrande.*

undervisningstimmar och fördelas på minst två år, sedermera underkastats väsentliga jämkningar. Förutom det att den år 1918 beslutade övergångstiden för den obligatoriska fortsättningsskolans genomförande, vilken tid bestämdes till 6 år, genom beslut av 1924 års riksdag utsträcktes med ytterligare 2 år, så att skyldigheten att hava inrättat fortsättningsskola av 1918 års typ icke kom att inträda förrän med utgången av år 1926, har riksdagen såväl år 1925 som år 1928 fattat beslut, vilka inneburit avsevärda modifikationer i fråga om fortsättningsskolkursens längd. År 1925 medgavs sålunda att för lärjungar, som avgått från sjuårig folkskola av huvudform (heltidsläsande folkskola) eller från mindre folkskola av D-1form (heltidsläsande mindre folkskola), kursen finge inskränkas till att omfatta endast en årskurs med minst 180 undervisningstimmar. Detta beslut innebar alltså, för nu nämnda fall, en minskning av fortsättningsskolplikten till hälften av den förut stadgade. Riksdagen betonade emellertid därvid uttryckligen, att en förutsättning för det lämnade medgivandet var, att undervisningen under sjunde folkskoleåret ordnades så, att under detsamma inhämtades minst så mycket av det för fortsättningsskolan särskilt föreskrivna kunskapsstoff, som eljest skulle hava inhämtats under det första året i fortsättningsskolan.

År 1928 vidtogos ytterligare lättnader med avseende å fortsättningsskolplikten. Då gjordes nämligen en sådan ändring i hithörande bestämmelser, att det blev möjligt även för skoldistrikt med halvtidsläsande sjuåriga folkskolor att anordna fortsättningsskolan såsom ettårig. Allenast det villkoret uppställdes, att i sistnämnda fall kursen måste omfatta minst 360 timmar. Dessutom skedde åtskilliga andra förändringar beträffande fortsättningsskolans anordning och undervisningstidens förläggning, alla avsedda att underlätta fortsättningsskolans anpassning efter förhållandena på olika orter.

Av det nu anförda framgår, att oaktat ej mycket mer än tio år förflutit från det de grundläggande besluten angående den obligatoriska fortsättningsskolan fattades av riksdagen och ännu blott två år tillryggalagts, sedan dessa beslut trätt i ovillkorlig tillämpning, genomgripande förändringar vidtagits i fråga om skolans organisation, varigenom avsevärda lättnader beretts såväl skoldistriktet som lärjungarna. Utskottet har ansett det vara av vikt att bringa i erinran vad sålunda härutinnan redan passerat, då det nu gäller att bedöma, huruvida ytterligare rubbningar i 1918 års beslut om den obligatoriska fortsättningsskolan skola medgivas. Samtliga de framlagda motionerna avse åtgärder i sådan riktning, ehuru de till sin innebörd och allmänna syftning äro väsentligt olika.

Vad först angår de av herrar Johansson i Friggeråker och Löfvander samt herr Jonsson i Risinge m. fl. väckta motionerna (I: 143 och II: 243), skulle enligt dessa motionärers förslag skoldistriktet kunna, oavsett huruvida folkskolan är hel- eller halvtidsläsande, sex- eller sjuårig, om de så önskade, inskränka fortsättningsskolans kurs till ett år, och timantalet skulle kunna nedsättas till endast hälften (180 timmar) av vad som nu är stadgat såsom minimum för fortsättningsskola i fall, där *sjuårig* halvtidsläsande folkskola förekommer. Till stöd för detta förslag åberopa motionärerna, att den tvååriga fortsättningsskolan på många håll mötts av »en viss motvilja för att icke säga ett bestämt

motstånd» samt att denna skola för landsbygdens ungdom skulle innebära ett hinder, när det gällde att efter avslutad skolgång i folkskolan själv förtjäna sitt uppehälle.

Utskottet måste för sin del motsätta sig nu berörda förslag, då detta enligt utskottets mening otvivelaktigt komme att leda till en försämring av den ungdomsskola, till vilken dock flertalet av vårt folk är hänvisat. Enligt förslaget skulle visserligen för skoldistriktet valet vara fritt mellan den ettåriga och den tvååriga fortsättningsskolan, men det torde vara att befara, att med det av ekonomiska synpunkter starkt betonade betraktelsesätt, distriktet ofta anlägga på skolfrågor, många av dem, där tvåårig fortsättningsskola nu upprätthålles, skola nedlägga den andra årskursen. Att under en ettårig kurs om 180 timmar, byggande på sexårig folkskola, uppnå de mål ur undervisnings- och uppfostringssynpunkt, som med fortsättningsskolan varit avsedda, lär vara uteslutet. Elevernas ungdom och den korta undervisningstiden lämnar ingen möjlighet härtill, och särskilt torde de praktiskt inriktade fortsättningsskolorna, vilka av 1918 års riksdag betraktades såsom den mest eftersträvansvärda typen, bliva lidande på en sådan förändring.

Då motionärerna tala om den rådande motviljan mot fortsättningsskolan, vill utskottet framhålla, att man i diskussionen om fortsättningsskolan synes hava visat en benägenhet att generalisera de yttringar av missnöje med och motstånd mot denna skolform, som på en del håll kommit till synes, under det att de många fall, där fortsättningsskolan omfattats med intresse av skoldistriktet och skolgången varit utan anmärkning, låtit föga tala om sig. Man får komma ihåg, att det här gäller en obligatorisk skoltyp, som ännu är i sitt första utvecklingsskede, och att det därför är naturligt, att vissa svårigheter måste yppa sig, medan organisationsarbetet ännu befinner sig i begynnelsestadiet. Det är med hänsyn härtill också av vikt att ej draga förhastade slutsatser av på enstaka håll hittills vunna erfarenheter. I detta sammanhang förtjänar påpekas, att enligt senast tillgängliga officiella statistik antalet fortsättningsskolavdelningar uppgår till över 7,000. Att i en så vittomfattande organisation då och då motigheter måste uppstå, är ej ägnat att väcka förvåning eller giva grundad anledning till misströstan om fortsättningsskolans framtid.

Vad så beträffar de av herr Wagnsson och herr Weijne m. fl. väckta motionerna (I: 18 och II: 34), sammanfalla visserligen de i dem gjorda yrkandena formellt ej helt och hållet och jämväl till motiveringen förete dessa motioner vissa skiljaktigheter, men i sak avse de en och samma fråga, nämligen den om rätt för skoldistriktet att ersätta fortsättningsskolkursen med ett obligatoriskt sjunde skolår. Såsom motionärerna själva erinrat, har riksdagen förut ägnat detta spörsmål sin uppmärksamhet. I anledning av väckt motion anhöll nämligen 1927 års riksdag hos Kungl. Maj:t (riksdagens skrivelse nr 255), att Kungl. Maj:t måtte taga under omprövning, huruvida sådana ändringar borde vidtagas i folkskolans undervisningsplan, att det sjunde skolårets kursplan komme att inrymma jämväl den kurs, som nu tillhör den tvååriga fortsättningsskolans undervisning. I nämnda skrivelse framhöll riksdagen till en början önskvärheten av att inom samhällen med sexårig A-skola främja utvecklingen av ett sjunde

obligatoriskt skolår samt att en sådan utveckling lämpligen borde befordras genom det sjunde skolårets omläggning i mera praktisk riktning. Efter att hava angivit vissa riktlinjer, enligt vilka en dylik omläggning syntes böra ske, anförde riksdagen följande.

»Vad därefter vidkommer frågan, huruvida ett sjunde skolår bör befria från all fortsättningsskolplikt, kunna meningarna vara mera delade. Å ena sidan synes man kunna antaga, att införandet av en sådan föreskrift kan komma att i åtskilliga samhällen, som nu hava endast sexårig A-skola, främja upprättandet av en sjuårig folkskola. Men å andra sidan måste uppmärksamhet ägnas åt spørsmålet, om vilket inflytande en föreskrift av nyss angivet innehåll kan komma att utöva på skolförhållandena i de skoldistrikten, som redan inrättat obligatorisk sjuårig folkskola jämte ett- eller tvåårig fortsättningsskola. Vidare måste övervägas, hur ett sådant beslut kan komma att inverka på skolor av andra typer än de i motionen berörda A-skolorna.

Riksdagen har vid ett övervägande av motionen i denna del stannat vid att icke på frågans nuvarande ståndpunkt taga bestämd ställning till förslaget om att genomgång av en obligatorisk sjuårig folkskola skulle befria från all fortsättningsskolplikt. Detta spørsmål synes emellertid förtjäna att komma under närmare bedömande i samband med den utredning, som riksdagen finner sig böra förordas beträffande sjunde skolårets omläggning. — — — Frågan om åtgärder för att förhindra en försämring av skolväsendet, där man redan infört ett obligatoriskt sjunde skolår jämte ett- eller tvåårig fortsättningsskola, synes också i detta sammanhang böra beaktas.»

Enligt vad utskottet inhämtat, har skolöverstyrelsen jämlikt uppdrag av Kungl. Maj:t på grund av riksdagens i ovannämnda skrivelse gjorda hemställan verkställt en mycket omfattande utredning, som till Kungl. Maj:t inkom den 30 november 1928.¹ Överstyrelsen har i nämnda utredning ställt sig avvisande mot tanken på att i det sjunde skolåret inarbeta den tvååriga fortsättningsskolans kurs.

Enligt utskottets mening kunna emellertid åtskilliga skäl andragas till förmån för en sådan anordning. Ur undervisnings- och uppfostringssynpunkt synes mera vara att vinna genom en förlängning av skoltiden med ett helt skolår, då lärjungarna under åtta månader oavbrutet stå under lärarens tillsyn och ledning än genom fortsättningsskolans i regel ej mer än 360 timmar omfattande, kanske till några få timmar i veckan eller till spridda tidsperioder förlagda undervisning. Och för en stor del av lärjungarna bör en sådan organisation vara ägnad att undanröja de svårigheter, som genom fortsättningsskolplikten nu stundom kunna uppkomma, då det för dem gäller att genom arbetsanställning bidra till eller själva förvärva sitt uppehälle. De kunna då i en sammanhängande följd fullgöra sin skolgång för att sedan mera odelat ägna sig åt det praktiska livets uppgifter i stället för att, såsom nu, under två år efter folkskolans slut med vissa mellantider vara underkastade skolplikt.

Givetvis måste det eftersträvas, att icke fortsättningsskolans ersättande med ett sjunde skolår medför en försämring av det hittillsvarande kunskapsresultatet av folk- och fortsättningsskolans undervisning. En förutsättning för den föreslagna anordningen måste därför vara, att en omarbetning av de nuvarande

¹ Utredningen är bifogad utskottets utlåtande.

läroplanerna för den sjuåriga folkskolan äger rum, så att den sjunde klassen kommer att innebära en verklig påbyggnad på en sexårig avslutad folkskolekurs och en påbyggnad, som i sig innesluter det kunskapsstoff, som i fortsättningsskolan skulle hava meddelats. Härutinnan torde särskilt förtjäna uppmärksamhet vad riksdagen i sin ovan åberopade skrivelse år 1927 anfört beträffande det sjunde skolårets omläggning i mera praktisk riktning.

I likhet med motionärerna anser utskottet, att den ifrågasatta rätten för skoldistriktet att utbyta fortsättningsskolan mot ett sjunde skolår bör inskränkas till att avse allenast de bäst organiserade folkskolorna, d. v. s. de heltidsläsande huvudformerna (A- och B-former). I herr Wagnssons motion hava berörts vissa svårigheter för en sådan anordning, när det gäller skolor av B-form. Utskottet vill icke förneka, att vad i sådant hänseende anförts, har ett visst berättigande, men tror dock att nämnda svårigheter genom lämpliga anordningar skola kunna övervinnas. Jämväl i andra hänseenden kunna olägenheter av pedagogisk eller organisatorisk art möjligen yppas och hela spørsmålet synes utskottet vara av den beskaffenhet, att utskottet anser ett definitivt ställningstagande från riksdagens sida icke nu böra ske. Saken tarvar att ytterligare utredas och närmare belysas från olika synpunkter. Det förefaller emellertid utskottet vara av så stor betydelse, att ett avgörande i frågan utan längre dröjsmål kommer till stånd, att utskottet anser sig böra förorda, att riksdagen hos Kungl. Maj:t anhåller om framläggande, så snart ske kan och om möjligt till 1930 års riksdag, av förslag i ämnet.

Under åberopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att riksdagen må

a) avslå herrar Johanssons i Friggeråker och Löfvanders samt herr Jonssons i Risinge m. fl. ovanberörda motioner (I: 143 och II: 243);

b) med anledning av herr Wagnssons och herr Weijnes m. fl. ovannämnda motioner (I: 18 och II: 34), i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes, så snart ske kan och om möjligt till 1930 års riksdag, framlägga utredning och förslag angående rätt för sådana lärjungar från heltidsläsande folkskolor, som med fullständigt avgångsbetyg genomgått obligatorisk sjunde klass, i vilken tillämpats för dylik klass särskilt utarbetad kursplan, att erhålla befrielse från fortsättningsskolplikt.

Stockholm den 14 maj 1929.

På statsutskottets vägnar:

ANDERS ANDERSON.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från första kammaren: herrar *J. L. Widell, Olof Olsson, O. Bergqvist, K. V. Rydén, N. J. M. Svensson* i Kompersmåla, *Oscar Olsson, J. Pålsson, K. E. Andersson* i Eliantorp, *I. Hj. E. Pauli, D. Hansén, A. Thelin* och *K. A. W. Björck*;

från andra kammaren: herrar *A. Anderson* i Råstock, *P. Nilsson* i Bonarp, *S. Bengtsson* i Norup, *L. J. Carlsson-Frosterud, P. M. Olsson* i Blädinge, *A. A:son Törnkvist* i Karlskrona, *B. F:son Holmgren, E. J. Wigforss, J. Olofsson* i Digerås, *P. C. Jonsson* i Eskilstuna, *F. V. Sandwall* och *J. E. Andersson* i Ovanmyra.

Reservationer:

1) av herrar *Rydén, Björck, Anderson* i Råstock, *Carlsson-Frosterud, Törnkvist* i Karlskrona och *Jonsson* i Eskilstuna, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

a) att riksdagen må avslå herrar *Johanssons* i Friggeråker och *Löfvanders* samt herr *Jonssons* i Risinge m. fl. ovanberörda motioner (I: 143 och II: 243); samt

b) att herr *Wagnssons* och herr *Weijnes* m. fl. ovannämnda motioner (I: 18 och II: 34) icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.

2) av herrar *Svensson* i Kompersmåla, *K. E. Andersson* i Eliantorp, *Olsson* i Blädinge och *Bj. Holmgren* som anfört följande:

Såsom i motionerna I: 143 och II: 243 framhållits, anse vi, att det skulle vara av stort värde, om fortsättningsskolan kunde mera än som nu är fallet anpassas efter olika lokala förhållanden. Bl. a. torde en utbredd uppfattning vara rådande på landsbygden, att fortsättningsskolans andra årskurs utgör ett betydande hinder för de ungas inträde i förvärvsarbetet. Det skulle därför hälsas med tillfredsställelse, om vederbörande församling eller skolstyrelse erhöle befogenhet att besluta, huruvida en andra årskurs skall anordnas eller icke, varigenom en bättre anpassning otvivelaktigt kunde ernås.

Med anledning härav få vi hemställa,

att riksdagen må bifalla herrar *Johanssons* i Friggeråker och *Löfvanders* samt herr *Jonssons* i Risinge m. fl. motioner I: 143 och II: 243.

3) av herr *Andersson* i Ovanmyra, vilken ansett, att utskottet bort hemställa,

att riksdagen må

a) med anledning av herrar *Johanssons* i Friggeråker och *Löfvanders* samt herr *Jonssons* i Risinge motioner (I: 143 och II: 243), besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om

utredning och förslag till beredandet av sådan koncentration av fortsättningsskolan, som, med inriktning på en efter lärjungarnas ålder, fattningsförmåga och kommande livskall lämpad undervisning, möjliggör skolkursens anordnande på sådant sätt, att densamma kan genomgås under loppet av ett år;

b) med anledning av herr Wagnssons — — — — från fortsättningsskolplikt.

Bilaga.

Skolöverstyrelsen, angående ändringar i undervisningsplanen för folkskolans sjunde årsklass.

Till KONUNGEN.

Genom nådig remiss den 18 juni 1927 har Eders Kungl. Maj:t anbefallt skolöverstyrelsen att avgiva underdånigt utlåtande med anledning av 1927 års riksdags skrivelse (nr 255) angående ändringar i visst syfte i folkskolans undervisningsplan. Denna skrivelse slutar med en anhållan, att Eders Kungl. Maj:t täcktes taga under omprövning, huruvida sådana ändringar böra vidtagas i folkskolans undervisningsplan, att det sjunde skolårets kursplan kommer att inrymma jämväl den kurs, som nu tillhör den tvååriga fortsättningskolans undervisning.

Då det sålunda här är fråga om ändringar i folkskolans undervisningsplan, kunde det ju ligga nära till hands, att överstyrelsen behandlat förevarande angelägenhet i samband med den utredning angående en eventuell revision av hela undervisningsplanen, varmed överstyrelsen för närvarande är sysselsatt. På grund av nådiga remisser samt vissa till överstyrelsen inkomna framställningar, har överstyrelsen nämligen ansett sig böra igångsätta en omfattande undersökning angående dels den erfarenhet, som vunnits vid tillämpningen av den nya undervisningsplanen, dels de önskemål om förändringar i densamma, som förefinnas. Yttranden hava sålunda inhämtats från domkapitel och folkskolinspektörer, från skolråd och lärare inom de olika skoldistrikten samt från vissa lärarsammanslutningar. Det synnerligen omfattande material, som sålunda samlats, har inom överstyrelsen underkastats förberedande bearbetning, men överstyrelsen har på grund av hopade göromål icke ännu varit i tillfälle att företaga en närmare granskning av detsamma, ännu mindre att taga ståndpunkt till de förslag och önskemål, som däri kommit till uttryck.

Då överstyrelsen sålunda icke ser sig i stånd att nu till Eders Kungl. Maj:t inkomma med förslag beträffande eventuella ändringar i folkskolans undervisningsplan i dess helhet, har överstyrelsen ansett sig icke böra längre uppskjuta avgivandet av utlåtande med anledning av riksdagens ovannämnda skrivelse. Det spörsmål, som däri avses, synes nämligen böra snarast upptagas till prövning, och ett ståndpunktstagande beträffande detsamma behöver enligt överstyrelsens mening icke anses föregripa den revision av undervisningsplanen, som eventuellt kan komma att vidtagas.

Överstyrelsen har givetvis ansett sig böra vid förevarande ärendes behandling tillgodogöra sig de inkomna yttrandena angående undervisningsplanen, i vad de särskilt avse folkskolans sjunde klass. För erhållande av material i detta hänseende har överstyrelsen genom folkskolinspektören N. O. S. Paradis låtit verkställa en sammanfattning av yttrandena i den punkt, varom här är fråga. En avskrift av denna sammanfattning bifogas detta utlåtande.

Vid sin behandling av ärendet har överstyrelsen vidare tagit hänsyn till innehållet i tvenne till överstyrelsen inkomna skrivelser avseende förändringar i fråga om folkskolans sjunde skolår, nämligen en från centralstyrelsen för Sveriges allmänna folkskolläraryörening och en från Västmanlands läns femte folkskolläramöte i Västerås år 1927. Dessa båda skrivelser översändas härjämte.

Innan överstyrelsen närmare ingår på riksdagens framställning, anser sig överstyrelsen böra lämna en översikt angående den föregående utvecklingen beträffande den sjunde folkskoleklassens ställning inom folkskolan.

Någon mera effektiv åtgärd från statens sida till befrämjande av ett allmänare inrättande av en obligatorisk sjunde klass vid folkskolorna har vidtagits först genom 1919 års undervisningsplan för rikets folkskolor. Visserligen funnos redan förut i vissa skoldistrikt sjunde folkskoleklass av obligatorisk karaktär. En sådan anordning hade emellertid icke något direkt stöd i någon av de tre normalplanerna för folk- och småskolor av åren 1878, 1889 och 1900. Ej heller i vår första folkskolestadga fanns någon bestämmelse, ägnad att främja en skoltid av sju år. I vissa skoldistrikt utvecklade sig emellertid den praxis, att barnen ej avgingo från skolan förrän under sitt fjortonde levnadsår, under vilket konfirmationsundervisningen vanligen tog sin början. En skolgång till och med fjortonde levnadsåret medförde ofta en skoltid av sju år.

En sådan anordning som den nu senast angivna motverkades emellertid av den första officiella normalplanen för rikets folk- och småskolor. Denna, som utfärdades år 1878, utgick nämligen från den organisationen, att småskolan skulle omfatta två, folkskolan fyra årsklasser, alltså i regel sammanlagt sex skolår. På samma organisation bygga 1889 och 1900 års normalplaner. De olika normalplanerna hava i flera avseenden varit ägnade att främja skolväsendets utveckling, men de hava tydligen verkat hindrande för ett allmänt anordnande av sju obligatoriska klasser vid vår folkskola.

En verkan i motsatt riktning borde ju hava åstadkommits genom det i 1882 års folkskolestadga intagna stadgandet, att barns skolålder räknas från och med det år, under vilket barnet fyller sju, till och med det år, under vilket barnet fyller fjorton år, ett stadgande, som återfinnes i såväl 1897 som 1921 års folkskolestadga. Om läsåret sammanfaller med kalenderåret, skulle nämligen enligt ett sådant stadgande skolplikten omfatta åtta och om läsåret börjar med höstterminen och slutar med vårterminen sju år. Nu innehåller emellertid samtliga de tre senast nämnda stadgorna ett medgivande, att lärjunge, som före skolålderns slut inhämtat för avgång erforderliga kunskaper, äger rätt att bliva från skolgång befriad. Då folkskolans lärokurs genom normalplanen fördelats på sex år, är det klart, att barnen i regel på detta antal år genomgått nämnda lärokurs och därmed fått rätt att avgå från skolan. Oaktat bestämmelsen om skolplikten synes såsom regel räkna med en skoltid av minst sju år, hava normalplanernas kursfördelning gjort, att en anordning, som enligt stadgan närmast torde vara tänkt som ett undantag, i själva verket blivit regel.

Att folkskolans undervisningstid i vårt land sålunda kommit att i allmänhet omfatta endast sex år är så mycket mera att beklaga, som folkskolans undervisningstid i åtskilliga andra länder med bestämmelser om att skolåldern sträcker sig till barnens fjortonde levnadsår kommit att omfatta mera än sex år. Så är folkskolan i Norge och Danmark obligatoriskt sjuårig, i Tyskland och Österrike obligatoriskt åttaårig. Det är uppenbart, att en ett eller två års längre folkskoletid har mycket stor betydelse för den allmänna folkbildningen.

Sjunde klassens hittillsvarande ställning inom folkskolan.

Även i vårt land har på åtskilliga ställen ganska tidigt den uppfattningen framträtt, att en sexårig skoltid egentligen måste anses väl kort för tillgodoseende av den allmänt medborgerliga bildning, som det är folkskolans uppgift att meddela. Särskilt i skoldistrikt med mera utvecklade skolväsen hava också åtgärder vidtagits för utökning av folkskoletiden utöver sex skolår. Då man emellertid i allmänhet var av den åsikten, att blott sex klasser av folkskolan kunde göras obligatoriska, kom skolgången efter avslutad sjätte klass i regel att bliva frivillig. På detta sätt uppkom folkskolans högre avdelning. Denna bestod från början i åtskilliga skoldistrikt av blott en klass, vilken då vanligen betecknades såsom den egentliga folkskolans femte klass, fastän den hade frivillig karaktär. Ett och annat skoldistrikt fick emellertid reglemente fastställt, genom vilket denna klass gjordes obligatorisk.

Jämförelsevis ingående behandlas frågan om den sjunde folkskoleklassen av folkundervisningskommittén (kommitténs betänkande IV sid. 26 och 27). Kommittén anför som sin mening, att vid tidpunkten för betänkandets avgivande gällande författningar medgäve intagande i folkskolereglementet av bestämmande om ett obligatoriskt sjunde skolår samt förordar, att i en blivande undervisningsplan för folkskolorna borde upptagas lärokurser även för sjuårig folkskola. Vidare finner kommittén det lämpligt, att i fråga om undervisningsplanen i förevarande fall gäves en viss frihet, så att, i överensstämmelse med från vissa håll uttalade önsknings, skoldistrikt måtte kunna efter skolöverstyrelsens beprövande låta det sjunde skolåret i någon mån antaga karaktären av en praktisk överbyggnad, i det att i dess läroplan jämförelsevis stort utrymme lämnades åt sådan undervisning, som ägde mera omedelbar tillämpning på näringslivet å orten eller i allmänhet på det praktiska livet.

I åtskilliga av de yttranden, som avgåvos över kommitténs betänkande IV, ägnades uppmärksamhet åt frågan om det sjunde skolåret. En översikt över de härutinnan uttalade meningarna återfinnes i folkskolöverstyrelsens den 15 juni 1916 avgivna tryckta underdåniga utlåtande angående fortsättningsskolan (sid. 24—26). Av denna översikt framgår, att kommitténs åsikt, att åtgärder måtte vidtagas för främjande av ett allmännare införande av sjuårig folkskola, mött stora sympatier. I många fall förordas kraftigare åtgöranden för detta syftes förverkligande än kommittén tänkt sig. Folkskolöverstyrelsen uttalar för egen del, att den sjuåriga skolkursen borde genom stadga och undervisningsplan erhålla en så stark ställning, som kunde beredas den.

I det förslag till undervisningsplan för rikets folkskolor, som avgavs av folkskolöverstyrelsen den 30 december 1918, ingingo timplaner och kursplaner för både sju- och sexåriga folkskolor av de olika skolformerna, och den sjuåriga skolan ställdes därvid främst. Vad skillnaden mellan den sjuåriga och den sexåriga lärokursen beträffar hade i vissa fall den sjunde klassens kurs givits form av ett tillägg utöver de sex föregående klassernas kurser, i andra fall hade den sexåriga skolans lärostoff utbrettis över den sjuåriga skolans klasser men givits en fylligare behandling, i ännu andra fall hade en mellanform mellan båda dessa tillvägagångssätt tillämpats. Det var helt naturligt endast i A-skolan, som sjunde klassens kurs kunde i större utsträckning komma att få en mera fristående karaktär och erhålla ett alldeles nytt innehåll utöver vad som tillhörde den sexåriga skolan. I skolor med kursväxling skulle femte, sjätte och sjunde klasserna i de flesta ämnen undervisas gemensamt, och därvid blev det givetvis icke möjligt att giva sjunde klassen en mera självständig ställning.

Den av Eders Kungl. Maj:t den 31 oktober 1919 utfärdade undervisningsplanen för rikets folkskolor överensstämmer i väsentliga avseenden med folkskolöverstyrelsens förslag. Bland de vidtagna förändringarna märkas bland andra sådana, som voro ägnade att i än större utsträckning i fråga om läroinne-

hållet giva sjunde klassen en i förhållande till övriga klasser fristående ställning.

Efter undervisningsplanens utfärdande hava till överstyrelsen framställts önskemål om författningsbestämmelser, som skulle göra det möjligt att giva sjunde klassen en i förhållande till övriga folkskoleklasser mera självständig ställning. Överstyrelsen har dock icke ansett sig böra framlägga förslag i detta hänseende. Detta har till stor del berott på den ändrade ställning, som sjunde folkskoleklassen erhållit genom fortsättningsskolans tillkomst. Överstyrelsen har nämligen ansett någon tids erfarenhet nödvändig, innan det vore möjligt att taga en bestämd ståndpunkt till spörsmålet om sjunde folkskoleklassens och fortsättningsskolans inbördes förhållande.

Med tillkomsten av en tvåårig obligatorisk fortsättningsskola kom frågan om sjunde folkskoleklassen i viss mån i ett nytt läge. I skoldistrikt med obligatorisk sjuårig folkskola komme ju den sammanlagda obligatoriska skoltiden att sträcka sig över nio år. På vissa håll, där man redan hade obligatorisk sjuårig folkskola, ansåg man en sådan utsträckning av skolpliktstiden väl lång, och röster höjdes för att förkorta den genom indragning av den sjunde folkskoleklassen, vilken skoldistriktet icke ansågos förpliktade att bibehålla. Där tanken om inrättande av obligatorisk sjunde klass var uppe, tvekade man att förverkliga den inför utsikten av en nioårig skolplikt. Saken blev än mera invecklad, därigenom att inrättande av en frivillig ettårig folkskolans högre avdelning såsom överbyggnad på sexklassig folkskola syntes lämna större möjligheter till förkortning av den sammanlagda skoltiden än anordnande av en obligatorisk sjunde klass inom den egentliga folkskolan. Under den övergångstid, under vilken inrättande av fortsättningsskolor enligt 1918 års fortsättningsskolestadga var frivilligt, fann också överstyrelsen det lämpligt att med hänsyn till den möjlighet till jämkningar i stadgans bestämmelser, som under denna tid förefunnos, vid fastställelse av fortsättningsskolreglementen medgiva anordningar, som trots förefintligheten inom ett skoldistrikt av obligatorisk sjuårig folkskola dock där möjliggjorde begränsning av den sammanlagda skolpliktstiden till åtta år.

Frågan om förhållandet mellan sjunde folkskoleklassen och fortsättningsskolan kom emellertid rätt snart även under riksdagens prövning. Vid 1924 års riksdag väcktes i andra kammaren motion om skrivelse till Eders Kungl. Maj:t med hemställan om sådan ändring i fortsättningsskolestadgan, att lärjunge, som med godkända betyg genomgått sjunde folkskoleklass, måtte få fullgöra skolplikten med ettårig fortsättningsskolekurs. I motionens motivering antyddes, att förändringen borde förbindas med en omläggning i mera praktisk riktning av sjunde folkskoleklassens lärokurs. På hemställan av andra kammarens första tillfälliga utskott anbefalldes Eders Kungl. Maj:t skolöverstyrelsen att avgiva yttrande rörande motionen. I sitt yttrande vitsordade överstyrelsen, att tillkomsten av en tvåårig fortsättningsskola kunde hämma en önskvärd ökning av antalet sjuåriga folkskolor och till och med förorsaka indragning av sjunde folkskoleklassen, där sådan redan vore anordnad. Överstyrelsen förordade därför åtgärder i motionens syfte men framhöll tillika, att icke vilken sjunde folkskoleklass som helst borde få ersätta en årskurs i fortsättningsskola. Det funnes nämligen folkskolor, där sjunde klassen icke medförde någon ökning i den normala sexklassiga folkskolans lärokurs, utan blott utgjorde en kompensation för minskad årlig undervisningstid. Rätten att låta ett sjunde folkskoleår ersätta en årskurs i fortsättningsskola borde därför medgivas endast efter prövning i varje särskilt fall. Överstyrelsen framhöll jämväl, att lärokursen för sjunde folkskoleklassen borde innesluta det lärostoff, som tillhör fortsättningsskolans första årskurs, och slutande med

Sjunde folkskoleklassens ställning till fortsättningsskolan.

Sjuårig folkskola och ettårig fortsättningsskola.

att förorda närmare utredning i ärendet. I enlighet med utskottets förslag beslöt andra kammaren att hemställa, det Eders Kungl. Maj:t täcktes efter nödig utredning vidtagna åtgärder för sådan ändring i stadgan för fortsättningsskolan av den 16 september 1918, att skoldistrikt med obligatorisk sjunde folkskoleklass måtte kunna anordna fortsättningsskola med ettårig kurs. Andra kammarens beslut biträdades av första kammaren på hemställan av dess första tillfälliga utskott.

Genom beslut den 20 juni 1924 anbefalldes Eders Kungl. Maj:t skolöverstyrelsen att inkomma med den av riksdagen begärda utredningen samt därpå grundade förslag. Efter att hava inhämtat yttranden från bland andra statens folkskolinspektörer avgav överstyrelsen utlåtande i ärendet den 31 oktober 1924. En del inspektörer hade i sina yttranden framhållit, att skoldistriktet vid uppgörande av kurs- och timplan för sjunde folkskoleklassen måtte erhålla större frihet än som förut vore medgiven. Till förhindrande av att denna frihet komme att missbrukas borde dock läroplanerna prövas och fastställas av överstyrelsen. De förslag, som överstyrelsen på grundval av den företagna utredningen framställde, avsågo givetvis huvudsakligen fortsättningsskolan och dess organisation. Överstyrelsen yttrade sig dock i detta sammanhang även angående sjunde folkskoleklassen och erinrade därvid om sitt i det föregående utlåtandet gjorda, av riksdagen biträdade uttalande, att en av förutläggningarna för den åsyftade anordningen av fortsättningsskolan borde vara, att uti lärokursen för den sjunde folkskoleklassen upptoges en väsentlig del av vad som är avsett att meddelas i fortsättningsskolans första årskurs samt att för att möjliggöra detta lämpliga ändringar borde vidtagas i den för rikets folkskolor fastställda undervisningsplanen beträffande lärokurser och timplaner för den sjunde klassen i syfte att bereda skoldistriktet större frihet än nu att på önskvärdt sätt anpassa arbetet i denna klass efter inom distriktet rådande förhållanden. Med hänsyn till nödvändigheten av att vid bestämmande av förhållandet mellan den sjuåriga folkskolan och den ettåriga fortsättningsskolan taga nödig hänsyn till de särskilda förhållandena i de olika skoldistriktet ansåg överstyrelsen, att den ifrågasatta anordningen med sjuårig folkskola och därpå byggd ettårig fortsättningsskola icke borde regleras genom automatiskt verkande författningsbestämmelser utan fastställas efter prövning av överstyrelsen i varje särskilt fall. Överstyrelsens förslag gick i huvudsak ut på att riksdagen måtte besluta, att i skoldistrikt, som vid folkskola, tillhörande någon av folkskolans huvudformer, eller vid mindre folkskola av D1-form anordnat obligatorisk sjunde årsklass, fortsättningsskolan måtte kunna omfatta allenast en årskurs. I proposition (nr 73) till 1925 års riksdag anslöt sig föredragande departementschefen i allt väsentligt till överstyrelsens synpunkter och förslag. Propositionen blev av riksdagen bifallen. Riksdagen gjorde därvid det uttalandet, att den förutsatte, att vid prövning i de särskilda fallen om medgivande att inrätta en ettårig fortsättningsskolekurs av vederbörande myndighet noggrant tillsåges, att undervisningen under sjunde folkskoleåret så ordnades, att under detsamma inhämtades minst så mycket av det för ifrågakommande typ av fortsättningsskola särskilt föreskrivna kunskapsstoff, som eljest skulle hava inhämtats under det första året i fortsättningsskolan.

Genom beslut den 8 maj 1925 anbefalldes Eders Kungl. Maj:t överstyrelsen att inkomma med förslag till de villkor och bestämmelser, som i anledning av riksdagens beslut angående anordnande av fortsättningsskola med endast en årskurs borde av Eders Kungl. Maj:t meddelas. Sådant förslag avgavs av överstyrelsen den 12 juni 1925. Överstyrelsen föreslog därvid vissa erforderliga ändringar i fortsättningsskolestadgan samt hemställde vidare, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreskriva, att i skoldistrikt, där sjukklassig folkskola och därpå byggd ettårig fortsättningsskolekurs anordnats, måtte, utan hinder

av bestämmelserna i kungörelsen den 31 oktober 1919 (nr 880) angående undervisningsplan för rikets folkskolor, kunna tillämpas särskild efter förhållandena avpassad, av överstyrelsen godkänd läroplan. Nädiga kungörelser i ämnet utfärdades den 30 juli 1925 (nr 352 och 353). I kungörelsen nr 353 angående en friare tillämpning av undervisningsplanen för rikets folkskolor gjordes utöver vad överstyrelsen föreslagit ett tillägg, upptagande riksdagens uttalande, att det skulle noggrant tillses, att undervisningen under sjunde folkskoleåret så ordnades, att under detsamma inhämtades så mycket av det för ifrågakommande typ av fortsättningsskola särskilt föreskrivna kunskapsstoff, som eljest skulle hava inhämtats under det första året i fortsättningsskolan. De ifrågavarande författningarna innebära bland annat, att överstyrelsen skall pröva och fastställa reglemente och läroplan för ettårig fortsättningsskola ävensom läroplan för sjukklassig folkskola, på vilken sådan fortsättningsskola bygges.

På grund av nu nämnda befogenhet har överstyrelsen haft att pröva och fastställa ett stort antal läroplaner för sjukklassiga folkskolor. Dessa hava huvudsakligen avsett skolor i Skåne, där sjuårig folkskola redan förut varit ganska allmän och där fördenskull den sjuåriga folkskolan och den ettåriga fortsättningsskolan fått en ganska allmän utbredning. Till och med utgången av läsåret 1927—1928 har överstyrelsen fastställt läroplaner för sjuårig folkskola och ettårig fortsättningsskola från sammanlagt 255 skoldistrikt, av vilka 240 äro belägna i Lunds stift. Erfarenheten har ådagalagt, att skoldistriktet icke i någon vidare utsträckning ansett sig böra begagna de möjligheter, som den nya ordningen medgiver, att beträffande läroplanen för sjunde klassen vidtaga väsentliga avvikelser från gällande undervisningsplan och därmed giva undervisningen i denna klass ett från övriga folkskoleklasser starkt skiljaktigt läroinnehåll. I allmänhet hava blott gjorts mindre jämkningar, vilka varit betingade av förhållandet till fortsättningsskolan. Det har därför besannat sig, att anordningen med sjunde folkskoleklassen såsom ersättning för en årskurs i fortsättningsskolan lätt medför, att de rena fortsättningsskolsynpunkterna få träda tillbaka. Det i fortsättningsskolestadgan uttryckta önskemålet, att fortsättningsskolundervisningen bör vara yrkesbestämd, har egentligen ej blivit tillgodosett för de lärjungar, som erhållit undervisning i sjunde folkskoleklassen i stället för i fortsättningsskolans första årskurs. Det har icke ifrågasatts, att någon verklig motsvarighet till fortsättningsskolans ämne arbetskunskap skulle ingå i sjunde folkskoleklassen. Visserligen har i en del läroplaner för denna klass upptagits hushållsgöromål men dock icke i större utsträckning än som skulle förekommit utan hänsyn till fortsättningsskolan. Å andra sidan har i vissa skolor ämnet i fråga uteslutits från folkskolans läroplan och upptagits endast i den ettåriga fortsättningsskolan.

Ej heller har fortsättningsskolans uppgift att vara en ungdomsskola med sin särskilda läggning och sina speciella undervisningsämnen kunnat överflyttas på den sjunde folkskoleklassen. Denna har givetvis måst organisatoriskt höra samman med folkskolans övriga klasser, helst som lärjungarna först i denna klass kunna erhålla avgångsbetyg från den obligatoriska folkskolan.

Givetvis har det för överstyrelsen varit angeläget att i enlighet med riksdagens direktiv tillse, att det lärostoff, som tillhör den tvååriga fortsättningsskolans första årskurs, måtte komma att ingå i den sjunde folkskoleklassens lärokurs. Någon allmän föreskrift om vilket detta lärostoff skall vara finnes emellertid icke. Det enda, som kan anses normerande i detta hänseende, utgöres av skolöverstyrelsens exempel på undervisningsplaner för fortsättningsskolor. I dessa exempel finnes dock icke någon uppdelning på olika årskurser. En bestämd sådan uppdelning är svår att åstadkomma, enär med hänsyn till lokala förhållanden antalet timmar under året kan vara olika för

de båda årskurserna i fortsättningsskolan och de särskilda undervisningsämnen även med samma årliga undervisningstid erhålla olika timantal i olika skolor. Överstyrelsen har därför fattat sin uppgift på så sätt, att överstyrelsen haft att tillse, att i de ämnen, vilka tillhöra fortsättningsskolan, det kunskapsmått, som inhämtas i en sjunde folkskoleklass, icke skall vara mindre, än vad som i regel bör inhämtas i en första årskurs av tvåårig allmän fortsättningsskola. De ämnen, som härvidlag komma i fråga, äro kristendoms-kunskap, modersmålet, medborgarkunskap, naturkunnighet och gymnastik med lek och idrott. Det torde vara nästan självfallet, att i en folkskoleklass med daglig undervisning under ett helt läsår bör utan större svårighet kunna upptagas det lärostoff, som kan inhämtas under en kurs om 180 timmar under samma läsår. Då ämnet kristendoms-kunskap förekommer i sjunde folkskoleklassen, har det ej ansetts nödigt att såsom i fortsättningsskolan i andra ämnen upptaga kursmoment med religiöst innehåll. I ämnena modersmålet och räkning motsvarar lärokursen för sjunde klassen i fråga om både innehåll och omfattning, vad som beträffande dessa ämnen kan krävas för första årskursen av en tvåårig fortsättningsskola. Detsamma gäller om ämnet naturkunnighet i skola av A-formen. Något annorlunda blir det i skolor med kursväxling, där ju kursinnehållet för sjunde klassen kommer att bli olika under vart och ett av de tre år, under vilka femte, sjätte och sjunde klasserna undervisas tillsammans. En granskning av kursfördelningen i undervisningsplanen för rikets folkskolor ådagalägger emellertid, att för varje år förekommer i sjunde klassen lärostoff, som kan anses lämpligt även för fortsättningsskolans första årskurs, och att på det hela taget även den sjuåriga folkskolan av B-form i det ifrågakvarande ämnet lämnar ersättning för vad som i sådan kurs skulle genomgå. Vid sådant förhållande har överstyrelsen icke funnit det nödigt att införa särskild undervisning i naturkunnighet för sjunde klassen. Annorlunda förhåller det sig med ämnet historia. I detta ämne skall i sjunde folkskoleklassen ingå en kurs, motsvarande vad som i den tvååriga fortsättningsskolans första årskurs genomgå i medborgarkunskap, och härför kräves utvidgning av folkskolans historiekurs. Då det givetvis bör eftersträvas, att kursmomentet i medborgarkunskap så nära som möjligt ansluter sig till historiekursen i övrigt, har överstyrelsen låtit detta moment upptaga statskunskap, ehuru i den tvååriga fortsättningsskolans första årskurs i allmänhet bruka ingå de moment, som avse hemmet och kommunen, när det ansetts, att man i fortsättningsskolan, där man ej behöver söka anslutning till någon historiekurs, bör följa regeln att gå från det näraliggande till det, som ligger mera fjärran. I skolor av B-form har det varit nödvändigt att anslå ett visst antal timmar i medborgarkunskap för enbart sjunde klassen, vilket medfört att för femte och sjätte klasserna tiden för lärarens omedelbara undervisning blivit minskad. Vad slutligen angår ämnet gymnastik med lek och idrott, har det helt naturligt ej varit nödigt att i detta ämne utöka tiden i sjunde folkskoleklassen.

I underdånig skrivelse den 18 januari 1927 ingick överstyrelsen till Eders Kungl. Maj:t med en framställning i fråga om fortsättningsskolan, bland annat upptagande förslag om möjlighet att inrätta ettårig fortsättningsskola för lärjungar, som avgått från sjunde klass i folkskola med halvtidsläsning. Med anledning av denna framställning har Eders Kungl. Maj:t framlagt proposition (nr 70) till 1928 års riksdag och däri i huvudsak upptagit de av överstyrelsen gjorda förslagen, och riksdagen har i allt väsentligt bifallit Eders Kungl. Maj:ts hemställan. Då emellertid ettårig fortsättningsskola, byggd på halvtidssläsande skola, skall omfatta minst 360 timmar och dess lärokurs motsvara lärokursen för tvåårig fortsättningsskola, kommer nämnda beslut icke att öva något inflytande på sjunde folkskoleklassens läroplan.

Efter den nu lämnade översikten angående det förhållande mellan fortsättningsskolan och folkskolans sjunde klass, som för närvarande råder, övergår överstyrelsen till den riksdagsskrivelse, som närmast givit anledning till överstyrelsens här föreliggande framställning, i vad denna skrivelse särskilt avser fortsättningsskolan.

Över den motion i ämnet, som föranledde riksdagens skrivelse, avgav överstyrelsen den 16 mars 1927 av Eders Kungl. Maj:it infortrat yttrande, vilket yttrande här i avskrift bifogas.

I sitt yttrande har överstyrelsen ställt sig avvisande till det i motionen framställda önskemålet, att ett sjunde folkskoleår skulle få ersätta hela fortsättningsskolan. Överstyrelsen har icke sedermera funnit anledning att frånga den ståndpunkt i förevarande hänseende, som överstyrelsen i detta yttrande framlagt.

Vid organisationen av fortsättningsskolan har man så långt möjligt eftersträvat att göra denna skola till en ungdomsskola. Onekligen ligger ett betydande hinder för detta önskemåls förverkligande däri, att vår folkskola i allmänhet är blott sexårig och barnen därför ha genomgått folkskolan vid en jämförelsevis tidig ålder. Om det ändå lyckats att åtminstone i viss grad i enlighet med fortsättningsskolestadgans intentioner giva fortsättningsskolan karaktär av ungdomsskola, så beror detta just därpå, att skolan är tvåårig och därför kan i regel behålla sina lärjungar till deras femtonde år. Det är företrädesvis under andra året, som fortsättningsskolans karaktär av ungdomsskola kan göra sig gällande och en del lärostoff, som passar för ungdomsåldern men ej för barnåldern, av lärjungarna på ett fruktbringande sätt tillägnas. Detta gäller framför allt om de för fortsättningsskolan särskilt kännetecknande ämnena arbetskunskap och medborgarkunskap.

Det torde däremot icke vara möjligt att giva folkskolans sjunde klass ungdomsskolans karaktär. Även om denna klass får en mera fristående ställning och erhåller en från övriga folkskoleklasser i viss mån avvikande organisation, så måste den dock givetvis tillhöra folkskolan och vara fast inordnad i denna; den skall därför även motsvara den uppgift, som enligt folkskolestadgans första paragraf tillkommer folkskolan, nämligen meddela en allmän barnaundervisning, eller, som 1927 års riksdag uttryckt det i sin skrivelse nr 262, bereda en elementär allmän och medborgerlig bildning. Den måste stå i nära samband med övriga folkskoleklasser, då det, såsom ovan framhållits, är från denna klass, som lärjungarna skola erhålla avgångsbetyg, vilket givetvis skall avse folkskolekursen i dess helhet.

Det är emellertid icke blott sjunde klassens förhållande till övriga folkskoleklasser, som lägger hinder i vägen för dess förvandling till en ungdomsskola, ett hinder förefinnes också i lärjungarnas åldersståndpunkt och därmed följande förståndsmognad. Man bör besinna, att barnen vid sitt inträde i klassen i regel äro 13, somliga blott 12 år gamla. Ej minst från denna synpunkt synes det överstyrelsen icke möjligt att, såsom i motionen förutsattes, överflytta den tvååriga fortsättningsskolans lärokurs till folkskolans sjunde klass. Som överstyrelsen redan antytt, låter detta sig näppeligen göra med innehållet i ämnet medborgarkunskap. Det synes med hänsyn till lärjungarnas allmänna åldersståndpunkt icke tillrädligt att i folkskolan införa en så omfattande kurs i samhällslära, som nämnda ämne kan omfatta i den tvååriga fortsättningsskolan. Man komme då, för att få en formell överensstämmelse mellan de båda skolornas kurser, att handla i strid mot en så allmänt erkänd regel för urval av lärostoff som den, att lärokursen skall motsvara lärjungarnas mottaglighet och behov.

Ännu svårare blir en sådan överflyttning beträffande det andra ämne, som är särskilt kännetecknande för fortsättningsskolan, nämligen ämnet arbetskun-

Förhållandet mellan lärokurserna i folkskolans sjunde klass och lärokurserna i tvåårig fortsättningsskola

skap. Enligt fortsättningsskolestadgan bör fortsättningsskolan överallt, där förutsättningar härför finnas, anordnas som yrkesbestämd, d. v. s. undervisningen skall mera bestämt samla sig kring visst yrke eller viss grupp av yrken. I sådan skola skall ämnet arbetskunskap förekomma och upptaga mera tid än något av övriga ämnen. Förutsättningar för att undervisning i detta ämne skall med framgång kunna bedrivas äro, att lärjungarna redan inträtt i yrket eller att detta på ett särskilt sätt karakteriserar ortens arbetsliv samt att lärjungarna besitta tillräcklig förståndsmognad. Den första av dessa förutsättningar kan givetvis förefinnas i fråga om fortsättningsskolan, som upptager lärjungarna under blott ett fåtal timmar under läsåret, men icke beträffande folkskolan, som tager lärjungarnas tid helt i anspråk. Vad kravet på lärjungarnas förståndsmognad beträffar, blir detta givetvis bättre tillgodosett i fortsättningsskolan, som får behålla sina lärjungar längre. De mera krävande partierna av ämnet arbetskunskap pläga förläggas till andra årskursen. Däremot kan det ju sägas, att förutsättningen om ett för orten särskilt karakteristiskt yrke kan gälla även beträffande undervisning i folkskolans sjunde klass. Denna förutsättning torde dock långt ifrån vara att påräkna för alla de skolor, som här skulle komma i fråga. Den sysselsättning, som särskilt kan sägas mera allmänt karakterisera en trakt, är givetvis jordbruk, och därför äro också yrkesbestämda fortsättningsskolor i anslutning till jordbruk ganska allmänt förekommande. Men den skolform, där den i motionen ifrågasatta anordningen tänkts tillämpad, skulle vara A-formen. Denna skolform är dock sällsynt i jordbruksbygder, där man i regel har andra skolformer, för vilka anordningen i fråga icke kan tänkas tillämpad. En annan yrkesbestämd fortsättningsskoltyp, som har jämförelsevis stor utbredning, är fortsättningsskola i anslutning till husligt arbete. Förutsättning för anordnande av yrkesbestämd undervisning av den art, som ingår i sådan skola, bör tydligen kunna förefinnas å vilken ort som helst, där antalet flickor är tillräckligt stort. Givetvis är det också önskvärt, att dylik undervisning förekommer i folkskolans sjunde klass. Skall detta ske i någon större utsträckning, måste man dock söka anordna någon annan undervisning, som ej tillhör de vanliga folkskoleämnena, för gossarna, ty det synes ej vara lämpligt, att i en folkskola, som skall hava till sitt egentliga syfte att meddela allmän bildning och som skall lämna avgångsbetyg åt alla lärjungar, låta undervisningen i vanliga skolämnen vara alltför olika för de båda könen. Man skulle väl i så fall vid skolor av A-form i allmänhet få tillgripa undervisning i anslutning till industri, hantverk eller handel. Det kommer emellertid då lätt att gå så, att man införde en undervisning i folkskolan, som vore betingad varken av folkskolans egentliga uppgift eller av lärjungarnas mottaglighet och behov.

Man skulle kanske vilja hänvisa till den yrkesbestämda högre folkskolan såsom ett stöd för införande av yrkesbestämd undervisning i folkskolans sjunde klass. Högre folkskolan bygger ju i de flesta fall på folkskolans sjätte klass. Överstyrelsens mångåriga erfarenhet beträffande högre folkskolan lämnar dock icke ett sådant stöd. Trots det att högre folkskola kan få anordnas med endast en klass, har det icke i något fall inträffat, att man utnyttjat möjligheten att inrätta en enklassig yrkesbestämd högre folkskola. Den yrkesbestämda högre folkskolan har erhållit minst två, helst tre årsklasser. Undervisningen i första klassen har med hänsyn till behovet att komplettera allmänbildningen och till lärjungarnas ålder närmast givits en allmän karaktär och den utpräglade yrkesbetoningen har i regel inträtt först i andra klassen.

Ej heller erfarenheten beträffande folkskolans högre avdelning lämnar något stöd i förevarande avseende. Denna anordnas ofta ettårig ovanpå sjätte klassen och är ju då en parallellform till folkskolans sjunde klass. Nu råder

emellertid stor frihet beträffande folkskolans högre avdelnings läroplan: någon normerande allmän timplan finnes icke, och ämnesurvalet kan göras betydligt mera fritt än i den egentliga folkskolan. Så långt överstyrelsen känner, har man dock icke utom i ett enda fall givit undervisningen i en ettårig folkskolas högre avdelning, som bygger på sjätte klassen, en mera utpräglad yrkesbestämd läggning.

De erfarenheter, som vunnits i samband med fastställande av läroplaner för sjuårig folkskola i skoldistrikt med ettårig fortsättningsskola, gå icke heller i den riktningen, att det skulle vara önskvärt att göra undervisningen i folkskolans sjunde klass yrkesbestämd. I de skoldistrikt, för vilka sådana läroplaner fastställts av överstyrelsen, har man ofta yrkesbestämd fortsättningsskola. Man har ju där haft särskild anledning att taga under övervägande, huruvida icke den yrkesbestämda undervisningen borde påbörjas redan i sjunde klassen, som ju skall motsvara den tvååriga fortsättningsskolans första årskurs. Icke i något fall har förslag i denna riktning inkommit till överstyrelsen, fastän ju bestämmelserna angående läroplan för sjukklassig folkskola i skoldistrikt med ettårig fortsättningsskola lämnar stor frihet i fråga om sådan läroplans innehåll. Det förhållandet, att något förslag av nu ifrågavarande innebörd icke framkommit, synes på sitt sätt tala för att något verkligt behov av att göra undervisningen i folkskolans sjunde klass yrkesbestämd icke föreligger.

Vad överstyrelsen nu anfört synes enligt överstyrelsens mening otvetydigt gå i den riktningen, att det icke bör komma i fråga att i folkskolans sjunde klass införa ämnet arbetskunskap och därmed göra undervisningen i denna klass yrkesbestämd.

Det skulle ju kunna invändas, att man kunde nöja sig med att söka inrymma den allmänna tvååriga fortsättningsskolans lärokurs i folkskolans sjunde klass. Naturligtvis går detta lättare, då det i detta fall gäller en undervisning av rent allmänbildande karaktär. Även i detta fall måste man räkna med lärjungarnas något högre ålder och därmed följande större förståndsmognad under andra fortsättningsskoleåret. Såsom överstyrelsen redan i det föregående angivit, är det enligt överstyrelsens uppfattning icke lämpligt att införa hela den tvååriga fortsättningsskolans kurs i medborgarkunskap i folkskolans sjunde klass. Lättare skulle väl detta gå i fråga om ämnena modersmålet och naturkunnet, fastän även härvidlag svårigheter kunna möta.

Den frågeställning, som ligger i riksdagens hemställan, nämligen huruvida sjunde folkskoleårets kursplan lämpligen kan inrymma jämväl den kurs, som nu tillhör den tvååriga fortsättningsskolans undervisning, synes omöjligen kunna fattas så, att man härvidlag kunde nöja sig med att taga hänsyn till den allmänna tvååriga fortsättningsskolans lärokurs. Att så förfara vore att bortse från den fortsättningsskoltyp, som både i den av två olika kommittéer förebragta utredningen angående fortsättningsskolan, i de med anledning av dessa utredningar inkomna yttrandena, bland annat i överstyrelsens utförliga utlåtande, vidare i proposition till 1918 års riksdag om inrättande av praktiska ungdomsskolor, i riksdagens skrivelse med anledning av denna proposition och i de på grundval av statsmakternas beslut utfärdade författningarna erkänts såsom den mest eftersträfvansvärda. Det är uppenbart, att med en sådan begränsning av problemet den givna förutsättningen, att folkskolans sjunde klass skulle med avseende på de meddelade kunskaperna kunna fullt ut ersätta den tvååriga fortsättningsskolan, icke vore för handen.

Det anförda torde också ådagalägga, att det spörsmål, som det här gäller, icke kan förenklas till att avse, huruvida man på omkring 1,000 timmar i folkskolans sjunde klass kan inhämta lika mycket som under 360 timmar i fortsättningsskolan. Det torde vara självklart, att kunskapsresultatet i förra fallet

bör kvantitativt sett bliva större än i det senare. Detta innebär dock icke, att det ena kan ersätta det andra. Just i de ämnen, som äro karakteristiska för fortsättningsskolan, lämnar denna, såsom överstyrelsen här ovan sökt visa, ett bättre resultat än som kan vinnas i folkskolans sjunde klass.

Det är emellertid även andra synpunkter är själva kunskapsresultatet, som böra tagas i betraktande. Vissa sådana ha anförts i överstyrelsens utlåtande den 16 mars 1927 och framträda även i den motivering, som föregår riksdagens hemställan.

Sålunda har överstyrelsen framhållit, att man från början i fortsättningsskolan velat se icke blott en kunskapsmeddelande utan även en uppfostrande skola. Man har därför varit angelägen om att lärjungarna skulle komma att stå under skolans inflytande så många år, som detta lämpligen låte sig göra. Det var under utredningen starkt ifrågasatt, att man borde göra fortsättnings-skolekursen treårig ovanpå den sexåriga folkskolan, någon tanke på att den skulle vara endast ettårig fanns icke. Numera kan det anses fastslaget, att skolplikten i vårt land skall omfatta minst åtta år. I den ovan nämnda propositionen nr 70 till 1928 års riksdag talar också föredragande departementschefen å sid. 15 om »den grundläggande, av statsmakterna godtagna regeln, att den sammanlagda undervisningstiden i folk- och fortsättningsskola skall omfatta minst åtta år», och längre fram i samma proposition å sid. 18 säger han sig anse »det vara uppenbart, att ettårig högre avdelning, grundad på sexårig folkskola, under inga omständigheter får ersätta fortsättningsskola, så att skoldistriktet skulle hava möjlighet att genom inrättande av sådan avdelning inskränka den sammanlagda skolpliktstiden för lärjungarna till sju år». En anordning, som skulle innebära, att ett år i folkskolan finge ersätta två fortsättningsskolår, skulle att medföra ett viktigt avsteg från ifrågavarande regel och möjliggöra en anordning alldeles motsvarande den, som i propositionen angives icke böra under några omständigheter få förekomma. Detta ensamt utgör enligt överstyrelsens mening ett avgörande skäl mot en dylik anordning.

Riksdagen har också uttalat sin tvekan om lämpligheten av den ifrågavarande anordningen. Särskilt finner riksdagen det nödigt att taga i övervägande dess inflytande dels på skolväsendet i skoldistrikt, där man redan har obligatorisk sjuårig folkskola och därjämte ett- eller tvåårig fortsättningsskola, dels på skolor av andra typer än de i motionen berörda A-skolorna. Redan i sitt underdåniga yttrande den 16 mars 1927 har överstyrelsen berört den ifrågasatta förändringens konsekvenser i de angivna hänseendena men vill nu något utförligare ingå på vad som härutinnan kan vara att befara.

Fastän vid tiden för beslutet om obligatoriska fortsättningsskolor redan i åtskilliga skoldistrikt funnos anordnade obligatoriska sjuåriga folkskolor, ifrågasattes icke då, att fortsättningsskola, som byggde på sådan skola, skulle omfatta mindre än två årskurser. Beslutet innebar, att fortsättningsskolan överallt skulle vara minst tvåårig, vilket givetvis hade till följd, att den sammanlagda skolpliktstiden i vissa skoldistrikt kom att omfatta åtta, i andra nio år. Såsom av den i det föregående lämnade redogörelsen framgår, ledde denna brist på överensstämmelse till yrkanden på och senare till beslut om att fortsättningsskola, som byggde på sjuårig folkskola, skulle kunna göras ettårig, varigenom även i detta fall skolpliktstiden komme att omfatta åtta år. Denna förändring i lagstiftningen har medfört, att man i skoldistrikt med sjuårig folkskola och tvåårig fortsättningsskola i åtskilliga fall — dock icke överallt — gjort fortsättningsskolan ettårig. Initiativ till den försämring av folkundervisningsväsendet, som en dylik förändring uppenbarligen innebär, har i regel icke tagits av skolans målsmän utan framkommit från personer, som låtit de ekonomiska synpunkterna träda i förgrunden. Man har i dylikt

fall ansett, att en anordning, som av statsmakterna blivit erkänd och som blivit tillämpad i åtskilliga skoldistrikt, borde vara tillfyllest och få ersätta en organisation, som tillkommit under en tid, då ettårig fortsättningsskola icke varit lagligen medgiven.

Det torde föreligga starka skäl för det antagandet, att liknande synpunkter skulle göras gällande, därest lärjungar, som genomgått sjuårig folkskola, bleve genom ändrade bestämmelser i fortsättningsskolestadgan frikallade från fortsättningsskolplikt. Det kan nog förväntas, att man i åtskilliga fall skulle vilja avskaffa en redan inrättad fortsättningsskola. Fortsättningsskola skall ju nämligen numera finnas i alla skoldistrikt. Visserligen har Eders Kungl. Maj:t för vissa skoldistrikt i norra Sverige medgivit uppskov under ett eller annat år med inrättande av fortsättningsskola, men så långt överstyrelsen har sig bekant, har detta icke skett beträffande fortsättningsskola i skolområde med folkskola av A-form.

Riksdagen har i sin skrivelse anfört, att i samband med den äskade utredningen frågan om åtgärder för att förhindra en försämring av skolväsendet, där man redan infört ett obligatorisk sjunde skolår jämte ett- eller tvåårig fortsättningsskola, borde beaktas. Beträffande tvåårig fortsättningsskolas utbytande mot ettårig synas några dylika åtgärder knappast nu kunna ifrågasättas. De borde tydligen hava vidtagits i samband med den år 1925 åvåbragta förändringen, att i skoldistrikt med sjuårig folkskola fortsättningsskola finge göras ettårig i stället för tvåårig. Varken från riksdagen eller från annat håll framkom emellertid då något förslag om åtgärder i den angivna riktningen. Den frihet att ersätta tvåårig fortsättningsskola med ettårig, som nu finnes, har redan, såsom ovan angivits, blivit i åtskilliga fall utnyttjad. Närmast skulle det väl nu bli fråga om att hindra slopande av den ettåriga fortsättningsskolan i skoldistrikt med sjuårig folkskola. Den enda åtgärd för vinnande av detta syfte, som kan tänkas, är väl ett stadgat förbud mot avskaffande av fortsättningsskola, där sådan redan blivit i enlighet med gällande lagstiftning upprättad. En förbudslagstiftning av denna art synes dock icke bliva möjlig att upprätthålla. Det torde icke vara möjligt att i längden förhindra ett skoldistrikt, som på grund av gällande föreskrifter varit nödsakat att inrätta fortsättningsskola, från att, om det så önskar, bli befriat från skyldigheten att uppehålla fortsättningsskola, därest sedermera genom lagstiftningen sjuårig folkskola blivit erkänd som fullgod ersättning för sexårig folkskola och tvåårig fortsättningsskola. Man skulle väl knappast vilja som ett rättvist hinder för en dylik befrielse erkänna den omständigheten, att man en gång lojalt följt gällande föreskrifter. Överstyrelsen anser det fördensskull omöjligt att i längden upprätthålla ett förbud i förevarande avseende, och någon annan utväg att ernå den önskade garantien kan överstyrelsen icke anvisa.

Riksdagen har i sin skrivelse vidare uttalat sig för att det vid utredningen skulle tagas i övervägande, huru ett beslut, att fortsättningsskola icke behöfve anordnas för lärjungar, som genomgått obligatorisk sjuårig folkskola, kunde komma att inverka på skolor av andra typer än de i motionen berörda A-skolorna. Överstyrelsen har i sitt meranämnda yttrande den 16 mars 1927 ägnat detta spörsmål särskild uppmärksamhet.

Den i motionen avsedda organisationen innebär, att fortsättningsskola icke skulle behöva anordnas för lärjungar, som genomgått sjuårig folkskola av A-form, under det att fortsättningsskola däremot alltid skulle inrättas för lärjungar, som avgått från sjuårig folkskola, tillhörande annan skolform. Detta har sin grund däri, att i A-skola är det möjligt att giva sjunde klassen en fristående ställning, vilket däremot icke gärna låter sig göra i andra skolformer, där sjunde klassens lärjungar i regel måste undervisas samman med lärjungarna i femte och sjätte klasserna. Lärjungar från sjuårig A-skola skulle allt-

så kunna fritagas från fortsättningsskolplikt men icke lärjungar från andra sjuåriga skolformer.

Då det ej sällan inträffar, att i samma skoldistrikt finnas folkskolor, tillhörande olika skolformer, skulle följden bliva, att skolpliktstiden för barn inom samma skoldistrikt skulle kunna erhålla olika längd, för somliga sju, för andra åtta år. En sådan ordning skulle uppenbarligen förefalla orättvis och kunna giva anledning till tvistigheter och missförhållanden. Att så skulle kunna bliva fallet framgår av den erfarenhet, som vunnits från vissa skoldistrikt, vilka för en tid framåt av Eders Kungl. Maj:t erhållit uppskov med att inrätta fortsättningsskola inom skolområde med mindre folkskola.

Ännu mera betänkligt är emellertid, att anordningen i fråga egentligen skulle vara ägnad medföra olikhet i fråga om fortsättningsskolplikt mellan städer och landsbygd. A-skolor finnas nämligen huvudsakligen i städer och stadsliknande samhällen, övriga folkskoleformer i allmänhet å landsbygden med dess glesare befolkning.

Vid de överväganden, som föregingo 1918 års riksdagsbeslut om den obligatoriska fortsättningsskolan, voro egentligen alla ense om att en minst tvåårig fortsättningsskola borde vara obligatorisk i städer och stadsliknande samhällen, under det att man på många håll ställde sig mera tveksam, huruvida samma ordning borde tillämpas jämväl på landsbygden. Man menade det vara mest nödvändigt, att ungdomen i samhällen av det förstnämnda slaget finge under en längre tid stå under skolans inflytande. Resultatet blev emellertid, att likställighet i förevarande hänseende beslutades, och detta skedde inom riksdagen utan någon meningsskiljaktighet. Sedermera hava emellertid motionsvis inom riksdagen framkommit förslag om att fortsättningsskolan för landsbygden skulle vara frivillig. Dessa förslag hava emellertid ej lett till något resultat. Det nu föreliggande förslaget innebär egentligen, att man på en omväg skulle införas i en olikställighet, fastän denna skulle gå i en riktning helt motsatt den ovan angivna.

Överstyrelsen finner för sin del det synnerligen viktigt, att den likställighet i fråga om fortsättningsskolplikt, som nu förefinnes, fortfarande bibehålles. I och för sig torde med hänsyn till den skolpliktstid, som gäller för andra kulturländer, en tid av sammanlagt åtta år i folkskola och fortsättningsskola icke fåla någon avprutning. Men framför allt måste det väcka betänkligheter att kräva längre skoltid av landsbygdens än av städernas barn. Ett skäl mot att förkorta skolpliktstiden för stadssamhällellenas ungdom har man ju också i den allmänt överklagade ungdomsarbetslösheten, vilken givetvis särskilt framträder i städer och stadsliknande samhällen. De förut framkomna yrkandena på en olikhet i fråga om fortsättningsskolplikt mellan stad och landsbygd peka ju också i alldeles motsatt riktning. Men både i det ena och i det andra fallet skulle det nog komma att visa sig svårt att i längden upprätthålla en olikhet i förevarande hänseende. Överstyrelsen vill här erinra om sitt uttalande i det ovan nämnda yttrandet, att ett förverkligande av motionärernas förslag lätt kunde såsom konsekvens föranleda ett fullständigt upprivande av den år 1918 beslutade och från och med år 1927 allmänt införda fortsättningsskolorganisationen. Något sådant hava motionärerna givetvis icke avsett.

Motionärerna hava i stället utgått ifrån att den av dem ifrågasatta anordningen skulle visa sig ändamålsenlig ur skolväsendets synpunkt. De förmena nämligen, att densamma skulle befrämja tillkomsten av en obligatorisk sjunde klass vid folkskolorna.

Även överstyrelsen finner för sin del en utveckling i den riktningen, att sjuåriga folkskolor bliva allt talrikare, vara eftersträvansvärd, och överstyrelsen håller också för troligt, att ett förverkligande av motionärernas förslag skulle kunna i viss utsträckning bidra till uppnående av ett sådant syfte. Det är

emellertid uppenbart, att åtgärder, som vidtagas för detta syftes vinnande, dock icke böra vara av sådan art, att de i andra viktiga hänseenden kunna lända skolväsendet till skada. Såsom överstyrelsen i det föregående sökt visa, föreligger fara för att så skulle bliva fallet med den anordning, som av motionärerna ifrågasatts, vilket givetvis bestämt talar mot anordningens godtagande. Överstyrelsen kan ej heller finna densamma nödvändig för en ökad utbredning av den sjuåriga folkskolan. Man kan ha all anledning att antaga, att man, där verkligen intresse för inrättande av en obligatorisk sjunde folkskoleklass är för handen, bör kunna få en sådan klass till stånd, utan att fortsättningsskolplikten därmed upphäves. Det kan nog vara riktigt, att den ursprungliga bestämmelsen, att man ovanpå sjuårig folkskola måste hava tvåårig fortsättningsskola, verkat hämmande på uppkomsten av nya sjuåriga folkskolor. Där man förut haft endast sexklassig folkskola och icke under den för inrättande av fortsättningsskolor medgiva övergångstiden anordnat fortsättningsskola, skulle den sammanlagda skolpliktstiden, sedan fortsättningsskolan blivit obligatorisk, komma att uppgå till nio i stället för förut sex år. Det är icke underligt, att man då dragit sig för att införa den sjuåriga folkskolan. Med nu gällande förhållanden ställer det sig emellertid annorlunda. Fortsättningsskolan är numera obligatorisk överallt och skall, där folkskolan är sexklassig, vara minst tvåårig, vilket innebär en sammanlagd skolpliktstid av åtta år. Härtill kommer, att fortsättningsskolan, där folkskolan är sjuårig, behöver omfatta endast en årskurs, så att skolpliktstiden även i detta fall omfattar åtta år. Erfarenheten har visat, att de nu angivna förhållandena varit ägnade att befrämja tillkomsten av obligatoriska sjuåriga folkskolor. Då skolplikten i alla fall skulle bliva åtta år, har man funnit det fördelaktigt att, där förutsättningarna eljest varit för handen, låta den första fortsättningsskolekursen ersättas av en sjunde folkskoleklass. Det stora antal läroplaner för sjuåriga folkskolor, som överstyrelsen sådant i det föregående lämnad uppgift har fastställt, gäller huvudsakligen sådana skolor, som varit antingen sexåriga eller ock sexåriga med en icke obligatorisk sjunde årsklass. Detta visar, att även med nu gällande bestämmelser en stark utveckling av den sjuåriga folkskolan ägt rum.

Det bör också ihågkommas, att förhållandena på skolväsendets område väsentligt förändrats sedan tidpunkten för motionens tillkomst. Då fanns det ännu skoldistrikt, som hade sexårig folkskola och ännu icke inrättat fortsättningsskola. För dessa skoldistrikt skulle det ju, om de haft rätt att ersätta den tvååriga fortsättningsskolan med en sjunde folkskoleklass, kunnat bliva fråga om ett val mellan å ena sidan den tvååriga fortsättningsskolan och å andra sidan den sjunde folkskoleklassen, och de hade, om de valt den senare, ej behövt inrätta fortsättningsskola. En sådan möjlighet föreligger icke längre. Alla skoldistrikt måste numera hava fortsättningsskola samt minst åttaårig skolplikt. Komme den ovan nämnda förändrade lagstiftningen till stånd, skulle ett inrättande av en obligatorisk sjunde folkskoleklass kunna medföra ett avskaffande av en redan igångsatt tvåårig fortsättningsskola. Detta förhållande ställer i viss mån hela spørsmålet i en annan dager.

Det synes överstyrelsen vara lämpligare, att man i ett skoldistrikt, där man har sexklassig folkskola och tvåårig fortsättningsskola och önskar införa en obligatorisk sjunde folkskoleklass, begagnar sig av möjligheten att göra fortsättningsskolan ettårig, i fall man anser skolpliktstiden bliva för lång. Förefinnes verkligen intresse för den sjunde klassen, synes icke bibehållandet av det ena fortsättningsskolåret med dess undervisningstid av 180 timmar behöva verka avskräckande.

Det torde också böra bemärkas, att ett skoldistrikt, som icke har någon annan folkskoleform än A-formen, dock icke skulle bliva befriad från skyldighet att inrätta fortsättningsskola, även om den ifrågasatta förändringen genom-

fördes. Det måste inrätta ersättningsskola för lärjungar, som avgått från folkskolan enligt § 48 i folkskolestadgan, och skulle säkerligen också bli nödsakat att inrätta egentlig försättningsskola för fortsättningsskolpliktiga, som inflyttat från skoldistrikt utan sjuårig folkskola av A-form. Med den starka inflyttning, som äger rum till de samhällen, vilka närmast kunna tänkas inrätta sjuåriga A-skolor, komme det nämligen tvivelsutan att nästan varje år finnas skolpliktiga av sistnämnda kategori.

Med stöd av den nu lämnade utredningen får överstyrelsen som sin mening uttala, att avgörande skäl föreligga för att icke vidtaga sådana ändringar i gällande undervisningsplan för rikets folkskolor, att den tvååriga fortsättningsskolans kurser skulle kunna komma att inhämtas under ett sjunde folkskoleår.

I samband med sina uttalanden angående förhållandet mellan den sjuåriga folkskolan och fortsättningsskolan har riksdagen i sin skrivelse framhållit som örskvärt, att det tages under övervägande, huruvida det icke borde i vissa fall medgivas, att fortsättningsskolans kurs finge börja omedelbart efter avslutningen av folkskolans läsår. Denna angelägenhet har, sedan riksdagens skrivelse kom till stånd, emellertid redan varit föremål för Eders Kungl. Maj:ts och riksdagens prövning. I den förut nämnda propositionen till 1928 års riksdag föreslog Eders Kungl. Maj:t, att den ovan angivna anordningen skulle efter medgivande av Eders Kungl. Maj:t i varje särskilt fall få införas, och detta förslag vann riksdagens bifall. Vid sådant förhållande finner överstyrelsen det överflödigt att i detta sitt utlåtande ingå på spørsmålet i fråga.

*Kursplanen
för sjukklassig
skola och
inträdes-
fordringarna
till realskolan.*

Innan överstyrelsen övergår till att avhandla det genom 1927 års riksdags beslut angående omorganisation av det högre skolväsendet aktualiserade spørsmålet om förhållandet mellan kursplanen för sjukklassig folkskola och inträdesfordringarna till den fyraåriga realskolans första klass, anser sig överstyrelsen böra i korthet redogöra för vissa uttalanden beträffande folkskolans sjunde klass, som framkommit i samband med frågan om nämnda omorganisation.

Vid den omfattande diskussionen angående vårt skolväsendes framtida ställning, som uppstod på grund av 1918 års skolkommissons betänkande, har även den sjunde folkskoleklassens ställning kommit att i viss mån beröras. I åtskilliga uttalanden med anledning av skolkommisionens förslag framställdes farhågor för att en organisation, som innebure realskolans anknötning till folkskolans sjätte klass, skulle kunna bli ödesdiger för folkskolans sjunde klass. Den skulle ingiva den uppfattningen, att folkskolan borde avslutas med sex år och alltså ej omfatta mer än sex klasser. Följden skulle bli, att den sjukklassiga folkskolan, där den redan finnes, skulle ersättas av en sexklassig och att den fortgående utvecklingen med utökning av den sexklassiga folkskolan med en sjunde klass skulle upphöra.

Med hänsyn till uttalanden av nu angiven innebörd upptog skolöverstyrelsen i sitt den 14 november 1923 avgivna utlåtande över skolkommisionens betänkanden frågan om inverkan av den föreslagna anknötningpunkten mellan folkskola och realskola på folkskolans sjunde klass. Överstyrelsen framhöll, att frågan visst icke vore oviktig, när folkskolans utveckling till sjuårig vore ett eftersträfvansvärt mål. Visserligen borde icke alltför stor vikt tillmätas densamma med hänsyn till att den sjukklassiga folkskolan ännu vore jämförelsevis sällsynt förekommande men överstyrelsen funne det dock angeläget, att åtgärder vidtoges, som kunde bidra till bibehållande av den sjuåriga organisationen, där den redan fanns, och till upprättande av nya sjunde folkskoleklasser. Bästa medlet härför vore, att sjunde klassen i större utsträckning gjordes till en mera fristående avslutningsklass. Detta läte sig visserligen knappast göra utom vid A-skolor, men det vore också där mest av nöden. Redan förut hade

sjunde klassen i flera städer och å andra större orter erhållit en viss inriktning på praktiska uppgifter. En sådan anordning borde ytterligare uppmuntras och därför sådana ändringar i författningarna företagas, att de lokala skolmyndigheterna erhöles större frihet i fråga om uppgörande av timplan och kursplan för en sjunde klass. Förändring i detta hänseende vore för övrigt påkallad även med hänsyn till fortsättningsskolan. Det kunde härvid icke bli fråga om att i sjunde klassen införa något slag av yrkesundervisning, utan folkskolan borde alltid fasthålla vid sin egentliga uppgift att meddela insikter och färdigheter i de allmänna grundläggande ämnena.

Även 1924 års skolsakkunniga beröra i någon mån frågan om folkskolans sjunde klass. De göra det emellertid endast i samband med tanken på en sjuårig grundskola för läroverket. Med hänsyn till den sjunde klassens mera sällsynta förekomst finna de denna tanke sakna aktualitet.

I Eders Kungl. Maj:ts proposition nr 116 till 1927 års riksdag angående omorganisation av det högre skolväsendet m. m. yttrar föredragande departementschefen rörande förevarande spörsmål följande: »Beträffande slutligen i århågorna för den sjunde folkskoleklassens utveckling måste jag hålla dessa för ogrundade. Jag delar i detta avseende den uppfattning, som kommit till uttryck i skolöverstyrelsens utlåtande, och är för min del beredd att medverka till att erforderliga förändringar av gällande undervisningsplan snarast — och oberoende av den nu föreslagna reformen — komma till stånd, i syfte att de lokala skolmyndigheterna må erhålla större frihet att inrikta undervisningen i sjunde klassen på praktiska uppgifter, varigenom densamma skulle komma att få ställningen av en mera fristående avslutningsklass.»

Riksdagen redogör i sin skrivelse nr 262 för ovanstående departementschefsuttalande. I riksdagsskrivelsen nämnes visserligen intet särskilt om sjunde folkskoleklassens ställning, men däri göres med anledning av väckta motioner det allmänna uttalandet, att man i och med folkskolans anordnande som allmän bottenskola för den högre undervisningen måste tillse, att folkskolan icke förvandlas till i första hand en förberedande skola för de högre undervisningsanstalterna, utan att den får ostörd fullfölja sitt eget mål att bereda en elementär allmän och medborgerlig bildning.

Emellertid äro vissa av de beslut, som riksdagen fattat angående realskolans anknäpning till folkskolan, ägnade att utöva inflytande särskilt på den sjukklassiga folkskolans organisation. Riksdagen har beslutat, att den fyrklassiga realskolan skall med avseende å det kunskapsmått, som erfordras för inträde i realskolans första klass, vara grundad på genomgången sjätte klass i någon av den sexklassiga folkskolans huvudformer. Detta beslut innebär tydligen, att inträdesfordringarna till den fyrklassiga realskolans första klass skola omfatta det kunskapsmått, som enligt gällande undervisningsplan inhämtas i någon av den sexklassiga folkskolans huvudformer, men givetvis icke, att inträdessökande nödvändigt skall hava genomgått sådan sexklassig folkskola, varigenom ju, bland andra, lärjungar i sjukklassig folkskola skulle blifvit utestängda från realskolan.

I vissa avseenden skilja sig de sålunda beslutade inträdesfordringarna till den fyrklassiga realskolan från dem, som för närvarande gälla för inträde i den kommunala mellanskolans första klass. I § 29 av stadgan för kommunala mellanskolor föreskrives nämligen, att för att kunna antagas till lärjunge i skolans första klass fordras att vid anställd prövning hava visat sig innehava det kunskapsmått, som inhämtas vid genomgång av minst fyra årsklasser av egentlig folkskola av A-formen. Skillnaden är ju dels att i fråga om kommunal mellanskola angives uteslutande A-skolan som grundval men beträffande realskola samtliga folkskolans huvudformer, dels att för kommunal mellanskola ej göres någon skillnad mellan sex- eller sjukklassig skola, vilket däremot

blir fallet i fråga om realskola. På grund av bestämmelserna i förevarande fall angående kommunal mellanskola har vid intagning av lärjungar i kommunal mellanskolas första klass knappast gjorts någon åtskillnad, om de inträdessökande kommit från sjätte klassen i sexklassig eller i sjuklassig folkskola. Någon olägenhet härav torde näppeligen hava framträtt. Det torde bemärkas, att några av våra mest omfattande kommunala mellanskolor, nämligen skolorna i Stockholm och Malmö, äro belägna i skoldistrikt med obligatorisk sjuårig folkskola. I dessa kommunala mellanskolor hava nästan samtliga lärjungar kommit från sjätte klassen i sjukklassig folkskola. Det torde icke kunna sägas, att dessa skolor därigenom kommit att stå efter andra, som mottagit sina lärjungar från sexklassig folkskola.

Emellertid kommer i ett annat viktigt hänseende i fråga om intagning av lärjungar i första klassen att råda olikhet mellan den nya realskolan och kommunala mellanskolan enligt för denna nu gällande bestämmelser. För inträde i kommunal mellanskola föreskrives fullständig inträdesprövning. Vid realskola däremot skola inträdessökande med godkända vitsord från folkskola, tillhörande någon av folkskolans huvudformer, underkastas inträdesprövning endast i ämnena modernmålet och räkning, i övriga ämnen skola den avlämnande skolans vitsord gälla.

På grundval av riksdagens beslut har Eders Kungl. Maj:t i § 28 av den nya läroverksstadgan, som utfärdats den 24 september 1928 föreskrivit, att inträdessökande till första klassen av fyraårig realskola, som med vitsord om minst godkända insikter i ämnena kristendomskunskap, modersmålet, räkning och geometri, geografi, naturkunnighet samt historia genomgått högsta klassen av sex- eller sjuårig folkskola, anordnad enligt någon av denna skolas A- eller B-former, eller ock sjätte klassen av sjuårig dylik skola, därest lärokursen i sådan skolas sex lägsta klasser kan enligt intyg av statens vederbörande folkskolinspektör anses motsvara lärokursen i sexårig folkskola av nyss angiven form, skall för intagning i sagda klass vid anställd prövning i modersmålet och räkning visa sig äga det kunskapsmått, som dylik skolform avser att bringa.

Som synes likställes här inträdessökande från sjätte klassen av sjuårig folkskola med inträdessökande, som genomgått högsta klassen av sex- eller sjuårig folkskola, under förutsättning att statens vederbörande folkskolinspektör intygar, att lärokursen i den sjuåriga skolans sex lägsta klasser kan anses motsvara lärokursen i sexårig folkskola. Uppenbart är, att såsom villkor för ett intyg av folkskolinspektör av den innebörd, varom här är fråga, icke kan uppställas, att lärokurserna för den sjuåriga skolans sex lägsta klasser skola fullständigt överensstämma med den kursfördelning för sexklassig skola, som ingår i undervisningsplanen för rikets folkskolor. De i undervisningsplanen ingående kursplanerna med anvisningar skola nämligen blott tjäna till huvudsaklig ledning vid uppgörande av läroplan för varje särskilt skoldistrikt. En dylik läroplan kan följaktligen i viss mån avvika från innehållet i den allmänna undervisningsplanen, och avvikelser i samma utsträckning böra tydligen vara medgivna beträffande de kurser, som skola krävas i den sjuåriga skolans sex lägsta klasser. Det ifrågavarande intyget synes alltså kunna givas, blott dessa kurser i allt väsentligt överensstämma med vad som i undervisningsplanen anges för sexklassig skola. Det kan här också erinras om att folkskolans huvudformer äro fyra med från varandra avvikande lärokurser.

Jämlikt av Eders Kungl. Maj:t den 13 april 1928 erhållet bemyndigande har skolöverstyrelsen i cirkulär till folkskolinspektörerna lämnat vissa anvisningar rörande de intyg, som statens folkskolinspektör äger att utfärda beträffande motsvarigheten mellan lärokursen i sjuårig folkskolas av A- eller B-form sex lägsta klasser och lärokursen i sexårig folkskola av A- eller B-form. Av

dessas anvisningar må punkterna 3 och 4, vilka närmast angå det ovan behandlade spørsmålet, här anföras:

»Vid jämförande prövning av viss lärokurs för sjuårig skolas sex lägsta klasser och lärokursen för sexårig skola torde beaktas, att med sistnämnda lärokurs avses den i undervisningsplan för rikets folkskolor angivna.

Vid angivna prövning torde vidare beaktas, att orden 'därest lärokursen i sådan skolas sex lägsta klasser kan anses motsvara lärokursen i sexårig folkskola' icke innebära, att de ifrågavarande kurserna måste till alla delar vara identiska. Skiljaktigheter beträffande lärokursen i ett ämnes mera periferiska delar eller mindre skiljaktigheter beträffande kursmoment i övrigt böra sålunda icke utgöra hinder för utfärdande av intyg om motsvarighet. Härvid synes det överstyrelsen väglödande, att godkända betyg från genomgången högsta klass i här avsedda skolor författningsenligt berättiga till befrielse från prövning i vissa ämnen, även om de totala lärokurserna vid ifrågavarande skolor förete vissa olikheter såväl sinsemellan som i jämförelse med lärokurserna i undervisningsplanen för rikets folkskolor. Givetvis måste emellertid vid utfärdande av motsvarighetsintyg tillses, att kursmoment, som äro för den fortsatta undervisningen i realskolan av grundläggande art, icke saknas i folkskolans lärokurs.»

Vad som anföres sist i punkt 4 berör tydligen en viktig synpunkt, som här måste tillerkännas en avgörande betydelse. Huvudintresset vid den föreliggande frågans bedömning bör givetvis vara, huruvida de inträdessökande till realskolan, som komma från sjätte klassen i sjukklassig folkskola, kunna anses ha lika goda förutsättningar att delta i realskolans undervisning som de, vilka avgått från högsta klassen i sexklassig folkskola. Detta intresse synes alls icke behöva kräva, att de ifrågavarande kursplanerna fullständigt överensstämma med varandra.

För att närmare belysa sistnämnda spørsmål anser sig överstyrelsen böra göra en jämförelse mellan de i den allmänna undervisningsplanen upptagna lärokurserna dels för den sjukklassiga folkskolans sex lägsta klasser, dels för den sexklassiga folkskolan. Då emellertid stora olikheter i förevarande hänseende förefinnas mellan skolor av A-form och skolor enligt någon av B-formerna, vill överstyrelsen först uteslutande sysselsätta sig med kursplanerna för förstnämnda skolform och därvid taga i betraktande lärokurserna i de ämnen, i vilka godkända betyg skola fordras, nämligen kristendoms-kunskap, modersmålet, räkning och geometri, geografi, naturkunnighet samt historia.

I ämnet kristendoms-kunskap överensstämma kurserna för de ifrågavarande klasserna utom däri, att kursmomentet: »Kort framställning av gudstjänsten inom den svenska kyrkan samt en översikt över kyrkoåret» förekommer i sjätte klassen av sexklassig skola men icke i motsvarande klass av sjukklassig skola, enär det i denna skola är uppskjutet till sjunde klassen. Ifrågavarande kursmoment torde icke hava någon större betydelse som grundval för realskolans kristendomsundervisning, men det bör ej heller möta någon egentlig svårighet att inrymma detsamma i sjätte klassen även i sjuårig folkskola, fastän dess behandling där med hänsyn till omfattningen av kursens övriga innehåll måste bliva synnerligen knapphändig.

I fråga om modersmålet överensstämma kurserna för den sjukklassiga skolans sex lägsta klasser i allt väsentligt med den sexklassiga skolans kurser. Den mest framträdande olikheten är, att i den sexklassiga skolans sjätte klass mot slutet av läsåret skulle vid talövningarna kunna förekomma enkla, korta föredrag enligt av läraren givna anvisningar, under det att detta kursmoment för den sjukklassiga skolan är helt och hållet hänfört till den sjunde klassen. Det torde vara uppenbart, att de få övningar av ifrågavarande slag, som kunna få utrymme i den sexklassiga skolan, icke äro av någon egentlig betydelse för

realskolans modersmålsundervisning, då talövningar för övrigt förekomma i lika stor utsträckning i den sjukklassiga folkskolans sex lägsta klasser som i den sexklassiga folkskolan. För övrigt torde det kursmoment det här gäller böra räknas till dem, som ej kunna tänkas förekomma i varje sexklassig folkskola av huvudform.

Även i fråga om räkning och geometri överensstämna de kurser, som här äro i fråga, i allt väsentligt med varandra. Olikheten består däri, att för sjätte klassen i sexklassig skola upptagas dels förande av en enkel kassabok, dels en och annan enkel fältmättningsövning; motsvarande kursmoment tillhöra i den sjukklassiga skolan sjunde klassen. Dessa kursmoment kunna givetvis icke räknas till de mera väsentliga, då de ju kunna sägas ligga något på sidan av ämnets egentliga innehåll. Då de dock måste taga en viss tid i anspråk, kunna nog i själva verket lärjungar i realskolan, som kommit från sjätte klassen i sjukklassig skola, sägas vara bättre förberedda för deltagande i realskolans undervisning, enär de fått använda motsvarande tid för övningar, som mera direkt äro ägnade att grundlägga en fortsatt undervisning.

Något annorlunda förhåller det sig i förevarande hänseende med kurserna i ämnet geografi. I både sju- och sexklassig skola ingå i kursen: Sverige, behandlat landskapsvis, det övriga Europa och de främmande världsdelarna samt till sist en sammanfattande framställning av fäderneslandets geografi ur vissa enhetliga synpunkter. Sistnämnda kursmoment upptager i sexklassig skola sista terminen i sjätte klassen, i sjukklassig skola hela sjunde klassen. Följden av sammanträngningen blir givetvis, att icke blott sistnämnda kursmoment utan även de övriga kursmomenten i den sexklassiga skolan måste erhålla en mera kortfattad behandling. Det synes kunna sättas i fråga, om icke i själva verket de barn, som komma från den sjuåriga skolans sjätte klass även i detta fall äro bäst förberedda för undervisning i ämnet i realskolan. De hava nämligen bakom sig en lugnare och mera utförlig genomgång av Sverige landskapsvis, av det övriga Europa och av de främmande världsdelarna, under det att de ej fått läsa Sverige en andra gång. Då emellertid de under alla omständigheter på ett högre stadium i realskolan skulle få genomgå en sammanfattande framställning av fäderneslandets geografi, i viss mån av samma art som den, vilken utgör avslutning av folkskolans geografikurs, synas de vara mera be- tjänta med att hava fått mera grundligt syssla med Sverige en gång och sedan med övriga europeiska länder och de främmande världsdelarna än att få läsa Sverige två gånger med därav följande starka begränsning av tiden för övriga kursmoment.

Beträffande ämnet naturkunnighet synas kurserna i den sjukklassiga skolans sex lägsta klasser kunna i stort sett anses motsvara den sexklassiga skolans kurser. De olikheter, som finnas, kunna knappast sägas ha någon större betydelse ur den synpunkt, varom här är fråga. Den viktigaste av dessa olikheter är, att i sjätte klassen av den sexklassiga skolan i samband med undervisning om människokroppens byggnad och förrättningar genomgås en kurs i hälsolära, under det att hälsoläran är uppskjuten till sjunde klassen i den sjukklassiga skolan, i vars sjätte klass emellertid ingår ett kursmoment av lydelse: »Människokroppens byggnad och livsförrättningar samt i samband därmed något om dess vård.» Då alltså här människokroppens vård skall behandlas och kursen i hälsolära i den sexklassiga skolan med hänsyn till omfattningen av öriga till sjätte klassen hörande kursmoment icke kan bliva synnerligen omfattande, synes den nämnda olikheten icke böra tillmätas någon avgörande vikt, helst som en kurs i hälsolära under alla förhållanden skall genomgås i realskolans högsta klass, det fyraåriga gymnasiets första ring eller lyceets fjärde krets. Det bör också bemärkas, att i den sjuåriga skolans sex lägsta klasser kan ägnas en mera utförlig behandling åt andra områden inom

biologien, varigenom i dessa avseenden en bättre grund lägges för realskolans undervisning i ämnet. En annan olikhet förefinnes i fråga om kursen i fysik. Denna upptager nämligen för sjätte klassen i sexklassig skola undervisning om magnetismen samt om elektriciteten och dess viktigaste praktiska användningar. Detta kursmoment saknas i den sjuåriga skolans sjätte klass, men där förekommer i stället undervisning om vätskors och gasers egenskaper. Då ur fysiken under alla omständigheter i folkskolan endast kunna behandlas brottstycken, synes den senast angivna olikheten icke böra tillmätas någon egentlig betydelse. Anmärkas bör också, att just i fråga om fysiken kan realskolan icke i någon nämnvärd mån bygga på folkskolans kurs, vilket också kommit till uttryck däri, att enligt gällande undervisningsplaner för de allmänna läroverken både tiplan och kursfördelning i fråga om detta ämne skola vara desamma för fyraårig och för femårig realskola.

Vad slutligen angår ämnet historia, må först framhållas, att folkskolans egentliga kurs i detta ämne innefattar en framställning av fäderneslandets historia från äldsta till närvarande tid. Dessutom ingå i kursen på det högsta stadiet också ett mindre antal berättelser ur den allmänna historien. Dessa ha emellertid till uppgift att belysa den svenska historien och måste därför anses ha en mera periferisk betydelse och kunna säkerligen ej tillmätas någon större vikt för realskolans undervisning i historia. Nu är att märka, att till och med sjätte klassen i både sjuårig och sexårig skola skall medhinnas en sammanhängande svensk historisk kurs, innehållande berättelser och bilder från de skilda tidevarven. I detta hänseende lämna alltså båda skoltyperna samma grundval för kommande undervisning. I den sexåriga skolans sjätte klass ingår dessutom en återblick på Sveriges historia samt till belysning härav några få valda stycken ur allmänna historien. Att denna återblick måste bliva synnerligen knapphändig framgår därav, att den skall föregås av en första genomgång av Sveriges historia från och med Karl XI till och med det nya statsskicket. I den sjuåriga skolans sjätte klass skall återblicken på Sveriges historia med belysande stycken ur allmänna historien blott påbörjas och avse den äldsta tiden. Den nu nämnda skillnaden torde icke böra tillerkännas någon avgörande betydelse för realskolans undervisning. De stycken, som skulle ingå i återblicken äro i första rummet sådana, som kunna anses för svåra för det egentliga barndomsstadiet och därför ansetts böra framskjutas så långt som möjligt. Men just vid dessa stycken kommer det givetvis att läggas särskild vikt i realskolan. Och det kan nog tänkas, att denna är mera betjänt av, att barnen ha fått en något utförligare återblick på de tidsskeden av historien, med vilka dess undervisning skall börja.

Det resultat, som framgått ur den nu lämnade jämförande redogörelsen, talar emellertid överstyrelsens mening starkt för att i fråga om folkskolor av A-formen kurserna i den sjuklassiga skolans sex lägsta klasser kunna i stort sett anses motsvara den sexklassiga skolans kurser och att därför beträffande denna skolförändring någon förändring av de förstnämnda med hänsyn till inträdesfordringarna till den fyrklassiga realskolan icke är av nöden, för att lärjungar från sjukklassig folkskolas sjätte klass skola med lika goda förutsättningar kunna deltaga i realskolans undervisning som de, vilka genomgått sexklassig folkskola. Att icke utan trängande skäl vidtaga förändringar i förevarande hänseende stämmer ju också väl överens med riksdagens uttalande, att folkskolans anordnande som allmän bottenskola för den högre undervisningen icke bör medföra, att folkskolan förvandlas till i första hand en förberedande skola för de högre undervisningsanstalterna utan att den bör få ostört fullfölja sitt eget mål att bereda en elementär allmän och medborgerlig bildning.

Skulle emellertid förändringar anses nödvändiga, synas de kunna begränsas till lärokurserna i kristendomskunskap och geografi. Vad det förra ämnet

beträffar, skulle ändringen inskränka sig till att kursmomentet om kyrkoåret och gudstjänsten flyttades från sjunde till sjätte klassen. I geografi skulle i sjätte klassen inläggas en repetition av Sveriges geografi med hänsyn till vissa enhetliga synpunkter.

Överstyrelsen har i det föregående från den synpunkt det här gäller sysselsatt sig enbart med folkskola av A-form. Det ställer sig i förevarande hänseende emellertid i åtskilliga stycken helt annorlunda beträffande skolor, tillhörande någon av B-formerna. I fråga om dem framträder dock en bestämd skillnad mellan å ena sidan första och andra B-formen och å andra sidan tredje B-formen.

Vad den sistnämndas kursplaner beträffar, torde icke med hänsyn till real-skolans inträdesfordringar några förändringar behöva vidtagas. För att i denna skolf orm, som har blott en lärare för samtliga lärjungarna, kunna nedbringa antalet samtidigt undervisade klasser intagas nybörjare blott vartannat år. Genom denna anordning komma i den sexklassiga skolan att vartannat år undervisas första, tredje och femte klasserna och vartannat år andra, fjärde och sjätte klasserna. Är skolan sjukklassig, undervisas sjunde klassen samtidigt med första, tredje och femte klasserna. Emellertid upptager icke undervisningsplanen några särskilda lärokurser för sjunde klassen, utan denna klass hålles samman med femte klassen, givetvis med de utvidgningar och klompletteringar av kurserna, som omständigheterna medgiva. Lärjungar från sjätte klass i skola av tredje B-formen få därför, om man bortser från eventuella olikheter mellan läroplanerna för de särskilda skolorna, anses hava genomgått samma lärokurser, vare sig de komma från sjukklassig eller från sexklassig skola.

De skolor, som i förevarande avseende erbjuda de största svårigheterna, äro emellertid skolor av första eller andra B-formen. Lärokurserna för dessa skolorformer förete visserligen sins emellan åtskilliga olikheter, beroende på att barnen i skolor av första B-formen få åtnjuta omedelbar undervisning av läraren i betydligt större utsträckning, vilket gör, att kurserna där kunna behandlas med något större utförlighet. Beträffande förhållandet mellan sjukklassig och sexklassig skolas lärokurser uppvisa de dock så stor överensstämmelse, att de här kunna avhandlas gemensamt.

I fråga om ämnena modersmålet samt räkning och geometri överensstämma kurserna i de sex högsta klasserna av sjukklassig skola så nära med den sexklassiga skolans kurser, att några jämkningar enligt överstyrelsens mening icke äro av nöden. Härvidlag gäller på det hela taget detsamma, som ovan sagts angående de ifrågavarande ämnena i skola av A-form. På annat sätt förhåller det sig beträffande ämnena kristendoms kunskap, geografi, naturkun nighet och historia. I dessa ämnen förekommer så kallad kursväxling. I nämnda ämnen är undervisningen i regel gemensam i sjukklassig skola för femte, sjätte och sjunde klasserna under de tre sista skolåren och i sexklassig skola för femte och sjätte klasserna under de två sista skolåren men med i större eller mindre utsträckning olika kursinnehåll under vart och ett av läsåren. Då emellertid kursväxlingen måste anpassas efter varje särskilt ämnes art, lämnas här en redogörelse för varje ämne för sig.

Minsta skiljaktigheterna mellan sjukklassig och sexklassig skola förete ämnet historia. Enligt den allmänna undervisningsplanen genomgås samma tidevarv i den sjukklassiga skolans tre och den sexklassiga skolans två högsta klasser. Varje år behandlas ett antal för sammanhanget särskilt betydelsefulla historiska berättelser och bilder, under vart och ett av de särskilda åren dessutom ett antal mera periferiska moment, olika för varje särskilt år. Då man i båda skoltyperna till och med sjätte klassen behandlat kärnmomenten tvenne gånger och dessutom genomgått två serier periferiska moment, torde

den skillnad, som uppstår därigenom att dessa senare kunna få något olika innehåll, icke böra tillmätas någon avgörande betydelse.

I viss utsträckning gäller vad som nu sagts om historien även om ämnet kristendomskunskap. Den historiska kursen i detta ämne, vilken för de ifrågasvarande klasserna omfattar dels stycken ur apostlagärningarna, dels berättelser och bilder ur kyrkans historia, skall behandlas enligt samma grunder, som nyss angivits för historiekursen. Andra kursmoment äro för de högsta klasserna i skolan helt fördelade på skilda år, i den sjukklassiga skolan på tre och i den sexklassiga på två år. Följden blir tydligen, att lärjungar, som komma från sjätte klassen i sexklassig skola varit med om samtliga kursmoment, under det att lärjunge från samma klass i sjukklassig skola visserligen fått en utförligare och grundligare undervisning i de partier han varit med om men å andra sidan har vissa luckor i sitt vetande inom ämnet. Man torde i detta avseende här blott behöva fästa sig vid att för vissa lärjungar skulle kunna bortfalla kursmomenten Jesu tal och liknelser i fylligare ural samt kyrkoåret och gudstjänsten, för andra kursmomentet Jesu bergspredikan och i anknytning därtill en efter barnålderns mottaglighet och behov lämpad sammanfattning av den kristna tros- och livsåskådningen. Det är emellertid att märka, att vissa av Jesu tal och liknelser ingå i fjärde klassens kurs, och angående undervisningen om kyrkoåret och gudstjänsten gäller här givetvis detsamma, som ovan sagts i fråga om A-skolan. Den mest betänkliga bristen skulle tydligen vara, att somliga lärjungar från den sjukklassiga skolans sjätte klass ej skulle hava varit med om den sammanfattande framställningen av den kristna tros- och livsåskådningen. Erfarenheten har emellertid visat, att det är mycket svårt att få till stånd en sådan sammanfattning, som verkligen motsvarar barnålderns mottaglighet och behov. Att man velat hava detta kursmoment med beror tydligen därpå, att det stora flertalet av folkskolans lärjungar icke efter avgången från folkskolan erhålla någonting att före folkskoletidens slut lämna dem en sammanfattning av kristendomens trosinnehåll. För de lärjungar, som övergå till realskolan, torde en dylik sammanfattning icke vara på samma sätt nödvändig. De komma att erhålla densamma på ett senare stadium, då de hava större förutsättningar att tillägna sig densamma både på grund av större åldersmognad och vidgade insikter inom ämnets grundläggande partier. Det må åter erinras om att bristen hos lärjungar från sjukklassig folkskola på ett område kan sägas uppvägas av mera grundliga och fullständiga insikter på andra områden. Till frågan om vilka åtgärder som skulle behöva vidtagas, därest luckorna anses vara för stora, vill överstyrelsen återkomma efter det att redogörelse lämnats beträffande ämnena geografi och naturkunnighet.

Vad angår ämnet geografi, omfattar kursen för skolor av första eller andra B-formen både för de tre högsta klasserna av sjukklassig och för de två högsta klasserna av sexklassig skola följande kursmoment: Europa, förutom Sverige, de främmande världsdelarna och en sammanfattande framställning av fäderneslandets geografi. Kursfördelningen innebär, att å ena sidan det övriga Europa och de främmande världsdelarna, å andra sidan den sammanfattande framställningen av Sverige äro var för sig fördelade på de tre, respektive två åren. Detta medför tydligen, att lärjungar, som avgå från sjätte klassen i sjukklassig skola, mera fullständigt genombått två tredjedelar av kurserna men icke varit med om den ena tredjedelen.

På samma sätt förhåller det sig med de ifrågasvarande klassernas undervisning i naturkunnighet. De kursmoment det här gäller äro följande: utländska djur och växter, djurrikets huvudgrupper, några växtfamiljer, växternas näringsliv, de i ekonomiskt hänseende betydelsefullaste husdjurens vik-

tigaste organ och livsvillkor, människokroppens byggnad och livsförrättningar och i samband därmed hälsolära, kemiska och fysiska företeelser, som tjäna till att förklara innehållet i andra delar av kursen eller som i övrigt äro av särskild betydelse. Dessa kursmoment fördelas som ovan antytts i den sjukklassiga skolan på tre och i den sexklassiga på två år. Att här ingå på detaljer torde icke vara erforderligt, utan hänvisas i detta hänseende till undervisningsplanen.

Den nu lämnade redogörelsen torde ådagalägga, att i fråga om ämnena geografi och naturkunnighet och i viss utsträckning även kristendomskunskap, kurserna i den sjukklassiga skolans sex lägsta klasser icke kunna anses direkt motsvara den sexklassiga skolans kurser i nämnda ämnen. Överstyrelsen vill här göra några antydningar om de åtgärder beträffande undervisningsplanen, som skulle kunna vidtagas för att få en dylik överensstämmelse till stånd.

Den åtgärd, som ligger närmast till hands, är att på den sjukklassiga skolans högsta stadium införa tvåårig kursväxling liksom på motsvarande stadium i den sexklassiga skolan. Barnen kunde då i femte och sjätte klasserna i den sjukklassiga skolan få genomgå samma kurser som i motsvarande klasser av sexklassig skola. Följden härav skulle emellertid bliva, att barnen skulle i sjunde klassen, om man fortfarande i de ifrågavarande ämnena vid undervisningen sammanhölle femte, sjätte och sjunde klasserna, i nämnda ämnen få läsa om samma kurser, som de genomgått i femte klassen.

En sådan anordning som den nu nämnda är icke oprövad. Såsom ovan framhållits, finnas de flesta sjukklassiga folkskolorna i Skåne. I övriga delar av landet torde sjukklassiga skolor tillhörande huvudformerna, vara jämförelsevis sällsynta. Sjukklassiga folkskolor av motsvarande typer hava emellertid ganska allmänt förekommit i Skåne redan före tillkomsten av nu gällande undervisningsplan för rikets folkskolor. Då emellertid de förut gällande normalplanerna hade kursfördelningar endast för sexklassiga skolor, fördelades vanligen lärokurser även i de sjukklassiga skolorna på sex år. De barn, som gingo ett sjunde år i folkskola, där kursväxling i vissa ämnen förekom,ingo i dessa ämnen läsa om samma kurser, som de varit med om i femte klassen. Denna anordning var förvisso icke alldeles förkastlig. Barneningo därigenom under det sista året i skolan en allmän repetition, och då kursinnehåll, som behandlats för två år tillbaka givetvis i stor utsträckning glömts och dessutom vid en två års högre ålder kunde av barnen på ett helt annat sätt tillägnas, behöfde det för övrigt ej bliva fråga om en blott repetition utan stoffet kunde i stor utsträckning få prägel av något nytt.

Trots de nu nämnda omständigheterna fann överstyrelsen det dock lämpligast att i det förslag, som ligger till grund för gällande undervisningsplan för rikets folkskolor, upptaga en på tre år fördelad kursväxling för de tre högsta klasserna i sjuårig skola. Det är givetvis i och för sig en riktig grundsats, att, då sju skolår stå till förfogande, lärostoffet fördelas så jämnt som möjligt över dessa år. Vid en sådan fördelning kunna också kurserna behandlas med på samma gång större grundlighet och större lugn. I det stora antal läroplaner för sjukklassig folkskola, som av överstyrelsen fastställts, förekommer nästan utan undantag treårig kursfördelning för nämnda skolas tre högsta klasser. Överstyrelsen har angående den nu tillämpade ordningen berett sig tillfälle att vid ett sammanträde samråda med folkskolinspektörerna i Skåne, vilka, såsom förut framhållits, äga omfattande erfarenhet beträffande den sjukklassiga folkskolan. Sjukklassiga folkskolor, tillhörande B-formerna, förekomma som sagt i ringa utsträckning utanför Skåne, men där finnas för närvarande åtskilliga hundra sådana skolor. Inspektörernas samstämmiga mening var, att den nu tillämpade ordningen i fråga om kursväxlingen vore den för folkskolan fördelaktigaste. De skulle därför anse det som en avgjord för-

sämring, i fall man skulle återgå till tvåårig kursväxling för tre klasser, vilken förr i ganska stor utsträckning användes. De ansågo till och med, att det kunde befaras, att man på sina håll, om en sådan förändring vidtoges, skulle vilja utbyta den sjukklassiga skolan mot en sexklassig, enär en tvåårig kursväxling med huvudsakligen repetition för sjunde klassen lätt ingåve den uppfattningen, att sjunde klassen ej medförde något nytt. Härtill komme den olägenheten, att skoldistriktet, som så nyligen fått sina läroplaner fastställda, skulle så snart åter få upptaga det vidlyftiga arbetet med att utarbета nya läroplaner. Slutligen framhölls den oro i skolarbetet, som måste uppkomma därigenom, att man så ofta komme att byta om lärokurser.

Överstyrelsen delar de betänkligheter, som av inspektörerna sålunda uttalats, och finner det därför högeligen önskvärt, att den ifrågasatta förändringen kunde undvikas. Överstyrelsen vill därför undersöka, om ej andra utvägar skulle kunna anlitas. I fråga om skolor av första B-formen skulle en sådan utväg kunna tänkas. Den skulle bestå däri, att man delade upp femte, sjätte och sjunde klasserna på två avdelningar, den ena bestående av femte och sjätte klasserna, den andra av sjunde klassen, vilka avdelningar skulle undervisas var för sig i ämnen med kursväxling. Det synes nämligen vara lämpligt, att, om en sådan uppdelning skulle ske i ämnena geografi och naturkunnighet, låta en sådan tillämpas även i fråga om ämnet historia. För femte och sjätte klasserna skulle då anordnas en tvåårig kursväxling motsvarande den, som förekommer för samma klasser i sexklassig skola, under det att sjunde klassen finge sina särskilda kurser. Under de timmar, då den ena avdelningen undervisades omedelbart av läraren, finge den andra ha tysta övningar med uppgifter huvudsakligen från modersmålet samt räkning och geometri. Det är tydligt, att en sådan anordning måste medföra en viss reduktion inom de kurser, i vilkas behandling femte och sjätte klasserna skulle deltaga, men i stället medgäve upptagande av en särskild lärokurs för sjunde klassen. Förstnämnda kurser borde dock icke få erhålla mindre omfattning än dem, som genomgås i femte och sjätte klasserna i sexklassig skola av andra B-formen. Härav följer, att för nämnda klasser i sjukklassig skola av första B-formen måste för lärarens omedelbara undervisning i de ifrågavarande ämnena anslås minst lika många timmar som för samma klasser i skola av andra B-formen eller två timmar för vart och ett av ämnena kristendomskunskap, geografi, naturkunnighet och historia. Men det bleve då också nödvändigt, om tillräcklig tid skulle vinnas för undervisningen i modersmålet, räkning och geometri, att så långt som möjligt begränsa tiden för lärarens omedelbara undervisning i ämnen med kursväxling inom sjunde klassen. Man måste här inskränka sig till det minsta möjliga eller en timme för vardera ämnet. Konsekvensen av de nu angivna anordningarna skulle bliva, att i sjunde klassen måste förekomma ett jämförelsevis stort antal tysta övningar. Till detaljerna i förevarande hänseende återkommer överstyrelsen i det följande.

Fördelarna av den nu antydda kursfördelningen i skolor av första B-formen ha redan angivits. Nackdelarna äro emellertid ganska betydande: tiden för lärarens omedelbara undervisning splittras starkt och undervisningen måste i stor utsträckning bedrivas med en avdelning, under det att en annan har tysta övningar, vilket alltid verkar störande och försvarande. De företräden, som B₁-skolan äger framför B₂-skolan, ginge härigenom i det hela taget förlorade inom de högsta klasserna. Anordningen i fråga skulle därför med all sannolikhet icke införas, om icke hänsyn till realskolan komme att tvinga därtill.

Framför allt är emellertid att märka, att anordningen i fråga skulle kunna genomföras i B₁-skolor men icke i B₂-skolor. I de senare äro redan lärjungarna på folkskolestadiet vid undervisningen i så stor utsträckning uppdelade i avdelningar, att någon ytterligare uppdelning icke gärna kan ifrågasättas.

Större splittring av lärarens omedelbara undervisning och ökat antal tysta övningar måste här bestämt undvikas.

Av den lämnade redogörelsen torde framgå, att man för att få till stånd en fullständig motsvarighet mellan kurserna i den sjukklassiga skolans sex lägsta klasser och kurserna i den sexklassiga skolan måste vidtaga ingripande förändringar i kursplanerna för sjukklassiga skolor av första eller andra B-formen. Det torde också ha framgått, att dessa förändringar icke kunna ur folkskolans egen synpunkt anses vara gynnsamma. Vid sådant förhållande bör det tydligen allvarligt övervägas, huruvida de äro nödvändiga med hänsyn till realskolans undervisning.

Den gjorda undersökningen har ådagalagt, att lärjungar, som från sjätte klassen i sjukklassig folkskola av första eller andra B-form överginge till fyrtklassig realskola, skulle i jämförelse med lärjungar, som genomgått sexklassig skola, tillhörande någon av sagda skolformer, förete vissa luckor beträffande sina kunskaper i ämnena kristendomskunskap, geografi, naturkunnighet och historia. Dessa luckor skulle dock väsentligen uppvägas av mera grundliga och fullständiga insikter på andra områden inom de nämnda ämnena. Det bör vidare bemärkas, att luckorna icke avse insikter och färdigheter i de för kommande undervisning i realskolan särskilt grundläggande ämnena modersmålet och matematik. Uppmärksammas bör också, att, om man ser förhållandena i stort, antalet av de lärjungar, som från B-formerna komma att övergå till realskola, torde komma att bliva vida mindre än antalet av dem, som från A-formen söka inträde vid läroverk. Folkskolor av B-formerna äro belägna på den egentliga landsbygden, där oftast avståndet till realskola är så stort, att lärjungarna måste inackorderas å skolorten. De härmed förenade kostnaderna komma givetvis att verka hämmande på tillströmningen till realskolan, även sedan i organisatoriskt hänseende ett bättre samband mellan folkskola och realskola åstadkommits. Det kommer säkerligen att inträffa, att från vissa sjukklassiga folkskolor av här ifrågavarande former vissa år ingen lärjunge kommer att övergå till realskola, från andra endast en eller annan. Nu nämnda omständighet torde emellertid också medföra, att urvalet av de lärjungar, som från B-skolor övergå till högre skola, i fråga om studieanlagen blir jämförelsevis gott. Föräldrarna underkasta sig ej gärna de ekonomiska uppoffringarna, om ej studielust och studiebegåvning hos barnen föreligga. Erfarenheten från kommunala mellanskolor synes tala i denna riktning, såsom framgår av uttalanden, gjorda till 1924 års skolsakkunniga av vissa rektorer vid kommunala mellanskolor i samband med avgivande av infortrade uppgifter. Men om det i regel här gäller studiebegåvade lärjungar, torde det ej vara särdeles svårt att få de luckor fyllda, som tilläventyrs skulle förefinnas i lärjungarnas kunskaper.

Några erfarenhetssynpunkter angående möjligheten för lärjungar, som kommit från sjätte klassen i sjukklassig folkskola, att med samma framgång deltaga i den fyraåriga realskolans undervisning som lärjungar från sexklassig skola, kunna icke av överstyrelsen anföras. Visserligen ha säkerligen i Skåne, där sjukklassig folkskola varit ganska vanlig även på landsbygden, åtskilliga lärjungar från sjukklassig folkskolas sjätte klass intagits i kommunal mellanskola. Någon jämförande undersökning beträffande dessa lärjungar och sådana, som kommit från sexklassig folkskola, föreligger emellertid icke. Så mycket torde dock i allmänhet kunna sägas, att några klagomål i fråga om de lärjungar, som intagits från sjukklassig skola, icke försports.

Såsom överstyrelsen i det föregående erinrat, har från olika håll betonats, att omorganisationen av det högre skolväsendet icke borde få medföra sådana förändringar i fråga om folkskolans organisation och verksamhet, som kunde verka förryckande på dess egentliga uppgift. Det har också framhållits, att

man borde undvika åtgärder, som kunde hämma eller försvåra den svenska folkskolans utveckling från sexklassig till sjukklassig. Inför dessa uttalanden synes det vara uppenbart, att man bör iakttaga all möjlig varsamhet, om det gäller att anpassa den sjukklassiga folkskolans läroplaner efter inträdesfordringarna till realskolan. Av det föregående torde framgå, att alls inga eller endast obetydliga jämkningar skulle behöva företagas i fråga om läroplanerna för skolor av A-formen eller tredje B-formen men att mera ingripande förändringar skulle kunna ifrågasättas beträffande skolor av första eller andra B-formen. Det är emellertid, såsom överstyrelsen sökt påvisa, icke uteslutet, att de brister i kunskaperna, som skulle förefinnas hos lärjungar från de båda sist nämnda skolformerna, skulle kunna uppvägas av andra omständigheter. Endast vunen erfarenhet kan ådagalägga, huru det i detta hänseende kommer att förhålla sig. Det är därför redan ur nu anförda synpunkter önskvärt, att inträdesfordringarna till den fyraåriga realskolans första klass kunde erhålla en sådan avfattning, att inträdessökande från sjätte klassen i sjukklassig folkskola kunde utan krav på genomgångna kursers fullständiga motsvarighet till lärokurserna för sexklassig folkskola vinna inträde enligt samma grunder som de inträdessökande, vilka komma från sexklassig folkskola.

Ett särskilt skäl till en sådan anordning synes överstyrelsen ligga i det beslut, som av 1928 års riksdag fattats angående det kunskapsmått, som skall fordras för inträde i kommunal flickskolas första klass. Enligt detta beslut, vilket innebär en avvikelse från vad Eders Kungl. Maj:t i denna punkt föreslagit och hemställt och vilket tillkommit på yrkande av riksdagens vederbörande utskott, skall den sexåriga lärokursen i kommunal flickskola med avseende på det kunskapsmått, som fordras för inträde i dess lägsta klass, vara grundad på genomgången sjätte klass av sex- eller sjuårig folkskola, anordnad enligt någon av sådan skolas huvudformer. Vad som sålunda bestämts skiljer sig i en väsentlig punkt från vad som vid 1927 års riksdag fastställdes beträffande sambandet mellan folkskolan och den fyraåriga realskolan, i det att i fråga om inträdet i den klass av den kommunala flickskolan, som skall motsvara den fyraåriga realskolans första klass, genomgången sjätte klass i folkskolan tillerkänts samma värde, vare sig denna klass ingår i en sexklassig eller i en sjukklassig skola. Det har tydligen icke varit meningen, att den kommunala flickskolans anknytning till folkskolan skulle vara ordnad efter helt andra grunder än realskolans. Tvärt om framgår såväl av Eders Kungl. Maj:ts proposition angående kommunala flickskolor (nr 116) som riksdagens skrivelse i ärendet, att realskolan i fråga om anknytningen till folkskolan skulle vara mönster för flickskolan. Den ovan angivna avvikelse, som riksdagen beslutat, har tydligen aldrig haft till syfte att införa någon sådan skillnad i förevarande hänseende, att kraven för inträde i flickskolans första klass skulle bli lägre än kraven för inträde i första klassen av realskolan. Riksdagen anför, att avsikten med avvikelserna i fråga varit vinnande av enkelhet, alltså en övervägande formell synpunkt. Det synes icke finnas någon tvingande anledning till att icke genomföra samma enkelhet beträffande sambandet mellan folkskolan och realskolan, så att några särskilda mer eller mindre invecklade bestämmelser angående de barn, som från sjätte klassen av sjuårig folkskola söka inträde i fyraårig realskolans första klass, ej skulle behöva finnas. Denna enkelhet skulle ju medföra, att några förändringar av undervisningsplanen för den sjuåriga folkskolan ej skulle behöva vidtagas med hänsyn till dess förhållande till realskolan.

På grund av det anförda vill överstyrelsen för sin del förorda, att åtgärder omedelbart vidtagas för att de allmänna villkoren för inträde i den fyraåriga realskolans första klass måtte erhålla samma innebörd som fordringarna för inträde i den lägsta klassen av kommunal flickskolas sexåriga lärokurs.

Trots sin nu angivna allmänna ståndpunkt i förevarande hänseende har överstyrelsen ansett sig böra utarbета förslag till de förändringar i folkskolans undervisningsplan och i bestämmelserna om densamma tillämpning, som skulle behövas, för att lärokursen i de sex lägsta klasserna av sjukklassig folkskola kunna anses fullständigt motsvara lärokurserna i sexklassig folkskola. Dessa förslag skulle givetvis kunna komma till användning, därest någon ändring av läroverksstadgan i nyss angiven riktning icke komme till stånd.

Innan överstyrelsen övergår till nämnda förslag och andra, som avse undervisningsplanen och till denna hörande bestämmelser, vill överstyrelsen emellertid först från några mera allmänna synpunkter behandla det i riksdagens skrivelse nr 255 år 1927 särskilt betonade önskemålet om en mera självständig ställning åt folkskolans sjunde klass.

En friare ställning åt folkskolans sjunde klass.

I den riksdagsskrivelse, som detta utlåtande närmast avser, förordas med styrka, att den sjunde folkskoleklassen bör erhålla en friare ställning i förhållande till de övriga klasserna. Detta skulle enligt riksdagens mening taga sig uttryck däri, att sjunde klassen finge mera karaktär av en särskild avslutningsklass, att dess undervisning erhöles en mera praktisk inriktning och att det bereddtes tillfälle för skoldistriktet att med hänsyn till lokala förhållanden välja mellan olika typer av kursplaner för nämnda klass. Uttalanden i samma riktning hava gjorts även från andra håll. Såsom i det föregående angivits, har en friare ställning åt sjunde klassen förordats av överstyrelsen i dess den 14 november 1923 avgivna utlåtande över skolkommissionens betänkanden. Till överstyrelsens uppfattning i detta hänseende anslöt sig, såsom också i det föregående framhållits, jämväl föredragande departementschefen i Eders Kungl. Maj:ts proposition till 1927 års riksdag angående omorganisation av det högre skolväsendet. Överstyrelsen vill nu angiva några allmänna synpunkter, som kunna belysa innebörden av det sålunda uppställda programmet.

Att sjunde klassen skulle erhålla en friare ställning får givetvis icke uppfattas så, att densamma skulle organisatoriskt helt skiljas från övriga folkskolans klasser och bilda en för sig fristående skolform. Det har icke varit meningen, att lärjungarna i en sjukklassig folkskola skulle anses hava avslutat sin egentliga folkskolekurs med genomgången av sjätte klassen och därmed erhålla avgångsbetyg för att sedan övergå till sjunde klassen och där erhålla ett nytt avgångsbetyg. Erhöles lärjungarna avgångsbetyg efter genomgången sjätte klass, hade de tydligen då också fullgjort sin folkskoleplikt och sjunde klassen förlorade sin obligatoriska karaktär och bleve en folkskolans högre avdelningen. Det karakteristiska för den obligatoriska sjuåriga folkskolan är, att folkskolans lärokurs blivit utsträckt över sju år, varför lärjungarna ej kunna erhålla avgångsbetyg från skolan, förrän de inhämtat de för samtliga klasser i densamma föreskrivna lärokurserna. Att det på detta sätt kommer att i fråga om insikter och färdigheter ställas större krav på dem, som genomgått sjukklassig, än på dem, som genomgått sexklassig skola, ligger i sakens natur. I annat fall vore det ju ej någon mening med att ålägga lärjungarna ett ytterligare skolår. Skillnad beträffande fordringarna i insikter och färdigheter för avgångsbetyg från folkskolan finnes för övrigt även i andra fall. Den är tvivelsutan större, om man jämför anspråken på dem, som avgått från sexklassig skola av A-form, med anspråken på dem, som avgått från sådan folkskola enligt andra eller tredje C-formen.

Att sjunde klassen organisatoriskt hör samman med skolans övriga klasser framträder också däri, att det ej gärna kan bli fråga om någon för denna klass särskilt anställd lärarpersonal. Allt framgent kommer säkerligen att

i stor utsträckning tillämpas den ordningen, att samma lärare, som haft sjätte klassen, finge följa lärjungarna även i sjunde klassen.

Kravet på en mera fristående ställning åt sjunde klassen gäller alltså ej dess ställning i organisatoriskt hänseende utan i stället dess lärokurser. Man har velat, att dessa borde erhålla en sådan utformning, att därigenom skillnaden mellan sexklassig och sjukklassig skola i fråga om kunskapsresultaten finge ett mera bestämt uttryck.

Det är emellertid uppenbart, att sjunde klassens ställning i organisatoriskt hänseende måste få visst inflytande på gestaltningen av dessa lärokurser, enär dessa åtminstone i viss utsträckning måste bestämmas med hänsyn till att sjunde klassen skall utgöra en avslutningsklass för hela skolan. Detta inflytande måste komma att göra sig gällande i fråga om såväl ämnesurval som timplan och kursplan. Nu nämnda förhållande varken bör eller behöver emellertid utgöra något hinder för att sjunde folkskoleklassens lärokurser erhålla en så praktisk inriktning som möjligt.

Några ord torde emellertid här böra ägnas åt innebörden av ordet praktisk i det sammanhang, varom här är fråga. Det kan uppenbarligen icke betyda, att lärjungarna i sjunde klassen skulle huvudsakligen ägna sin tid åt rent manuell sysselsättning. Bakom en sådan anordning skulle ju ligga den tanken, att barn, som genomgått folkskolans sjätte klass, ej skulle vara i behov av ytterligare allmänbildning av mera teoretisk karaktär. Mot en sådan uppfattning talar redan den omständigheten, att man i andra länder, där man har mera än sex obligatoriska folkskoleår — exempelvis i Norge och Danmark sju, i Tyskland och Österrike åtta, i England tio — dock givit åt hela folkskolans undervisning en karaktär av i det hela taget samma art som den, vilken enligt gällande undervisningsplan kännetecknar vår folkskola. Även erfarenheterna från vårt eget land tala, såsom redan förut i annat sammanhang angivits, i samma riktning: även sedan med införande av ettårig fortsättningsskola större frihet medgivits vid uppgörande av timplan och kursplan för folkskolans sjunde klass, har dock läroplanen för denna nästan utan undantag uppgjorts i närmaste anslutning till den allmänna undervisningsplanen; den frivilliga sjunde klass, som i form av en folkskolans högre avdelning upprättats vid åtskilliga A-skolor, har trots den större frihet, som gäller beträffande läroplanen för en högre avdelning, dock i regel fått en allmänbildande karaktär; första klassen i en på folkskolans sjätte klass byggd högre folkskola har också i stor utsträckning ägnats åt kompletterande undervisning av allmänbildande art.

Riksdagen har tydligen icke heller åsyftat någon fullständig omläggning av läroplanen för sjunde klassen. I riksdagens skrivelse uttalas anslutning till den meningen, att inom folkskolans sjunde klass bör beredas utrymme för nya kursmoment framför allt sådana, som äga särskild betydelse för det praktiska och medborgerliga livet. För att detta önskemål skall kunna vinnas, kräves icke med nödvändighet, att några nya ämnen upptagas inom den obligatoriska folkskolan. De nu föreskrivna ämnena sakna icke möjligheter att förmedla både medborgerlig och praktisk utbildning. Dessa möjligheter hava också i stor utsträckning utnyttjats vid utarbetande av gällande undervisningsplan för rikets folkskolor. Ej minst gäller detta om kursplanen för sjunde klassen. Såsom i riksdagsskrivelsen erinras, togs i samband med undervisningsplanens utfärdande särskilt sikte på att denna klass måtte erhålla en praktisk inriktning. Härom vittna också de för densamma angivna kursernas innehåll och läggning. I fråga om modersmålet och matematik, vilka ämnen ju äga stor betydelse för både medborgarlivet och arbetslivet, har eftersträfvats, att lärjungarna skola rikligt få syssla med uppgifter, som motsvara denna betydelse; geografikursen sysselsätter sig med förutsättningarna för och den allmänna gestaltningen av vårt lands näringsliv; i historien lägges särskild

vikt på sådant, som kan förklara olika företeelser i vårt samhällsliv, och kursen i ämnet upptager dessutom ett antal bilder från samhällslivet; kursen i naturkunnighet avser huvudsakligen sådana moment, som kunna belysa företeelser inom det praktiska livet; kurserna i ämnena teckning, trädgårdsskötsel, slöjd och hushållsgöromål ha givetvis erhållit en så direkt praktisk karaktär som möjligt.

Vad som nu ifrågasättes är alltså, att man skulle gå vidare på den genomgållande undervisningsplan beträdda vägen. Innan överstyrelsen ingår på att belysa, vad som härutinnan kan och bör göras, vill överstyrelsen emellertid till skärskådande upptaga jämväl det tredje av riksdagen upptagna önskemålet, nämligen att skoldistriktet skulle få möjlighet att välja mellan olika typer av kursplaner för sjunde klassen. En sådan möjlighet, vilken överstyrelsen finner i och för sig vara lämplig, synes kunna på bästa sätt tillgodose kravet på en praktisk inriktning av sjunde klassens undervisning. Därigenom erhållas utvägar att kunna lämpa undervisningen efter de särskilda krav, som i förevarande hänseende kunna föreligga å olika orter. Det torde ligga i öppen dag, att möjlighet till anpassning i sistnämnda hänseende är en förutsättning för att undervisningen skall kunna få den för varje särskilt fall mest önskvärda praktiska läggningen. Om nödigt utrymme beredes för tillgodoseende av lokala önskemål, blir det också möjligt för skoldistrikt, som så önska, att bibehålla en kursplan för sjunde klassen av ungefär samma läggning som den, vilken nu ingår i den allmänna undervisningsplanen. Att även önskemål i detta hänseende förefinnas torde framgå av det föregående.

Om man sålunda bereder tillfälle till val mellan olika undervisningsplaner, blir det ej heller nödvändigt att i fråga om sjunde klassen företaga en mer eller mindre fullständig omarbetning av undervisningsplanen för rikets folkskolor. Såsom överstyrelsen förut erinrat, har överstyrelsen att inom en nära framtid med anledning av nådiga remisser inkomma med utlåtande angående vissa ifrågasatta allmänna jämkningar i undervisningsplanen, vilka givetvis skulle avse även andra klasser än den sjunde. Att vid sådant förhållande nu uppgöra förslag, som skulle innebära allmängiltiga förändringar av undervisningsplanen på en punkt, synes överstyrelsen om möjligt böra undvikas, detta så mycket mera som sådana förslag icke synas vara erforderliga för det syfte, varom här närmast är fråga. Det nya skulle bestå just i att möjlighet till fastställelse av annan läroplan för sjunde klassen än en sådan, som står i nära överensstämmelse med den i den allmänna undervisningsplanen intagna, skulle beredas.

För erhållande av den rörelsefrihet i fråga om sjunde klassens läroplan, som erfordras, torde bundenheten beträffande ämnesurvalet böra upphävas. Ämnesurvalet regleras dels genom föreskriften i § 12 mom. 2 av folkskolestadgan, dels av stadgandet i promulgationskungörelsen angående undervisningsplanen för rikets folkskolor, vari föreskrives, att timplanerna skola lända till efterrättelse. Enligt nämnda bestämmelser skola undervisningsämnena i folkskolans sjunde klass vara: kristendomskunskap, modersmålet, räkning och geometri, geografi, naturkunnighet, historia, teckning, sång, gymnastik med lek och idrott, trädgårdsskötsel. Utom dessa ämnen kunna förekomma slöjd för gossar och flickor samt hushållsgöromål, vilka ämnen kunna av skoldistriktet göras obligatoriska.

Den mera genomförda praktiska inriktningen kan tydligen ske på så sätt, att samtliga de nu angivna ämnena bibehållas men kursinnehållet gives en mera direkt inställning på samhällslivet och arbetslivet. Det kan emellertid också komma i fråga, att undervisningen koncentreras på ett mindre antal ämnen, vilket förutsätter rätt till utslutning av ett eller flera ämnen. Men man kan också förvänta, att ett skoldistrikt skulle önska att i sjunde klassen införa ett

eller annat ämne, som ej ingår bland de ovan nämnda, vilket också kan medföra behov av utslutning.

Bland nya ämnen, som kunna tänkas, må först nämnas ett främmande språk. Redan nu hava åtskilliga skoldistrikt genom beslut av Eders Kungl. Maj:t erhållit rätt att i sjunde folkskoleklassen upptaga ett främmande språk, i vissa fall tyska, i andra engelska. Det skulle tydligen ur både allmänbildande och praktisk synpunkt vara lämpligt, om folkskolans lärjungar kunde få tillfälle att på skolans högsta stadium erhålla elementära kunskaper i något främmande språk. Dessa kunskaper måste givetvis bliva jämförelsevis blygsamma, men de kunde dock, om någorlunda stort timal kunde givas ämnet, bilda en grund för vidare utbildning på området.

Ett ämne av stor betydelse för det praktiska livet är bokföring. Detta ämne ingår enligt undervisningsplanen såsom ett obetydligt moment i ämnet räkning och geometri. Det kan emellertid inträffa, att något skoldistrikt skulle önskat att upptaga detsamma såsom självständigt ämne. I detta sammanhang må även nämnas sådana praktiska ämnen som stenografi och maskinskrivning.

Det skulle möjligtvis befinnas lämpligt, att man för att åvägabringa förutsättningar för en önskvärd rörlighet på förevarande område beträffande sjunde folkskoleklassen i folkskolestadgan införde en liknande bestämmelse som den, vilken nu gäller i fråga om ämnena i folkskolans högre avdelning. I § 12 mom. 3 av nämnda stadga finnes härutinnan följande bestämmelse: »I folkskolans högre avdelning må undervisning i följande ämnen kunna förekomma: kristendomskunskap, modersmålet, matematik med bokföring, naturkunnighet med hälsolära, historia och medborgarkunskap, geografi, tyska eller engelska språket, teckning, sång, gymnastik med lek och idrott, trädgårdsskötsel, slöjd och hushållsgöromål. Dock skall alltid i sådan avdelning meddelas undervisning i kristendomskunskap, modersmålet och matematik.»

Skulle samma ordning följas beträffande folkskolans sjunde klass, borde tydligen i enlighet med vad ovan anförts även ett par andra ämnen upptagas i förteckningen. Det är emellertid icke utslutet, att något skoldistrikt skulle önska att införa något annat ämne än de här förut nämnda. Att i författningen söka åstadkomma en fullständig uppräknings är knappast möjligt och skulle ej heller vara lämpligt, enär man lätt skulle komma att onödigt binda. Det synes därför överstyrelsen mest ändamålsenligt att i fråga om fastställande av läroplan för folkskolans sjunde klass tillämpa samma ordning, som gäller beträffande högre folkskola. Enligt § 16 mom. 1 i stadgan för högre folkskolor skall undervisningsplan, upptagande undervisningsämnen, timplan och kursfördelning, fastställas för varje skola av skolöverstyrelsen. Det skall kanske invändas, att ett liknande stadgande rörande läroplan för sjukklassig folkskola skulle medföra en alltför stark centralisation av här ifrågavarande ärenden och en betydande ökning av överstyrelsens arbetsbörda. Så torde emellertid icke bliva fallet. Det förhåller sig nämligen så, att redan enligt nu gällande bestämmelser skola ärenden rörande fastställande av läroplan för sjukklassig folkskola komma under överstyrelsens handläggning. Nästan utan undantag har nämligen i skoldistrikt med sjukklassig folkskola införts ettårig fortsättningsskola. Såsom redan angivits, skall i sådant fall folkskolans läroplan godkännas av skolöverstyrelsen. Så långt överstyrelsen har sig bekant, är det endast två skoldistrikt, nämligen Stockholm och Malmö, vilka hava tvåårig fortsättningsskola ovanpå sjukklassig folkskola, men folkskolans läroplan för dessa skoldistrikt skall under alla omständigheter prövas och fastställas av överstyrelsen. Genom att förlägga fastställelsen av läroplaner för sjukklassiga folkskolor till skolöverstyrelsen skulle man alltså i själva verket icke åstadkomma någon egentlig förändring i nu rådande förhållanden.

Ville man, att samma ordning i fråga om fastställande av läroplan för sju-

klassig folkskola. som nu tillämpas, då på sådan skola ej grundas ettårig fortsättningsskola, skulle gälla även i sådana fall, då åt sjunde klassen skulle givas en friare ställning, synes det bliva nödvändigt att upphäva bestämmelsen om att läroplan för sjukklassig folkskola, som skall utgöra grundval för ettårig fortsättningsskola, skall fastställas av överstyrelsen. Bibehölles denna bestämmelse, komme nämligen ändock läroplaner av förstnämnda art att nästan utan undantag underställas överstyrelsens prövning och godkännande. Överstyrelsen är emellertid icke för närvarande redo att förorda en författningsändring av nyss angiven innebörd.

I överstyrelsens behandling av ärenden angående införande av ettårig fortsättningsskola med kortare undervisningstid än 360 timmar ingår också en prövning av den sjukklassiga folkskola, som skall utgöra grundval för en dylik fortsättningsskola. En sådan prövning, vilken givetvis i väsentlig mån måste avse den sjukklassiga folkskolans läroplan, har också av Eders Kungl. Maj:t och riksdagen uppställts som villkor för införande i ett skoldistrikt av fortsättningsskola med kortare undervisningstid än den normala. Enligt överstyrelsens mening bör en dylik prövning åtminstone tills vidare bibehållas. Det är nämligen ej gärna möjligt för överstyrelsen att pröva läroplaner för fortsättningsskolan, om överstyrelsen ej är i tillfälle att samtidigt pröva läroplanen för folkskolan, speciellt för dess sjunde klass, i vilken skall upptagas en del lärostoff, som eljest tillhör fortsättningsskolan.

Men skall överstyrelsen fortfarande pröva läroplanen för sjukklassig folkskola, på vilken grundas ettårig fortsättningsskola, är det, såsom nyss framhållits, knappast någon mening i att icke läroplan för sjukklassig folkskola, på vilken sådan fortsättningsskola icke grundas men vars sjunde klass har en i förhållande till övriga klasser fristående ställning, skulle fastställas av överstyrelsen. Sjukklassiga folkskolor av sist angivet slag komma säkerligen att bliva mycket sällsynta, så att det ej med hänsyn till överstyrelsens arbetsbörda bleve av någon betydelse, om deras läroplaner komme under överstyrelsens handläggning eller ej. Vid sådant förhållande synes det icke föreligga något skäl att giva dessa sjukklassiga folkskolor en särställning i fråga om ordningen för läroplanens fastställande. Förlägges fastställandet till överstyrelsen, får överstyrelsen givetvis tillfälle dels att kontrollera, huruvida läroplanerna icke få sådan avfattning, att den sjunde klassens karaktär av folkskoleklass äventyras, dels att med sin sakkunskap medverka till att läroplanerna i varje särskilt fall få det lämpligaste innehållet.

Skulle det på grund av vunen erfarenhet längre fram visa sig lämpligt, att fastställandet av samtliga läroplaner för sjukklassiga folkskolor förlägges till domkapitlen, bör givetvis en dylik decentralisation av de ifrågakvarande ärendena företagas.

Med den av överstyrelsen förordade ordningen för fastställandet blir det också möjligt att giva åt ämnesurvalet en rörlighet, som eljest ej gärna kunde tillämpas, enär vid en decentralisering av de ifrågakvarande ärendena garantier för den enhetlighet beträffande läroplanernas innehåll och avfattning, som under alla förhållanden måste krävas, väl måste vinnas genom mera detaljerade författningsbestämmelser i det ena och det andra avseendet.

Det ligger ju nära till hands att ifrågasätta, att liksom beträffande folkskolans högre avdelning vissa ämnen angivas såsom alltid förekommande i folkskolans sjunde klass. En sådan bestämmelse synes i och för sig icke vara av nöden. Den finnes icke beträffande högre folkskolor, och dock finnes det icke någon högre folkskola, icke ens bland de mest yrkesbestämda, vid vilken på det stadium, som motsvarar folkskolans sjunde klass, icke förekomma ämnen kristendomskunskap, modersmålet och matematik. Å andra sidan talar just sistnämnda omständighet i den riktningen, att en bestämmelse om de näm-

da ämnenas obligatoriska förekomst icke skulle binda den önskvärda rörelsefriheten. Jämväl sambandet mellan sjunde klassen och övriga folkskoleklasser motiverar, att ifrågavarande ämnen alltid upptagas i läroplanen. Vid sådant förhållande finner överstyrelsen det lämpligast med en bestämmelse liknande den, som redan gäller för folkskolans högre avdelning i förevarande avsedde.

Vid prövningen av läroplanerna bör det givetvis också förefinnas rörlighet i fråga om timplanerna. Det kan visa sig ändamålsenligt att vid olika skolor lägga särskild vikt vid det ena eller andra ämnet, men skall detta kunna ske, måste tydligen timtalen kunna avvägas med hänsyn till föreliggande önskemål, något som skulle vara omöjligt, därest sjunde klassens timplaner vore lika bundna som folkskolans timplaner enligt gällande bestämmelser äro. Även beträffande lärokurserna böra givetvis möjligheter till anpassning efter olika förhållanden vara för handen för att skolan i varje särskilt fall skall kunna få den inriktning, som med hänsyn till lokala betingelser och önskemål finnes mest ändamålsenlig.

Det är givet, att överstyrelsen vid sin prövning av förslagen till läroplaner skall i första rummet taga i betraktande sådana betingelser och önskemål. Överstyrelsen kan emellertid också, såsom ovan antytts, på grund av både sin allmänna erfarenhet och den speciella erfarenhet, som kan vinnas under handläggningen av ärenden rörande den sjukklassiga folkskolans läroplaner, stå skoldistriktet till tjänst med råd och upplysningar. Genom skriftväxling eller, om så skulle erfordras, genom personliga besök av överstyrelsens medlemmar i skoldistriktet kan åvägabringas ett samarbete, som kan bidra till att läroplanerna kunna bli för de olika skolorna så lämpliga som möjligt.

Av det anförda framgår, att överstyrelsen för sin del finner det framställda önskemålet om en friare ställning åt sjunde folkskoleklassen och en mera direkt inriktning på samhällslivet och arbetslivet av dess lärokurser lämpligast vinnas på det sättet, att skoldistriktet erhöle möjlighet att hos skolöverstyrelsen få fastställelse av läroplaner för nämnda klass, vilka kunde anpassas efter önsknings- och behov å de olika orterna. För att en sådan ordning skall kunna åvägabringas, behövas emellertid vissa ändringar i gällande författningar. Då överstyrelsen icke är beredd att nu framlägga ett förslag beträffande eventuella ändringar i undervisningsplanen i dess helhet, synes författningsändringarna lämpligast böra bestå i tillägg till gällande bestämmelser. Tillägg skulle egentligen erfordras dels i folkskolestadgan till § 10 mom. 3 (angående ordningen för fastställande av läroplan) och § 12 mom. 2 (angående ämnesurvalet i folkskolan), dels till kungörelsen angående undervisningsplan för rikets folkskolor (beträffande bundenheten vid timplaner och kursplaner). Då det emellertid här är fråga om bestämmelser, som samtliga skola avse folkskolans sjunde klass, bör det givetvis tagas under övervägande, om man ej, liksom när det gällde de jämkningar angående ordningen för fastställande av läroplan för folkskolan, som företogs i samband med införande av ettårig fortsättningsskola, lämpligast bör giva tilläggen i form av en särskild kungörelse, som medgäve rätt till undantag från gällande bestämmelser i här förevarande hänseenden. Överstyrelsen vill för sin del förorda det sist angivna förfaringsättet. Innan ändringar i folkskolestadga och undervisningsplanskungörelse vidtagas, synes det vara skäl att invänta de förslag, som möjligen kunna framkomma i samband med frågan om jämkningar i undervisningsplanen i dess helhet. Det skulle också kunna ifrågasättas, att bestämmelserna om särskild läroplan för sjukklassig folkskola och om ordningen för sådan läroplans fastställande intoges i den kungörelse, som angiver, huru det skall förfaras vid prövning och godkännande av läroplan för folkskola, på vilken grundas fortsättningsskola med ett mindre antal undervisningstimmar än 360. I båda fallen gäller det nämligen en för sjukklassig folkskola avsedd läroplan,

vilken mera väsentligt avviker från undervisningsplanen för rikets folkskolor och vilken skall fastställas av skolöverstyrelsen, och de bägge slagen av här ifrågakvarande läroplaner komma i praktiken icke att kunna bestämt särskiljas från varandra. Då emellertid den kungörelse angående läroplan för sjukklassig folkskola, som påkallas av 1927 års beslut beträffande fortsättningsskolan och till vilken överstyrelsen den 9 juni 1928 avgivit förslag, ännu icke, när detta skrives, utkommit från trycket, torde det ej vara lämpligt att nästan omedelbart vidtaga ändringar i densamma. Det synes därför överstyrelsen vara ändamålsenligast, att särskild författning för det syfte, varom här närmast är fråga, utfärdas, och överstyrelsen bifogar som bilaga till denna skrivelse förslag till särskild kungörelse i ämnet.

Utom de medgivanden, som ifrågakvarande kungörelse skulle innehålla, erfordras givetvis vissa tillägg till undervisningsplanen, vilka kunna tjäna till ledning vid läroplanens utarbetande. Dessa tillägg synas lämpligen böra fogas till den här ovan angivna kungörelsen. Till innebörden av ifrågakvarande tillägg vill överstyrelsen nu övergå.

Överstyrelsen har redan i det föregående angivit, att de önskvärda förändringarna i undervisningsplanen för rikets folkskolor ej böra genomföras på det sättet, att däri nu förekommande tim- och kursplaner för sjukklassiga skolor utbytas mot nya. Nu gällande planer böra stå kvar icke blott ur den synpunkten, att en allmän revision av undervisningsplanen är under övervägande, utan även med hänsyn därtill, att det kan tänkas förefinnas skoldistrikt, som önska bibehålla sina nuvarande läroplaner för sjukklassiga skolor. Att tvinga sådana distrikt att vidtaga åtgärder för införande av nya läroplaner synes vara varken behövt eller lämpligt.

Vad som erfordras är alltså, att till undervisningsplanen göras tillägg, som kunna tjäna till ledning för skoldistrikt, som önska andra timplaner och kursplaner för sjunde klassen än dem, som för närvarande ingå i undervisningsplanen. Det är givetvis icke möjligt att i den allmänna undervisningsplanen intaga olika typer av tim- och kursplaner till så stort antal, att alla tänkbara kombinationer skulle bli representerade. Såsom i det föregående angivits, böra skoldistrikt enligt överstyrelsens mening erhålla stor frihet i förevarande hänseende. Blir detta fallet, kunna givetvis ett mycket stort antal olika typer tänkas, och det torde i själva verket vara omöjligt att på förhand överblicka alla olika möjligheter på detta område. Skall en verklig anpassning efter förefintliga lokala behov kunna genomföras, bör tydligen initiativet i fråga om läroplanens innehåll utgå från lärare och skolmyndigheter inom de särskilda skoldistrikt. Visserligen skall den allmänna undervisningsplanen giva ledning vid det arbete, som härutinnan erfordras. Men denna ledning kan ej bestå däri, att varje lokal skolstyrelse alltid skall i den allmänna undervisningsplanen kunna finna en timplan och kursplan, som endast behöver avskrivast. Den allmänna undervisningsplanen kan helt naturligt blott innehålla ett begränsat antal typer, som kunna tänkas motsvara mera allmänt föreliggande behov. Dessa böra dock tydligen kunna bli till god ledning även vid utarbetande av läroplaner, som hava en mera rent lokal karaktär.

Av vad som i det föregående sagts beträffande sjunde folkskoleklassens förhållande till realskolan och fortsättningsskolan torde framgå, att med hänsyn till dessa skolors behov vissa krav kunna ställas på läroplanen för folkskolans sjunde klass.

Hänsynen till realskolans inträdesfordringar kan föranleda, att i den sjukklassiga folkskolans sex lägsta klasser genomgås samma kurser som i sexklassig folkskola. En sådan fordran ställer visserligen icke direkt några anspråk på sjunde klassen men måste dock få inverkan på kursinnehållet för denna klass

Olika typer av läroplaner för sjunde klassen.
Allmänna synpunkter.

i de ämnen, där för sjunde klassen nu upptages läroinnehåll, som eljest ingår i den sexklassiga skolans kurser.

Vad fortsättningsskolan angår måste hänsyn tagas till att den sjunde klassen i regel kommer att ersätta fortsättningsskolans första årskurs, varför man har att se till, att de kursmoment, som tillhöra nämnda årskurs, komma att upptagas i sjunde klassen. Detta krav måste öva inflytande på ämnesurvalet för sjunde klassen. Det gör, att vissa ämnen måste där nödvändigt förekomma, men dessa ämnen krävas i stort sett också med hänsyn till den önskade inriktningen på medborgarlivet och arbetslivet.

Överstyrelsen har redan i det föregående förordat, att ämnena kristendoms-kunskap, modersmålet samt räkning och geometri alltid böra förekomma inom sjunde klassens läroplan. Av dessa ämnen angives i stadgan för fortsättnings-skolan endast modersmålet såsom tillhörande denna skolas ämneskrets, men moment tillhörande kristendoms-kunskap och matematik ingå dock i denna skolas undervisning, fastän den av skolans karaktär, framför allt dess begränsade undervisningstid, betingade ämneskoncentrationen har medfört, att de uppgå i andra ämnen. En liknande ämneskoncentration kan icke anses påkallad för sjunde folkskoleklassen. Denna klass tillhör ju folkskolan och bör på skäl, som i det föregående angivits, i vidsträckt mån ha samma karaktär som denna. Den skall givetvis ha samma undervisningstid för år och vecka som andra folkskoleklasser. Det är i så fall närmast en olägenhet med alltför få ämnen, enär den nödiga omväxlingen i undervisningen svårligen kan vinnas. Olägenheter härutinnan ha framträtt i sådana fortsättningsskolor, som ha sin undervisning samlad till ett fåtal veckor med full daglig undervisningstid. De skulle tydligtvis göra sig ännu mera gällande, om det bleve fråga om icke blott sex veckor utan om ett vanligt läsår.

I folkskolans sjunde klass böra vidare ingå vissa av de kursmoment, som tillhöra ämnet medborgarkunskap i fortsättningsskolan. Det är ju allmänt erkänt, att innehållet i detta ämne vinner både i klarhet och bildningsvärde, om det kan ställas i historisk belysning. Också har i det stora antal läroplaner för sjuårig folkskola med därpå byggd ettårig fortsättningsskola, som fastställts av överstyrelsen, medborgarkunskapen fått ingå i ämnet historia. En sådan anordning, vilken i regel tillämpas i andra skolor med full årlig lästid, synes böra vara den normala. Hinder bör emellertid icke förefinnas för att medborgarkunskap, där sådant av lokala skäl anses önskligt, får ingå som ämne i stället för historia.

Ett annat ämne, som måste finnas i folkskolans sjunde klass, är naturkun-nighet. Detta ämne har ju en stor betydelse i praktiskt hänseende, och det ingår också i fortsättningsskolan. Det angives visserligen i stadgan blott för allmän fortsättningsskola, men det tillhör i själva verket också den yrkesbe-stämnda fortsättningsskolan, enär det utgör huvudbeståndsdel i koncentrations-ämnet arbetskunskap. I detta ingår nämligen, kan man säga, vad man i varje särskilt fall skulle kunna kalla det ifrågavarande yrkets naturkunnighet och matematik.

Bland de s. k. kunskapsämnena är det alltså endast geografi, som ej med nödvändighet bör ingå i sjunde klassens ämneskrets. Detta innebär dock icke, att detta ämne skulle behöva alltid uteslutas. Det är av stort allmänbildande värde och har med sin bestämda inriktning på samhällslivet och arbetslivet också betydande praktiskt värde. Å andra sidan bör, där hänsynen till utrymmet för andra önskvärda ämnen så fordrar, möjligheten att utesluta ämnet geografi kunna utnyttjas och läroplaner, som icke upptaga detta ämne, kunna fastställas.

Vad övningsämnena angår, hava tydligen både teckning, slöjd för gossar och flickor samt hushållsgöromål sin givna plats i en klass, som skall ha en av-

gjort praktisk inriktning. Detsamma torde gälla om ämnet trädgårdsskötsel, där förutsättningar för detta ämnes bedrivande på ett verkligt praktiskt sätt äro för handen. Det är emellertid också självfallet, att ämnet gymnastik med lek och idrott bör förekomma i sjunde klassen i samma utsträckning som i andra klasser på folkskolestadiet inom den skolform, som det i varje särskilt fall gäller. Det finnes intet skäl för att den fysiska uppfostran skulle behöva tillgodoses mindre i sjunde klassen än i andra klasser. Lättare skulle det ju vara att utesluta ämnet sång. Detta ämne har emellertid allt från början tillhört folkskolans ämneskrets och har tillerkänts så stor vikt, att det ingår i den minimikurs, som omförmäles i § 48 mom. 1 i folkskolestadgan. Det har också onekligen stort värde för skolan både som bildnings- och uppräckningsmedel, och det synes icke motiverat, att de bland folkskolans lärjungar, som äga sångbegåvning, icke skulle få denna ytterligare utvecklade i folkskolans högsta klass. Överstyrelsen anser därför, att även ämnet sång bör normalt tillhöra sjunde klassens läroplan, men det bör icke finnas hinder för, att ämnet, om skäl därtill föreligga, i något särskilt fall uteslutes.

Möjligheten att i fråga om sjunde klassens läroplan kunna välja mellan olika alternativ är givetvis icke lika stor för alla folkskoleformerna. Förutsättningar för verklig differentiering i detta hänseende finnas egentligen endast beträffande A-formen. Såsom av det föregående framgår, kan det tänkas, att i skola av första B-formen anordna en särskild lärokurs för sjunde klassen, varjämte möjlighet bör beredas att i denna skolform för de tre högsta klasserna införa tvåårig i stället för treårig kursväxling. Samma möjlighet bör också finnas beträffande skolor av andra B-formen. I fråga om tredje B-formen synas några tillägg till undervisningsplanen icke erforderliga, men det bör dock icke vara uteslutet att även för denna skolform göra jämkningar. Sådana äro ock för närvarande medgivna, enär på denna skolform kan byggas ettårig fortsättningsskola med ner till 180 undervisningstimmar. Vad folkskolans undantagsformer angår, torde några exempel på förändrad läroplan för sjukklassig skola knappast vara erforderliga. Dessa skolformers läroplaner behöva icke ändras vare sig med hänsyn till fortsättningsskolans eller till realskolans bestämmelser om man undantager första D-formen, vad fortsättningsskolan angår. Sjuåriga skolor av undantagsformerna äro jämförelsevis sällsynta, och i de, som finnas, ha ofta de sju skolåren fördelats på det sättet, att tre tillförts småskolestadiet och fyra folkskolestadiet. Detta senare får alltså härvidlag samma omfattning som i en sexklassig folkskola.

Vad först sjunde klassen i folkskola av A-formen angår, har överstyrelsen ansett sig böra göra upp alternativ timplan och kursplan med utgångspunkt från den förutsättningen, att i skolans sex lägsta klasser genomgåts samma kurser som i sexklassig folkskola, samt att lärokursen i övrigt erhåller ungefär samma karaktär, som den för närvarande har enligt undervisningsplanen. Detta förslag tillgodoser de krav, som kunna uppställas med hänsyn till realskolans inträdesfordringar. Vidare framlägges förslag till tim- och kursplan, vilket på samma gång det tillgodoser nyssnämnda krav upptager ett främmande språk. Slutligen har överstyrelsen uppgjort ett förslag, som särskilt betonar den praktiska uppgiften.

I fråga om första B-formen framlägges ett förslag, som upptager särskild undervisning för sjunde klassen i ämnen, där kursväxling nu förekommer med undantag för ämnet kristendomskunskap. För första B-formen har dessutom upptagits ett alternativ med anvisning, att den treåriga kursväxlingen kan utbytas mot tvåårig i enlighet med vad som anges för den sexklassiga skolan. Ett liknande alternativ har också framlagts beträffande skolor av andra B-formen.

Såsom i det föregående angivits hava för A-formen framlagts tre olika läroplansalternativ att användas i stället för den läroplan för sjukklassig A-skola, som ingår i den allmänna undervisningsplanen. Gemensamt för samtliga dessa tre alternativ är, att kursplanerna så avfattats, att lärokurserna för de sex lägre klasserna bliva desamma som för motsvarande klasser i sexklassig A-skola.

De särskilda läroplans-typerna.
1. A-formen.

Vad timplanen angår, överensstämmer alternativ I nästan helt och hållet med undervisningsplanen. Enda skillnaden är, att timtalet för ämnet geografi minskats från 3 till 2, enär sjunde klassens nya geografikurs ansetts böra kunna medhinnas på 2 veckotimmar. Den timme, som sålunda vunnits, har lagts till modersmålet, närmare bestämt tal- och läsövningar, vilken gren av ämnet sålunda kan erhålla samma timal som i sjätte klassen.

För alternativ II har det gällt att få tid för ett främmande språk. Det är givet, att i detta avseende ej gärna något annat språk än tyska eller engelska kan komma i fråga. Timplanen lämnar valet öppet mellan dessa båda, men det är tydligt, att i läroplanen för ett särskilt skoldistrikt bör angivas, vilket språk som skall läsas. Skall ett i någon mån tillfredsställande resultat vinnas, måste timtalet, då ämnet blott förekommer i en enda klass, vara jämförelsevis stort. Med hänsyn till övriga ämnen har överstyrelsen dock icke ansett sig kunna anslå mera än 6 timmar. Dessa hava vunnits på så sätt, att 3 timmar tagits från geografi, som helt och hållet uteslutits, 1 timme från vardera av ämnena modersmålet, naturkunnighet och historia. Att en timme ansetts kunna tagas från modersmålet beror därpå, att detta ämne givetvis skulle hava nytta av undervisningen i det främmande språket.

Alternativ III skall ju särskilt tillgodose kravet på en praktisk inriktning av sjunde klassens undervisning. Överstyrelsen har redan betonat, att enligt dess mening denna inriktning icke behöver taga sig uttryck på det sättet, att det manuella arbetet får en avgjort dominerande ställning. Även en undervisning av mera teoretisk art kan vara av praktiskt värde. Ur denna synpunkt har överstyrelsen som nytt ämne upptagit ämnet bokföring med 2 veckotimmar. Men dessutom har överstyrelsen funnit angeläget att i förslaget giva ämnena slöjd och hushållsgöromål en stark ställning. Dessa båda ämnen äro ju icke enligt folkskolestadgan obligatoriska inom folkskolan, men stadgan medger rätt för skoldistriktet att giva dem obligatorisk karaktär. Överstyrelsen utgår ifrån, att denna möjlighet bör vara utnyttjad i fråga om sådana skolor, där man önskar tillämpa en läroplan i huvudsaklig enlighet med alternativ III. Vill man starkt betona ämnena slöjd och hushållsgöromål och därför giva dem ett bredare utrymme, böra givetvis icke lärjungarna utan vidare kunna avvålla sig från undervisningen i dessa ämnen. Då de åt dem anslagna timmarna alltså skulle ingå i de obligatoriska veckotimmarna, har överstyrelsen i detta fall räknat med en sammanlagd veckotimmsumma av 34 eller samma tal, som i regel plägar förekomma för vardera av fjärde, femte, sjätte och sjunde klasserna, där slöjd förekommer.

Eftersom ämnet hushållsgöromål sålunda införes på timplanen som obligatoriskt ämne, måste timplanen bliva olika för gossar och flickor. För gossarna har överstyrelsen tänkt sig ett veckotimal för ämnet slöjd av 8, d. v. s. dubbelt så mycket, som eljest vanligen förekommer. Om man icke vill få alltför skiljaktiga timplaner för gossar och för flickor, vilket skulle stå i strid mot folkskolans enhetliga allmänbildande uppgift, måste givetvis ungefär lika stort timal för flickorna anslås åt slöjd och hushållsgöromål tillsammans. Närmast till hands skulle det ju ligga att dela tiden lika mellan de båda ämnena. Skall emellertid ämnet hushållsgöromål kunna erhålla en ställning, som verkligen motsvarar ämnets stora praktiska värde, torde det vara nödigt att åt desamma anslå en hel skoldag. I sådant fall kan ej gärna beräknas lägre tim-

antal än 5. Vid sådant förhållande skulle för slöjden återstå endast 3 timmar, vilket är mindre än vad som eljest plägar förekomma. Överstyrelsen anser, att ett lägre antal än 4 ej bör ifrågakomma och har upptagit detta tal i sitt exempel. Om veckotimsumman för sjunde klassen skall vara densamma för gossar och för flickor, måste ett timtal av 8 för slöjd för gossar och av sammanlagt 9 för slöjd för flickor och hushållsgöromål medföra olikhet i timtal även på någon annan punkt. Överstyrelsen har i sitt exempel låtit denna olikhet träffa ämnet gymnastik med lek och idrott. Saken kan emellertid utan skada även ordnas så, att flickorna få en veckotimme mera. Överstyrelsen vill erinra om att den nya timplanen för den fyraåriga realskolans första klass, vilken i fråga om åldersstadium motsvarar folkskolans sjunde klass, upptager en veckotimsumma av 37.5 timmar, av vilka 27.5 äro anslagna åt kunskapsämnen och 10 åt övningsämnen.

Utom den nyss antydda överflyttningen av timmar skulle med utgångspunkt från de i undervisningsplanen angivna timtalen för sjunde klassen 6 timmar behöva överföras från andra ämnen till bokföring samt slöjd och hushållsgöromål. Av dessa timmar har i exemplet 1 timme tagits från räkning och geometri, vilket ämne tydligen skulle få ett starkt stöd av undervisningen i bokföring, 3 timmar från geografi samt 1 timme från vardera av ämnena naturkunnsighet och historia, beträffande sistnämnda tre ämnen alltså samma reduktion som enligt alternativ II.

Innan överstyrelsen lämnar frågan om timplanen för alternativ III, anser sig överstyrelsen böra beröra en angelägenhet, som visserligen kan sägas ligga något vid sidan av den utredning, varom här är fråga, men som icke torde kunna i förevarande sammanhang lämnas helt å sido. Överstyrelsen syftar på bestämmelserna angående statsbidrag för undervisning i slöjd i folkskola (nådig kungörelse den 30 juni 1920, nr 572). I dessa bestämmelser har man bland annat sökt skapa garantier för att ej statsbidrag skulle utgå för så många undervisningstimmar i slöjd, att dessa timmar skulle kunna ersätta timmar i andra ämnen och sålunda i själva verket dubbelt statsbidrag komme att utgå. Detta syfte har man sökt vinna genom att bestämma dels ett maximibelopp för det årliga statsbidraget för undervisning i slöjd, dels ett maximalt antal för antalet slöjdtimmar i veckan. Maximibeloppet har beräknats efter ett medeltal av 4 slöjdtimmar i veckan, maximalt antal för vecka har satts till 6 timmar. Överstyrelsen anser sig icke i förevarande sammanhang böra föreslå någon ändring i vad som sålunda är bestämt. Även enligt överstyrelsens förslag skulle blott 4 slöjdtimmar ligga utanför den vanliga obligatoriska undervisningstiden för vecka för folkskolans sjunde klass eller 30 timmar; de övriga 4 timmarna för slöjd för gossar skulle erhållas genom minskning i tid för andra ämnen. Vad överstyrelsen här velat fästa uppmärksamhet vid är bestämmelsen om ett maximalt antal av 6 slöjdtimmar för vecka. Denna bestämmelse gäller tydligen det högsta antal, för vilket statsbidrag får utgå, och avser egentligen icke att i och för sig reglera förhållandet mellan tiden för slöjd och tiden för övriga ämnen. Om emellertid bestämmelsen i fråga skulle anses lägga hinder i vägen för skoldistrikt, som tillämpar timplaner med mera än 6 timmar i veckan för ämnet slöjd, att erhålla statsbidrag för högst 6 timmar i veckan och 138 timmar för år, torde åtgärder böra vidtagas för erforderliga ändringar i densamma.

Överstyrelsen övergår nu till att något belysa de tre alternativen för A-skola, i vad de avse kursplanerna. I vissa avseenden gälla härvidlag samma synpunkter i fråga om alla tre alternativen. I ämnena hembygdsundervisning, arbetsövningar, teckning, sång, gymnastik med lek och idrott samt trädgårdsskötsel hava inga avvikelser från den allmänna undervisningsplanen gjorts. De båda förstnämnda ämnena förekomma icke i sjunde klassen och

beträffande de fyra andra har överstyrelsen icke ansett några ändringar påkallade med hänsyn till de grunder, som vid alternativens uppgörande varit för överstyrelsen bestämmande.

Beträffande vart och ett av ämnena kristendomskunskap, modersmålet samt räkning och geometri har överstyrelsen upptagit samma lärokurs i samtliga tre alternativ. De mindre jämkningar i förhållande till avfattningen i den allmänna undervisningsplanen, som vidtagits, hava huvusakligen haft till syfte att bringa kursfördelningen för de sex lägre klasserna i den sjuåriga folkskolan till överensstämmelse med kursfördelningen för motsvarande klasser i den sexåriga skolan. Visserligen komma timtalen för modersmålet samt räkning och geometri icke att bli desamma i alla tre alternativen, men olikheterna motivera icke uteslutning av något kursmoment utan få komma till uttryck i en större eller mindre utförlighet vid undervisningen.

I geografi, vilket ämne förekommer för sjunde klassen endast i alternativ I, har upptagits dels allmän geografi, dels några viktigare främmande kulturländers geografi, dels något om Sveriges kartverk, vilka kursmoment äro ägnade att komplettera de föregående klassernas kurs på samma gång som de böra kunna bidra till att undervisningen giva en praktisk inriktning.

I naturkunnighet har i sjunde klassen genom vissa kursmoments överflyttning till sjätte klassen utrymme kunnat vinnas för behandling av några för det praktiska livet synnerligen viktiga fysiska, kemiska och biologiska företeelser. Härigenom vinnes också en god motsvarighet till kursen i ämnet inom fortsättningsskolans första årskurs. Kursen är givetvis något utförligare i alternativ I med dess 3 timmar för ämnet än i alternativ II och III, som för detsamma hava blott 2 timmar.

Då kursen i Sveriges historia skulle vara genomgången i sjätte klassen, upptager kursen för sjunde klassen berättelser och bilder ur allmänna historien samt bilder från vårt nuvarande samhällsliv, vilket senare kursmoment givits stort utrymme med hänsyn till att detsamma skall motsvara ett års kurs i medborgarkunskap i fortsättningsskolan. Av samma skäl som nyss angivits beträffande naturkunnighetskursen, blir kursen i historia mera begränsad enligt alternativ II och III än enligt alternativ I; reduktionen bör enligt överstyrelsens mening närmast träffa kursen i allmän historia.

I fråga om alternativ II har det gällt att utarbeta kurs för ett nytt ämne, nämligen i främmande språk. Överstyrelsen har vid avfattningen av mål och kursfördelning i ämnet i tillämpliga delar tagit mönster från undervisningsplanen för realskolan. Några metodiska anvisningar hava icke utarbetats. Ett så omfattande arbete, som härför skulle erfordrats, synes icke motiverat, då kursplanen ju har en mera tillfällig karaktär. Under alla omständigheter synes det vara lämpligt att invänta de nya anvisningarna för realskolan.

Alternativ III upptager, såsom i det föregående redan angivits, som nytt ämne bokföring. Kursen i ämnet är uppgjord med hänsyn till vad som plägar förekomma i högre folkskolor på motsvarande stadium.

I alternativ III har beträffande slöjd för flickor och hushållsgöromål, fastän dessa ämnen där givetvis måste tillerkännas särskild vikt, icke upptagits någon vidlyftigare kurs än den, som förekommer i den allmänna undervisningsplanen, enär tiden för ämnena icke blivit utökad utöver vad som brukar förekomma i en sjunde klass upptagande ifrågavarande ämnen. Däremot har kursen i slöjd för gossar, vilket ämne skulle få ett fördubblat timtal i jämförelse med vad eljest vanligen förekommer, väsentligen utökats. Liksom i den allmänna undervisningsplanen lämnas möjlighet till val mellan träslöjd och metallslöjd.

I det föregående har redan angivits den visserligen starkt begränsade möjligheten att för sjunde klassen i en skola av första B-formen införa särskild 2. B-formerna.

timplan och kursplan i vissa ämnen. Detta skulle gälla de ämnen, i vilka kursväxling förekommer, alltså kristendomskunskap, geografi, naturkunnighet och historia.

Överstyrelsen har emellertid varit tveksam, hurvida en sådan anordning borde införas beträffande kristendomsundervisningen. Man har nästan alltid velat undvika det störande moment, som tysta övningar under kristendomslektionerna utgöra. Härtill kommer, att skoldistriktet jämlikt kungörelsen den 29 juni 1921 (nr 372) angående vissa bestämmelser i fråga om tillämpningen av kungörelsen den 31 oktober 1919 (nr 880) angående undervisningsplan för rikets folkskolor äga rätt att i femte och sjätte klasserna av skola, tillhörande första B-formen, anslå tre veckotimmar åt kristendomskunskap i stället för två enligt undervisningsplanen. Skulle nu, där detta medgivande utnyttjas, sjunde klassen ha särskild undervisning i ämnet, måste åt detta anslås minst fyra timmar i veckan av lärarens omedelbara undervisning eller mer än som eljest plägar förekomma i någon skolform. Det är tydligt, att en sådan anordning skulle försvåra möjligheten att erhålla önskvärt antal timmar för övriga ämnen. Det torde också kunna sägas, att ämnet vunnest mest på att de tre klasserna finge undervisas tillsammans, varigenom även sjunde klassens lärjungar skulle erhålla två respektive tre timmars kristendomsundervisning i veckan i stället för en, om sjunde klassen skulle hava skild undervisning. Visserligen bleve det nödvändigt att införa tvåårig kursväxling, om man ville, att barnen i de sex lägre klasserna av sjukklassig skola skulle genomgå samma kurs som den, vilken tillhör den sexklassiga skolan. Följden skulle bliva, att sjunde klassens lärjungar finge ånyo genomgå der kurs i ämnet, som de varit med om i femte klassen. Men detta torde i förevarande fall icke behöva betraktas som någon större olägenhet. Särskilt gäller detta om en förnyad genomgång av svårare bibeltexter samt av sammanfattningen av den kristna tros- och livsåskådningen. Med hänsyn till nu anförda omständigheter har överstyrelsen icke ansett sig böra i sitt exempel upptaga särskild undervisning i kristendomskunskap för sjunde klassen. Därmed är givetvis icke uteslutet, att i särskilda fall en sådan anordning kan medgivas.

Ändringarna i timplanen beröra alltså blott ämnena geografi, naturkunnighet och historia. För vardera ämnet upptagas 2 timmar för femte och sjätte klassen och 1 timme för sjunde klassen. Detta blir visserligen en ökning för ämnet geografi, men det synes vara rimligt, att sjunde klassen även i detta ämne får en timmes särskild undervisning, så att de åt tysta övningar för denna klass anslagna timmarna så långt möjligt begränsas. Antalet sådana timmar blir i alla fall jämförelsevis stort.

I fråga om lärokursen för sjunde klassen i de tre ifrågavarande ämnena har överstyrelsen tillämnat samma grunder som beträffande A-skolan, givetvis med den begränsning, som betingats av det lägre timantalet.

För B₁-formen har vidare angivits ett alternativ av innebörd, att i ämnena kristendomskunskap, geografi och naturkunnighet skulle införas tvåårig i stället för treårig kursväxling. En dylik anordning medför givetvis, att barnen komma att genomgå samma kurs i femte och sjunde klassen. En liknande omläggning har icke upptagits för ämnet historia, enär i fråga om detta ämne olikheten mellan sexårig och sjuårig skola icke synes vara av avgörande betydelse.

Beträffande B₂-formen har upptagits endast ett exempel på avvikelser från undervisningsplanen. Detta överensstämmer med alternativ II för B₁-formen.

Sammanfattning.

Den uppfattning överstyrelsen i det föregående angivit i fråga om sjunde folkskoleklassens ställning kan sammanfattas i följande punkter.

1. Överstyrelsen avstyrker en anordning, som skulle innebära att sjunde klassen i sjukklassig folkskola av A-form skulle i sig fullständigt upptaga den tvååriga fortsättningsskolans lärokurs och att skoldistrikt skulle befrias från att upprätta fortsättningsskola för lärjungar, som avgått från sådan sjunde klass.

2. Överstyrelsen förordar, att för inträde i fyraårig realskola komma att gälla samma fordringar, som fastställts för inträde i lägsta klassen av sexårig lärokurs vid kommunal flickskola, varigenom skulle undvikas vidtagande av sådana förändringar i undervisningsplanen för sjuårig folkskola, som icke vore önskvärda för folkskolans egen skull utan betingade uteslutande av hänsyn till realskolan.

3. Överstyrelsen förordar, att åt sjunde folkskoleklassen gives en friare ställning i förhållande till övriga folkskoleklasser, i det att möjlighet beredes skoldistriktet att efter prövning av skolöverstyrelsen erhålla en från den allmänna undervisningsplanen avvikande, efter lokala önskemål och behov avpassad läroplan för sjukklassig skola, varigenom undervisningen skulle kunna erhålla en mera direkt anslutning till det medborgerliga och praktiska livet.

4. En författning i enlighet med av överstyrelsen framlagt förslag bör utfärdas, genom vilken möjlighet till en friare ställning åt sjunde folkskoleklassen medgives, och till ledning vid utarbetande av nya läroplaner för sjukklassig folkskola bör, likaledes i enlighet med av överstyrelsen uppgjort förslag, till undervisningsplanen för rikets folkskolor fogas ett tillägg, upptagande olika typer av läroplaner för sjukklassig folkskola.

Stockholm den 19 oktober 1928.

Underdånigst

B. J:N BERGQVIST.

N. O. Bruce,
föredragande.

Sixten Carlborg.

I avgörandet av detta ärende hava deltagit generaldirektören Bergqvist, överdirektören Falk, avdelningschefen undervisningsrådet Bruce, föredragande, t. f. avdelningscheferna undervisningsråden Schenke och Hänninger, undervisningsråden Björek, Nylund, Holmén samt t. f. undervisningsråden Engvall, Walli och Mattson.

Bilaga.

Förslag

till

kungörelse angående särskild läroplan för sjukklassiga folkskolor.

Kungl. Maj:t har funnit gott förordna, som följer.

§ 1.

För sjukklassig folkskola må kunna fastställas läroplan, genom vilken sjunde klassen i sådan skola i förhållande till skolans övriga klasser erhåller en mera fristående ställning än den, som enligt undervisningsplanen för rikets folkskolor tillkommer nämnda klass.

För sjunde klassen må i dylik läroplan kunna upptagas även andra läroämnen än de, som angivas i § 12 mom. 2 folkskolestadgan, ävensom ur läroplanen uteslutas ämnen, som jämlikt nämnda undervisningsplan eljest skulle förekomma i klassen; dock att under alla omständigheter även för sjunde klassen skola förekomma ämnena kristendomskunskap, modersmålet och räkning. Jämväl må i sådan läroplan i fråga om timplaner och kursplaner kunna vidtagas större avvikelser från undervisningsplanen för rikets folkskolor än vad som i detta avseende är medgivet enligt föreskrifterna i kungörelsen den 31 oktober 1919 (nr 880) angående undervisningsplan för rikets folkskolor samt i kungörelsen den 20 juni 1921 (nr 372) angående vissa bestämmelser i fråga om tillämpningen av kungörelsen angående undervisningsplan för rikets folkskolor.

§ 2.

Läroplan, som i § 1 avses, skall, utan hinder av vad som föreskrives i § 10 mom. 3 av folkskolestadgan, prövas och godkännas av skolöverstyrelsen. För sådant ändamål har domkapitlet att, sedan förslag till dylik läroplan inkommit till domkapitlet från folkskolinspektören, med eget yttrande överlämna samtliga handlingar i ärendet till överstyrelsen.

§ 3.

De exempel på timplaner och kursplaner för sjukklassig folkskola, som ingå i det till denna kungörelse fogade tillägg till undervisningsplan för rikets folkskolor skola, utan att vara för skoldistriktet bindande, tjäna till ledning vid utarbetande av förslag till sådan läroplan, som i denna kungörelse avses.

Tillägg till undervisningsplan för rikets folkskolor. Sjukklassig folkskola.

A-FORMEN.

Alternativ I.

Sjukklassig skola med samma ämnen, som i Undervisningsplanen angivas.

Timplan.

Ä m n e n	Småskole- stadiet		Folkskolestadiet					Sam- ma tim- mar
	L ä r a r - o c h l ä r j u n g e t i m m a r							
	1:a klas- sen	2:a klas- sen	3:e klas- sen	4:e klas- sen	5:e klas- sen	6:e klas- sen	7:e klas- sen	
Kristendomskunskap	2	2	2	2	2	2	2	14
Modersmålet:								
Tal- och läsövningar	7	7	6	5	5	4	4	38
Skrivning och språklära	4	5	5	5	5	5	5	34
Räkning och geometri	3	4	4	5	5	5	5	31
Hembygdsundervisning	3	3	4	—	—	—	—	10
Geografi	—	—	—	3	2	2	2	9
Naturkunnighet	—	—	—	2	3	3	3	11
Historia	—	—	—	2	2	3	3	10
	19	21	21	24	24	24	24	157
Arbetsövningar	3	2	2	—	—	—	—	7
Teckning	—	—	—	1 ^{1/2}	2	2	2	7 ^{1/2}
Sång	1	1	2	1 ^{1/2}	1	1	1	8 ^{1/2}
Gymnastik med lek och idrott	1	2	3	3	3	3	3	18
Trädgårdsskötsel	—	—	—	—	—	—	—	—
	5	5	7	6	6	6	6	41
	24	26	28	30	30	30	30	198
Slöjd	—	—	—	—	—	—	—	—
Hushållsgöromål	—	—	—	—	—	—	—	—

Kursplan.

Kristendomskunskap.

Mål.

Se Undervisningsplanen.

Kursfördelning.

Första—sjätte klassen.

Samma kursfördelning som i motsvarande klasser av sexklassig skola.

Bihang till riksdagens protokoll 1929. 6 saml. 58 häft. (Nr 110.)

Sjunde klassen.

Berättelser och skildringar avseende personer och händelser av betydelse i fråga om utvecklingen och gestaltningen av det religiösa och sedliga livet under olika tider. I samband därmed läsning ur bibeln samt av lämplig litteratur i övrigt såsom grundläggande och åskådliggörande moment i undervisningen.

I anslutning till kursens övriga delar: minnesord ur bibeln, psalmverser.

Anvisningar.

Se Undervisningsplanen.

Modersmålet.**Mål.**

Se Undervisningsplanen.

Kursfördelning.*Första—sjätte klassen.*

Samma kursfördelning som i motsvarande klasser av sexklassig skola.

*Sjunde klassen.**Talövningar.*

Enkla korta föredrag, utarbetade enligt av läraren givna anvisningar och innehållande redogörelser och berättelser med ämnen hämtade från förut behandlade områden eller från lärjungarnas egna iakttagelser och läsning, däribland även sådant, som avser hembygdens förhållanden.

Läsning.

Läsning av stycken med klart och enkelt språk och av litterärt värde med innehåll hämtat huvudsakligen från vårt folks diktning och andliga odling i övrigt samt från naturen och arbetslivet.

Inlärande och uppläsning av verser och korta prosastycken utgörande urval av det förut lästa.

Omläsning av ett mindre urval av stycken inlärd i de olika klasserna.

Skrivning.

Rättskrivning och inövning av uttryck och ordformer genom *dels* skrivning ur minnet av inlärd texter, *dels* skrivning efter föresägning, jämväl avseende övning av utan lärarens anvisning utsatta skiljetecken.

Övningar för uppfattning av några oftare använda särskilda stilarter, bland annat i samband dels med efterbildning efter förut avskrivna mönster av enkla praktiska skrivelser, såsom brev, arbetsbetyg, intyg, ansökningar, skuldsedlar, kontrakt, köpehandlingar, protokoll och protokollsutdrag, dels med avskrivning av några få valda kortare stycken ur Sveriges rikets lag och Sveriges grundlag samt av någon kortare skrivelse till offentlig myndighet jämte myndighetens svar därpå.

Uppsatsövningar: enkla beskrivningar, redogörelser och berättelser med ämnen hämtade bland annat från hembygdens förhållanden och barnens egna erfarenheter i övrigt samt med stöd av en innehållsöversikt, uppsatt av lärjungarna och granskad av läraren.

Välskrivning: vård av handstil i samband med alla skrivövningar; särskilda övningar med användning av olika stilhöjd avseende regelbunden skrivstil, ledig pennföring och efter olika stilhöjd avpassad hastighet; övningar i enkel textning.

Språklära.

Sammanfattande översikt av vad som förut inhämtats om satsbyggnaden, orden och deras böjning, ljuden och deras beteckning samt om skiljetecknens användning.

Anvisningar.

Se Undervisningsplanen.

Räkning och geometri.**Mål.**

Se Undervisningsplanen.

Kursfördelning.*Första—sjätte klassen.*

Samma kursfördelning som i motsvarande klasser av sexklassig skola.

Sjunde klassen.

Procent- och ränteuppgifter med användning, där så finnes ändamålsenligt, jämväl av enkla ekvationer; användning av tabeller med tillämpning exempelvis på försäkringar och sammansatt ränta; utrikes mynt; växlar; andra räkneuppgifter, valda med särskild hänsyn till det praktiska livets fordringar, i främsta rummet sådana, som ansluta sig till hemmets ekonomi och till näringslivet i hembygden.

Särskilda huvudräkningsövningar.

Övning i enklare bokföring och i samband därmed ifyllande av vanlig post-, järnvägs- och ångbåtsblanketter samt uppgörande av enkel självdeklaration.

Geometrisk kurs, omfattande utom förut behandlade storheter något om ellipser, pyramider, koner och klot och huvudsakligen avseende storheternas uppritning, beskrivning och mätning i förening med enkla praktiska beräkningar.

Enkla övningar i grafisk framställning.

Enkla fältmättningsövningar.

Anvisningar.

Se Undervisningsplanen.

Hembygdsundervisning med arbetsövningar.

Se Undervisningsplanen.

Geografi och Naturkunnighet.**Mål.**

Se Undervisningsplanen.

Kursfördelning.*Geografi.**Första—sjätte klassen.*

Samma kursfördelning som i motsvarande klasser av sexklassig skola.

Sjunde klassen.

Viktiga drag ur den allmänna fysiska geografien, såsom fördelning av land och hav, något om jordens utvecklingshistoria, om jordytans nuvarande förändringar, om klimat och dess förutsättningar, om klimat- och växtbälten; jordens råvarutillgångar och i anslutning därtill några huvuddrag ur den allmänna kulturgeografien, några främmande kulturländer med särskild vikt fäst vid näringslivet; något om Sveriges kartverk.

*Naturkunnet.**Första—sjätte klassen.*

Samma kursfördelning som motsvarande klasser av sexklassig skola.

Sjunde klassen.

Något om fasta kroppars jämvikt och rörelse, om vattnet och ångan som drivkraft samt om förbränningsmotorer; något utförligare behandling av magnetismen och elektriciteten med särskild hänsyn till dess praktiska användningar.

Några förut icke behandlade kemiska och biologiska företeelser, vilka äro av betydelse för vårt lands och särskilt hembygdens näringsliv, såsom ämnesomsättningen hos de levande varelserna och i samband därmed mikroorganismerna och deras betydelse, de vanligaste berg- och jordarterna och deras användning samt de viktigaste råvarorna och deras bearbetning och i samband därmed några viktiga tekniska tillämpningar, t. ex. järnframställning, gastillverkning och papperstillverkning, allt i den utsträckning förhållandena medgiva grundat på av lärjungarna utförda försök.

Anvisningar.

Se Undervisningsplanen.

Historia.**Mål.**

Se Undervisningsplanen.

Kursfördelning.*Första—sjätte klassen.*

Samma kursfördelning som i motsvarande klasser av sexklassig skola.

Sjunde klassen.

Några berättelser och bilder ur den allmänna historien, särskilt sådana, som belysa företeelser i Sveriges historia.

Några med historisk bakgrund framställda bilder från vårt nuvarande samhällsliv, vilka äro ägnade att belysa viktiga sidor av statens styrelse och förvaltning samt några av vår tids viktigare företeelser på samhällslivets område, såsom i fråga om statsmaktens fördelning, om konungen och statsrådet, om riksdagen (sammansättning och arbetssätt, rösträtt och valbarhet), om försvaret och värnplikten, om den centrala förvaltningen, om länsstyrelsen och dess verksamhetsområde och om rättsskipningen samt om emigrationen och nykterhetsrörelsen.

Anvisningar.

Se Undervisningsplanen.

Teckning.

Se Undervisningsplanen.

Kursplan.

Kristendomskunskap.

Mål.

Se Undervisningsplanen.

Kursfördelning.

Första—sjätte klassen.

Samma kursfördelning som i motsvarande klasser av sexklassig skola.

Sjunde klassen.

Berättelser och skildringar avseende personer och händelser av belysande betydelse i fråga om utvecklingen och gestaltningen av det religiösa och sedliga livet under olika tider. I samband därmed läsning ur bibeln samt av lämplig litteratur i övrigt såsom grundläggande och åskådliggörande moment i undervisningen.

I anslutning till kursens övriga delar: minnesord ur bibeln, psalmverser.

Anvisningar.

Se Undervisningsplanen.

Modersmålet.

Mål.

Se Undervisningsplanen.

Kursfördelning.

Första—sjätte klassen.

Samma kursfördelning som i motsvarande klasser av sexklassig skola.

Sjunde klassen.

Talövningar.

Enkla korta föredrag, utarbetade enligt av läraren givna anvisningar och innehållande redogörelser och berättelser med ämnen hämtade från förut behandlade områden eller från lärjungarnas egna iakttagelser och läsning, däribland även sådant, som avser hembygdens förhållanden.

Läsning.

Läsning av stycken med klart och enkelt språk och av litterärt värde med innehåll hämtat huvudsakligen från vårt folks diktning och andliga odling i övrigt samt från naturen och arbetslivet.

Inlärande och uppläsning av verser och korta prosastycken utgörande urval av det förut lästa.

Omläsning av ett mindre urval av stycken inlärd i de olika klasserna.

Skrivning.

Rättskrivning och inövning av uttryck och ordformer genom *dels* skrivning ur minnet av inlärd texter, *dels* skrivning efter föresägning, jämväl avseende övning att utan lärarens anvisning utsätta skiljetecken.

Övningar för uppfattning av några oftare använda särskilda stilarter, bland annat i samband dels med efterbildning efter förut avskrivna mönster av enkla praktiska skrivelser, såsom brev, arbetsbetyg, intyg, ansökningar, skuldsedlar, kontrakt, köpehandlingar, protokoll och protokollutdrag, dels med avskrivning av några få valda kortare stycken ur Sveriges rikets lag och Sveriges grundlag samt av någon kortare skrivelse till offentlig myndighet jämte myndighetens svar därpå.

Uppsatsövningar: enkla beskrivningar, redogörelser och berättelser med ämnen hämtade bland annat från hembygdens förhållanden och barnens egna erfarenheter i övrigt samt med stöd av en innehållsöversikt, uppsatt av lärjungarna och granskad av läraren.

Välskrivning: vård av handstilen i samband med alla skrivövningar; särskilda övningar med användning av olika stilhöjd avseende regelbunden skrivstil, ledig pennföreling och efter olika stilhöjd avpassad hastighet; övningar i enkel textning.

Språklära.

Sammanfattande översikt av vad som förut inhämtats om satsbyggnaden, orden och deras böjning, ljuden och deras beteckning samt om skiljetecknens användning.

Anvisningar.

Se Undervisningsplanen.

Tyska eller Engelska språket.

Sjunde klassen.

Mål.

Undervisningen i främmande språk i folkskolans sjunde klass har till uppgift att giva barnen övning i språkets uttal samt bibringa dem någon förmåga att läsa och förstå en lätt text på det främmande språket.

Lärokurs.

Uttals- och läsövningar; hör- och talövningar; det viktigaste av formläran, någon syntax i anslutning till den lästa texten; tillämpningsövningar.

Räkning och geometri.

Mål.

Se Undervisningsplanen.

Kursfördelning.

Första—sjätte klassen.

Samma kursfördelning som i motsvarande klasser av sexklassig skola.

Sjunde klassen.

Procent- och ränteuppgifter med användning, där så finnes ändamålsenligt, jämväl av enkla ekvationer, användning av tabeller med tillämpning exempelvis på försäkringar och sammansatt ränta; utrikes mynt; växlar; andra räkneuppgifter, valda med särskild hänsyn till det praktiska livets fordringar, i främsta rummet sådana, som ansluta sig till hemmets ekonomi och till näringslivet i hembygden.

Särskilda huvudräkningsövningar.

Övning i enklare bokföreling och i samband därmed ifyllande av vanliga post-, järnvägs- och ångbåtsblanketter samt uppgörande av enkel självdeklaration.

Geometrisk kurs, omfattande utom förut behandlade storheter något om ellipser, pyramider, koner och klot och huvudsakligen avseende storheternas uppritning, beskrivning och mätning i förening med enkla praktiska beräkningar.

Enkla övningar i grafisk framställning.

Enkla fältmättningsövningar.

Anvisningar.

Se Undervisningsplanen.

Hembygdsundervisning med arbetsövningar.

Se Undervisningsplanen.

Geografi och Naturkunnighet.**Mål.**

Se Undervisningsplanen.

Kursfördelning.*Geografi.**Första—sjätte klassen.*

Samma kursfördelning som i motsvarande klasser av sexklassig skola.

*Naturkunnighet.**Första—sjätte klassen.*

Samma kursfördelning som i motsvarande klasser av sexklassig skola.

Sjunde klassen.

Något om fasta kroppars jämvikt och rörelse, om vattnet och ångan som drivkraft samt om förbränningsmotorer; något utförligare behandling av viktiga magnetiska och elektriska företeelser med särskild hänsyn till deras tillämpning i det praktiska livet.

Några förut icke behandlade kemiska och biologiska företeelser, vilka äro av betydelse för vårt lands och särskilt hembygdens näringsliv, såsom ämnesom-sättningen hos de levande varelserna och i samband därmed mikroorganismerna och deras betydelse, de vanligaste berg- och jordarterna och deras användning samt de viktigaste råvarorna och deras bearbetning, allt i den utsträckning förhållandena medgiva grundat på av lärjungarna utförda försök.

Anvisningar.

Se Undervisningsplanen.

Historia.**Mål.**

Se Undervisningsplanen.

Kursfördelning.*Första—sjätte klassen.*

Samma kursfördelning som i motsvarande klasser av sexklassig skola.

Sjunde klassen.

Ett begränsat antal berättelser och bilder ur den allmänna historien, särskilt sådana, som belysa företeelser i Sveriges historia.

Några med historisk bakgrund framställda bilder från vårt nuvarande samhällsliv, vilka äro ägnade att belysa viktiga sidor av statens styrelse och förvaltning samt några av vår tids viktigare företeelser på samhällslivets område, såsom i fråga om statsmaktens fördelning, om konungen och statsrådet, om riksdagen (sammansättning och arbetsätt, rösträtt och valbarhet), om försvaret och värnplikten, om den centrala förvaltningen, om länsstyrelsen och dess verksamhetsområde och om rättsskipningen samt om emigrationen och nykterhetsrörelsen.

Anvisningar.

Se Undervisningsplanen.

Teckning.

Se Undervisningsplanen.

Sång.

Se Undervisningsplanen.

Gymnastik med lek och idrott.

Se Undervisningsplanen.

Trädgårdsskötsel.

Se Undervisningsplanen.

Slöjd för gossar.

Se Undervisningsplanen.

Slöjd för flickor.

Se Undervisningsplanen.

Hushållsgöromål.

Se Undervisningsplanen.

Alternativ III.

Sjukklassig skola med mera praktisk inriktning.

Timplan.

Ämnen	Småskolestadiet		Folkskolestadiet						Summa timmar	
	Lärar- och lärjungetimmar									
	1:a klas-sen	2:a klas-sen	3:e klas-sen	4:e klas-sen	5:e klas-sen	6:e klas-sen	7:e klassen		G.	Fl.
Kristendomskunskap . .	2	2	2	2	2	2	2	2	14	14
Modersmålet:										
Tal- och läsövningar . .	7	7	6	5	5	4	3	3	37	37
Skrivning och språklära	4	5	5	5	5	5	5	5	34	34
Räkning och geometri . .	3	4	4	5	5	5	4	4	30	30
Bokföring	—	—	—	—	—	—	2	2	2	2
Hembygdsundervisning . .	3	3	4	—	—	—	—	—	10	10
Geografi	—	—	—	3	2	2	—	—	7	7
Naturkunnighet	—	—	—	2	3	3	2	2	10	10
Historia	—	—	—	2	2	3	2	2	9	9
	19	21	21	24	24	24	20	20	153	153
Arbetsövningar	3	2	2	—	—	—	—	—	7	7
Teckning	—	—	—	1 ^{1/2}	2	2	2	2	7 ^{1/2}	7 ^{1/2}
Sång	1	1	2	1 ^{1/2}	1	1	1	1	8 ^{1/2}	8 ^{1/2}
Gymnastik med lek och idrott	1	2	3	3	3	3	3	2	18	17
Trädgårdsskötsel	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Slöjd	—	—	(4)	(4)	(4)	(4)	8	4	8 (16)	4 (16)
Hushållsgöromål	—	—	—	—	—	(4) ¹	—	5	—	5 (4)
	5	5	7 (4)	6 (4)	6 (4)	6 (4)	14	14	49 (16)	49 (16)
	24	26	28 (4)	30 (4)	30 (4)	30 (4)	34	34	202 (16)	202 (16)

¹ Om hushållsgöromål förekommer i sjätte klassen, bör modifikation ske i timtalen för andra ämnen, varför det för nämnda ämne eventuellt anslagna timtalet ej inräknats i timsumorna.

Kursplan.

Kristendomskunskap.

Mål.

Se Undervisningsplanen.

Kursfördelning.

Första—sjätte klassen.

Samma kursfördelning som i motsvarande klasser av sexklassig skola.

Sjunde klassen.

Berättelser och skildringar avseende personer och händelser av belysande betydelse i fråga om utvecklingen och gestaltningen av det religiösa och sedliga livet under olika tider. I samband därmed läsning ur bibeln samt av lämplig litteratur i övrigt såsom grundläggande och åskådliggörande moment i undervisningen.

I anslutning till kursens övriga delar: minnesord ur bibeln, psalmverser.

Anvisningar.

Se Undervisningsplanen.

Modersmålet.

Mål.

Se Undervisningsplanen.

Kursfördelning.

Första—sjätte klassen.

Samma kursfördelning som i motsvarande klasser av sexklassig skola.

Sjunde klassen.

Talövningar.

Enkla korta föredrag, utarbetade enligt av läraren givna anvisningar och innehållande redogörelser och berättelser med ämnen hämtade från förut behandlade områden eller från lärjungarnas egna iakttagelser och läsning, däribland även sådant, som avser hembygdens förhållanden.

Läsning.

Läsning av stycken med klart och enkelt språk och av litterärt värde med innehåll hämtat huvudsakligen från vårt folks diktning och andliga odling i övrigt samt från naturen och arbetslivet.

Inlärande och uppläsning av verser och korta prosastycken utgörande urval av det förut lästa.

Omläsning av ett mindre urval av stycken inlärd i de olika klasserna.

Skrivning.

Rättskrivning och inövning av uttryck och ordformer genom *dels* skrivning ur minnet av inlärd texter, *dels* skrivning efter föresägning, jämväl avseende övning att utan lärarens anvisning utsätta skiljetecken.

Övningar för uppfattning av några oftare använda särskilda stilarter, bland annat i samband dels med efterbildning efter förut avskrivna mönster av enkla praktiska skrivelser, såsom brev, arbetsbetyg, intyg, ansökningar, skuldsedlar, kontrakt, köpehandlingar, protokoll och protokollsutdrag, dels med av-

skrivning av några få valda kortare stycken ur Sveriges rikets lag och Sveriges grundlag samt av någon kortare skrivelse till offentlig myndighet jämte myndighetens svar därå.

Uppsatsövningar: enkla beskrivningar, redogörelser och berättelser med ämnen hämtade bland annat från hembygdens förhållanden och barnens egna erfarenheter i övrigt samt med stöd av en innehållsöversikt, uppsatt av lärjungarna och granskad av läraren.

Välskrivning: vård av handstilen i samband med alla skrivövningar; särskilda övningar med användning av olika stilhöjd avseende regelbunden skrivstil, ledig pennföring och efter olika stilhöjd avpassad hastighet; övningar i enkel textning.

Språklära.

Sammanfattande översikt av vad som förut inhämtats om satsbyggnaden, orden och deras böjning, ljuden och deras beteckning samt om skiljetecknens användning.

Anvisningar.

Se Undervisningsplanen.

Räkning och geometri.

Mål.

Se Undervisningsplanen.

Kursfördelning.

Första—sjätte klassen.

Samma kursfördelning som i motsvarande klasser av sexklassig skola.

Sjunde klassen.

Procent- och ränteuppgifter med användning, där så finnes ändamålsenligt, jämväl av enkla ekvationer; användning av tabeller med tillämpning exempelvis på försäkringar och sammansatt ränta; utrikes mynt; växlar; andra räkneuppgifter, valda med särskild hänsyn till det praktiska livets fordringar, i främsta rummet sådana, som ansluta sig till hemmets ekonomi och till näringslivet i hembygden.

Särskilda huvudräkningsövningar.

Geometrisk kurs, omfattande utom förut behandlade storheter något om ellipser, pyramider, koner och klot och huvudsakligen avseende storheternas uppriktning, beskrivning och mätning i förening med enkla praktiska beräkningar.

Enkla övningar i grafisk framställning.

Enkla fältmättningsövningar.

Anvisningar.

Se Undervisningsplanen.

Bokföring.

Sjunde klassen.

Mål.

Undervisningen i bokföring i folkskolans sjunde klass har till uppgift dels att hos lärjungarna väcka förståelse för de faktorer, som äro avgörande för en familjs ekonomi, och därigenom mana dem till sparsamhet, dels att bibringa dem någon färdighet i förande av anteckningar över en familjs inkomster och utgifter och i utskrivande av vanligast förekommande affärshandlingar.

Lärokurs.

Förande av kassabok över en familjs inkomster och utgifter för minst 3 månader jämte sammandrag därav; i anslutning därtill ifyllning av vanliga blanketter för järnväg, fartyg, post och bank, utskrivning av räkningar, kvitton m. m. samt uppgörande av en enkel självdeklaration.

Hembygdsundervisning med arbetsövningar.

Se Undervisningsplanen.

Geografi och Naturkunnighet.**Mål.**

Se Undervisningsplanen.

Kursfördelning.*Geografi.**Första—sjätte klassen.*

Samma kursfördelning som i motsvarande klasser av sexklassig skola.

*Naturkunnighet.**Första—sjätte klassen.*

Samma kursfördelning som i motsvarande klasser av sexklassig skola.

Sjunde klassen.

Något om fasta kroppars jämvikt och rörelse, om vattnet och ångan som drivkraft samt om förbränningsmotorer; något utförligare behandling av viktiga magnetiska och elektriska företeelser med särskild hänsyn till deras tillämpning i det praktiska livet.

Några förut icke behandlade kemiska och biologiska företeelser, vilka äro av betydelse för vårt lands och särskilt hembygdens näringsliv, såsom ämnesomsättningen hos de levande varelserna och i samband därmed mikroorganismerna och deras betydelse, de vanligaste berg- och jordarterna och deras användning samt de viktigaste råvarorna och deras bearbetning, allt i den utsträckning förhållandena medgiva grundat på av lärjungarna utförda försök.

Anvisningar.

Se Undervisningsplanen.

Historia.**Mål.**

Se Undervisningsplanen.

Kursfördelning.*Första—sjätte klassen.*

Samma kursfördelning som i motsvarande klasser av sexklassig skola.

Sjunde klassen.

Ett begränsat antal berättelser och bilder ur den allmänna historien, särskilt sådana, som belysa företeelser i Sveriges historia.

Några med historisk bakgrund framställda bilder från vårt nuvarande samhällsliv, vilka äro ägnade att belysa viktiga sidor av statens styrelse och för-

valtning samt några av vår tids viktigare företeelser på samhällslivets område, såsom i fråga om statsmaktens fördelning, om konungen och statsrådet, om riksdagen (sammansättning och arbetsätt, rösträtt och valbarhet), om försvaret och värnplikten, om den centrala förvaltningen, om länsstyrelsen och dess verksamhetsområde och om rättsskipningen samt om emigrationen och nykterhetsrörelsen.

Anvisningar.

Se Undervisningsplanen.

Teckning.

Se Undervisningsplanen.

Sång.

Se Undervisningsplanen.

Gymnastik med lek och idrott.

Se Undervisningsplanen.

Trädgårdsskötsel.

Se Undervisningsplanen.

Slöjd för gossar.

Mål.

Se Undervisningsplanen.

Kursfördelning.⁷

Första—sjätte klassen.

Se Undervisningsplanen.

Sjunde klassen.

Alternativ I.

Träslöjd: förfärdigande av föremål med användande av förut inövade sammansättningar jämte slitsning, olika slag av sinkning, svårare gradning och tappning; svarvning; ytbehandling medelst betsnings-, bestrykning med polityr och fernissa samt boning och polering; ornering i färg eller medelst sirning och snidning av sådana bland de förfärdigade arbetena, som äro lämpliga därtill.

Kännedom om de materialier, som användas samt om verktygens riktiga användning och vård; iordningställande och skärpning av verktyg.

Alternativ II.

Metallslöjd: förfärdigande av föremål med användande huvudsakligen av följande övningar: böjning av tråd, klippning, falsning, bockning och drivning av plåt, mejsling, filning och borrar, lättare smide, härdning och anlöpning, nitning, lödning, gängning och svarvning.

Kännedom om de materialier, som användas, samt om verktygens riktiga användning och vård; iordningställande och skärpning av verktyg.

Slöjd för flickor.

Se Undervisningsplanen.

Hushållsgöromål.

Se Undervisningsplanen.

FÖRSTA B-FORMEN.

Alternativ I.

Timplan.

Ä m n e n	Småskolestadiet				Folkskolestadiet							Summa lärjunge- timmar								
	Lärjungetimmar				Lärjungetimmar			Lärjngetimmar												
	1:a klassen		2:a klassen		3:e klassen	4:e klassen	L ä r a r t i m m a r	5:e klassen	6:e klassen	7:e klassen	Omedelbar underv.	Tyska övningar								
	Omedelbar underv.	Tyska övningar	Omedelbar underv.	Tyska övningar									Omedelbar underv.	Tyska övningar	Omedelbar underv.	Tyska övningar				
Kristendomskunskap	2	2	—	2	—	2	2	—	2	2	—	2	—	14	—	14				
Modersmålet:																				
Tal- och läsövningar	14	6	—	6	—	6	5	—	5	3	1	3	1	3	2	31	4	35		
Skrivning och språklära		5 ^{1/2}	—	5 ^{1/2}	—	5	4	—	4	3	2	4	2	4	3	30	7	37		
Räkning och geometri	4	3	—	3	—	4	4	—	4	4	2	4	1	4	2	26	5	31		
Hembygdsundervisning	3	3	—	3	—	1	1	—	1	—	—	—	—	—	—	8	—	8		
Geografi	—	—	—	—	—	2	2	—	2	2	—	2	—	1	—	9	—	9		
Naturkunnighet	—	—	—	—	—	2	2	—	2	3	2	2	—	1	—	9	—	9		
Historia	—	—	—	—	—	2	2	—	2	3	2	2	—	1	—	9	—	9		
	23	19 ^{1/2}	—	19 ^{1/2}	—	24	22	—	22	—	24	18	5	19	4	16	7	136	16	152
Arbetsövningar	1	1	1 ^{1/2}	1	1 ^{1/2}	1	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	4	3	7
Teckning	—	—	—	—	—	1	1	—	1	—	1	1	1	1	1	1	1	5	3	8
Sång	1	1	—	1	—	1	1	—	1	—	2	2	—	2	—	—	—	10	—	10
Gymnastik med lek och idrott	1	1	—	1	—	3	3	—	3	—	3	3	—	3	—	—	—	17	—	17
Trädgårdsskötsel	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	3	3	1 ^{1/2}	3	1 ^{1/2}	6	6	—	6	—	6	6	1	6	1	6	1	36	6	42
	26	22 ^{1/2}	1 ^{1/2}	22 ^{1/2}	1 ^{1/2}	30	28	—	28	—	30	24	6	25	5	22	8	172	22	194
		24		24		28	28		28		30	30	30	30						
Slöjd	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Hushållsgöröml	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Kursplan.

Kristendomskunskap.

Mål.

Se Undervisningsplanen.

Kursfördelning.

Första—fjärde klassen.

Se Undervisningsplanen.

Femte, sjätte och sjunde klassen.

Samma kursfördelning och kursväxling som för femte och sjätte klassen i sexklassig skola.

Anm. Vardera av de båda årskurserna kommer sålunda att växelvis genomgå i båda femte och sjunde klassen.

Anvisningar.

Se Undervisningsplanen.

Modersmålet.

Se Undervisningsplanen.

Räkning och geometri.

Se Undervisningsplanen.

Hembygdsundervisning med arbetsövningar.

Se Undervisningsplanen.

Geografi och Naturkunnighet.**Mål.**

Se Undervisningsplanen.

Kursfördelning.*Geografi.**Första—sjätte klassen.*

Samma kursfördelning som i motsvarande klasser av sexklassig skola.

Sjunde klassen.

Viktiga drag ur den allmänna fysiska geografin, såsom fördelning av land och hav, något om jordens utvecklingshistoria, om jordytans nuvarande förändringar, om klimatet och dess förutsättningar, om klimat- och växtbälten; jordens råvarutillgångar och i anslutning därtill några huvuddrag ur den allmänna kulturgeografin.

*Naturkunnighet.**Första—fjärde klassen.*

Se Undervisningsplanen.

Femte och sjätte klassen.

Samma kursfördelning som för motsvarande klasser i sexklassig skola av andra B-formen.

Sjunde klassen.

Något om fasta kroppars jämvikt och rörelse, om vattnet och ångan som drivkraft samt om förbränningsmotorer; några förut icke behandlade kemiska och biologiska företeelser, vilka äro av betydelse för vårt lands och särskilt hembygdens näringsliv, såsom de vanligaste berg- och jordarterna och deras användning samt de viktigaste råvarorna och deras bearbetning; allt så långt möjligt grundat på enkla försök.

Anvisningar.

Se Undervisningsplanen.

Historia.**Mål.**

Se Undervisningsplanen.

Kursfördelning.*Första—fjärde klassen.*

Se Undervisningsplanen.

Femte och sjätte klassen.

Samma kursfördelning som för motsvarande klasser i sexklassig skola av andra B-formen med undantag av kursmomentet: En och annan bild från vårt nuvarande samhällsliv.

Sjunde klassen.

Några bilder från vårt nuvarande samhällsliv, vilka äro ägnade att belysa viktiga sidor av statens styrelse och förvaltning samt några av vår tids viktigare företeelser på samhällslivets område, såsom i fråga om statsmaktens fördelning, om Konungen och statsrådet, om riksdagen (sammansättning och arbetssätt, rösträtt och valbarhet), om försvaret och värnplikten, om den centrala förvaltningen, om länsstyrelsen och dess verksamhetsområden och om rättsskipningen samt om emigrationen och nykterhetsrörelsen.

Teckning.

Se Undervisningsplanen.

Sång.

Se Undervisningsplanen.

Gymnastik med lek och idrott.

Se Undervisningsplanen.

Trädgårdsskötsel.

Se Undervisningsplanen.

Slöjd för gossar.

Se Undervisningsplanen.

Slöjd för flickor.

Se Undervisningsplanen.

Hushållsgöromål.

Se Undervisningsplanen.

Alternativ II.

Till ledning vid uppgörande av läroplan tjäna undervisningsplanens timplan och kursplan för *sjukklassig* skola av första B-formen, dock att kursfördelning beträffande ämnena kristendomskunskap, geografi och naturkunnighet upp-

göres med ledning av undervisningsplanens kursfördelning för *sexklassig* skola av första B-formen, så att lärokursen i nämnda ämnen för femte, sjätte och sjunde klassen fördelas på två år i stället för tre och alltså vardera av de bägge årskurserna kommer att växelvis genomgås i både femte och sjunde klassen.

ANDRA B-FORMEN.

Till ledning vid uppgörande av läroplan tjäna undervisningsplanens timplan och kursplan för *sjuklassig* skola av första B-formen, dock att kursfördelning beträffande ämnena kristendomskunskap, geografi och naturkunnighet uppgöres med ledning av undervisningsplanens kursfördelning för *sexklassig* skola av andra B-formen, så att lärokursen i nämnda ämnen för femte, sjätte och sjunde klassen fördelas på två år i stället för tre och alltså vardera av de bägge årskurserna kommer att växelvis genomgås i både femte och sjunde klassen.
